

**SİVİL İTAATSİZLİK BAĞLAMINDA TORTUMLU
LEYLA OLAYININ ERZURUM YAZILI BASININA
YANSIMA BİÇİMİ: PALANDÖKEN GAZETESİ
VE DOĞU EKSPRES GAZETESİ ÖRNEĞİ**

Aytekin ATASOYU

**Yüksek Lisans Tezi
Gazetecilik Anabilim Dalı
Yrd. Doç. Dr. Besim YILDIRIM
2014
Her Hakkı Saklıdır**

T.C
ATATÜRK ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
GAZETECİLİK ANA BİLİM DALI

Aytekin ATASOYU

SİVİL İTAATSİZLİK BAĞLAMINDA TORTUMLU LEYLA
OLAYININ ERZURUM YAZILI BASININA YANSIMA BİÇİMİ:
PALANDÖKEN GAZETESİ VE DOĞU EKSPRES GAZETESİ
ÖRNEĞİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

TEZ YÖNETİCİSİ
Yrd. Doç. Dr. Besim YILDIRIM

ERZURUM 2014

T.C.
ATATÜRK ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

TEZ BEYAN FORMU

...../...../20....

SOSYAL BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

BİLDİRİM

Atatürk Üniversitesi Lisansüstü Eğitim-Öğretim ve Sınav Yönetmeliğine göre hazırlamış olduğum ".Sivil İtaatsizlik Bağlamında Tortumlu Leyla Olayının Erzurum Yazılı Basınına Yansıma Biçimi: Palandöken Gazetesi ve Doğu Ekspres Örneği" adlı tezin/raporun tamamen kendi çalışmam olduğunu ve her alıntıya kaynak gösterdiğimi taahhüt eder, tezimin/raporumun kağıt ve elektronik kopyalarının Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü arşivlerinde aşağıda belirttiğim koşullarda saklanmasına izin verdiğimi onaylarım:

Lisansüstü Eğitim-Öğretim yönetmeliğinin ilgili maddeleri uyarınca gereğinin yapılmasını arz ederim.

- Tezimin/Raporumun tamamı her yerden erişime açılabilir.
- Tezim/Raporum sadece Atatürk Üniversitesi yerleşkelerinden erişime açılabilir.
- Tezimin/Raporumun yıl süreyle erişime açılmasını istemiyorum. Bu sürenin sonunda uzatma için başvuruda bulunmadığım takdirde, tezimin/raporumun tamamı her yerden erişime açılabilir.

09.09.2014

Aytekin ATASOYU

A. Atasoy

T.C.
ATATÜRK ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

TEZ KABUL TUTANAĞI

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

Yrd. Doç Dr. Besim Yıldırım danışmanlığında, Aytekin ATASOYU tarafından hazırlanan bu çalışma 09 / 09 / 2014 tarihinde aşağıdaki jüri tarafından. GAZETECİLİK Anabilim Dalı'nda Yüksek Lisans Tezi olarak kabul edilmiştir.

Başkan : Prof. Dr. Hüseyin Köse

İmza:

Jüri Üyesi : Prof. Dr. Naci İspir

İmza:

Jüri Üyesi : Yrd. Doç. Dr. Besim Yıldırım

İmza:

Yukarıdaki imzalar adı geçen öğretim üyelerine aittir. / /

Prof. Dr. Mustafa YILDIRIM
Enstitü Müdürü

İÇİNDEKİLER

ÖZET	IV
ABSTRACT	V
ÖNSÖZ	VI
GİRİŞ	1

BİRİNCİ BÖLÜM
SİVİL İTAATSİZLİK

1.1. SİVİL İTAATSİZLİK KAVRAMININ TARİHİ ve DÜŞÜNSEL KÖKENLERİ	5
1.2. SİVİL İTAATSİZLİK KAVRAMININ TANIMI	8
1.2.1. Sivil Kavramının Semantik Çözümlemesi	8
1.2.2. İtaatsizlik Kavramının Semantik Çözümlemesi	9
1.2.3. Sivil İtaatsizlik Kavramının Semantik Çözümlemesi	11
1.3. SİVİL İTAATSİZLİĞİN TEMEL UNSURLARI	12
1.3.1. Yasadışılık	13
1.3.2. Şiddetsizlik	13
1.3.3. Politik ve Hukuki Sorumluluğun Üstlenilmesi	14
1.3.4. Aleni ve Hesaplanabilir Olması.....	15
1.3.5. Ortak Adalet Anlayışına ve Kamu Vicdanına Yönelik Çağrı Yapılması..	15
1.3.6. Sistemin Geneline Değil Tekil Haksızlıklara Karşı Ortak Eylem Yapılması.....	16
1.3.7. Eylemin Ciddi Haksızlıklara Karşı Yapılması ve Haksızlıkla Makul Bir İlişki İçinde Olması	16
1.3.8. Haksızlıklarla İlgili Çifte Standart Uygulanmaması	17
1.4. SİVİL İTAATSİZLİĞİN ÖNCÜLERİ	17
1.4.1. Henry David Thoreau	17
1.4.2. Mahatma Gandhi	18
1.4.3. Martin Luther King	19
1.5. DÜNYADA BAŞLICA SİVİL İTAATSİZLİK ÖRNEKLERİ	20
1.5.1. Askeri Konulara Karşı Yapılan Sivil İtaatsizlik Örnekleri.....	20

1.5.2. Çevre ve Çevrenin Korunmasına Yönelik Yapılan Sivil İtaatsizlik Örnekleri	21
1.5.3. Diğer Amaçlar İçin Ortaya Konan Sivil İtaatsizlik Örnekleri.....	22
1.6. TÜRKİYE’DE BAŞLICA SİVİL İTAATSİZLİK ÖRNEKLERİ.....	23
1.6.1. Başörtüsü Sorunu ve Başörtüsü Eylemleri	24
1.6.2. Bergama Eylemleri.....	27
1.6.3. Gezi Parkı Eylemleri	28

İKİNCİ BÖLÜM

HABER ÇÖZÜMLEMEDE ELEŞTİREL HABER ARAŞTIRMALARI VE VAN DİJK’İN ELEŞTİREL SÖYLEM ÇÖZÜMLEME YÖNTEMİ

2.1. ELEŞTİREL HABER ARAŞTIRMALARI	32
2.2. VAN DİJKİN ELEŞTİREL SÖYLEM ÇÖZÜMLEME YÖNTEMİ	43
2.3. DİĞER ÖNEMLİ HUSUSLAR	47
2.3.1. Söylemi Doğrudan Aktarmak İçin Kullanılan Yüklemeler	47
2.3.2. Söylemi Dolaylı Aktarmak İçin Kullanılan Yüklemeler	48
2.3.4. Haberde Metafor Kullanımı.....	48

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

SİVİL İTAATSİZLİK BAĞLAMINDA TORTUMLU LEYLA OLAYI VE ERZURUM YAZILI BASININA YANSIMA BİÇİMİ

3.1. ARAŞTIRMAYA KONU OLAN OLAY	50
3.1.1. Olayın Geçmişi.....	50
3.1.2. Olayın Sivil İtaatsizlik Bağlamında Değerlendirilmesi.....	51
3.1.2.1. Eylemlerin Sivil İtaatsizlik Unsurlarından ‘Şiddetsizlik’ Ögesiyle Karşılaştırılması.....	52
3.1.2.2. Eylemlerin Sivil İtaatsizlik Unsurlarından ‘Yasa-dışılık’ Unsuruyla Karşılaştırılması.....	52
3.1.2.3. Eylemlerin Sivil İtaatsizlik Unsurlarından ‘Aleni ve Hesaplanabilir Olması’ Unsuruyla Karşılaştırılması	53

3.1.2.4. Eylemlerin Sivil İtaatsizlik Unsurlarından ‘Ortak Adalet Anlayışına ve Kamuoyu Vicdanına Bir Çağrı Yapılması’ Unsuruyla Karşılaştırılması.....	53
3.1.2.5. Eylemlerin Sivil İtaatsizlik Unsurlarından ‘Sistemin Geneline Değil Tekil Haksızlıklara Karşı Ortak Eylem Yapılması, Eylemin Ciddi Haksızlıklara Karşı Yapılması ve Haksızlıkla Makul Bir İlişki İçinde Olması’ Unsurlarıyla Karşılaştırılması	54
3.1.2.6. Eylemlerin Sivil İtaatsizlik Unsurlarından ‘Politik ve Hukuki Sorumluluğun Üstlenilmesi’ Unsuruyla Karşılaştırılması.....	55
3.2. TORTUMLU LEYLA OLAYININ ERZURUM YEREL BASININDA YANSIMA BİÇİMİ: PALANDÖKEN VE DOĞU EKSPRES GAZETELERİ ÖRNEĞİ	55
3.2.1. Evren ve Örneklem	56
3.2.2. Palandöken Gazetesi	57
3.2.3. Doğu Ekspres Gazetesi.....	84
SONUÇ.....	112
KAYNAKÇA	116
EKLER.....	120
ÖZGEÇMİŞ.....	134

ÖZET

YÜKSEK LİSANS TEZİ

SİVİL İTAATSİZLİK BAĞLAMINDA TORTUMLU LEYLA OLAYININ
ERZURUM YAZILI BASININA YANSIMA BİÇİMİ: PALANDÖKEN
GAZETESİ VE DOĞU EKSPRES GAZETESİ ÖRNEĞİ

Aytekin ATASOYU

Tez Danışmanı: Yrd. Doç. Dr. Besim YILDIRIM

2014, 134 sayfa

Jüri: Yrd. Doç. Dr. Besim YILDIRIM (Danışman)
Prof. Dr. Hüseyin KÖSE
Prof. Dr. Naci İSPİR

Sivil İtaatsizlik bağlamında ‘Tortumlu Leyla Olayı’nın Erzurum yazılı basınına yansımalarını incelediğimiz bu çalışmamızın amacı Erzurum’un Tortum İlçesine bağlı Bağbaşı Beldesi sınırlarında yapılmak istenen Hidroelektrik Santraline (HES) karşı çıkan belde halkının santralin yapımına direnişini, bu direnişte gösterdiği tepkiyle hakkında davalar açılan ve kamuoyunda ‘Tortumlu Leyla Olayı’ olarak anılan eylemler bütününe sivil itaatsizlik bağlamında Palandöken Gazetesi ve Doğu Ekspres Gazetesi örneğiyle ele almayı amaçlamaktadır. Bu bağlamda her iki gazetede 6 Eylül 2011 ve 4 Ekim 2011 tarihleri arasında yayınlanan toplam 34 haber içerisinde 10 haber Van Dijk’in ‘Eleştirel Söylem Çözümleme Yöntemi’ ile irdelenmiştir. Çözümlenen 10 haberin 5’i Palandöken, 5’i ise Doğu Ekspres Gazetesinden alınmıştır. Seçilen haberler 6 Eylül 2011 ve sonrasındaki protesto eylemleri ve bu eylemlerin kamuoyundaki yansımalarını gösteren olayların anlatıldığı haberlerden oluşmaktadır. Yapılan çözümlenmeler sonucunda söz konusu gazetelerde yer alan haberlerde olayların, kamuoyu algısına paralel olarak işlendiği görülmüştür. Ayrıca haberlere konu olan eylemlerin sivil itaatsizlik unsurları ile örtüştüğü tespit edilmiştir. Bunun yanı sıra gazetelerin olayları haberleştirirken kullandığı, dil ve sunum biçimi ile olayları sivil itaatsizlik bağlamında sunduğu görülmüştür.

Anahtar Kelimeler: Sivil İtaatsizlik, Eleştirel Söylem Çözümleme, Erzurum Yazılı Basını, Van Dijk, Tortumlu Leyla Olayı

ABSTRACT**MASTER THESIS****IN THE CONTEXT OF CIVIL DISOBEDIENCE THE EVENT OF LEYLA FROM TORTUM THE FORM REFLECTED IN THE ERZURUM WRITTEN PRESS: EXAMPLE OF PALANDÖKEN NEWSPAPER AND THE DOĞU EKSPRES NEWSPAPER****Aytekin ATASOYU****Advisor: Assist. Prof. Dr. Besim YILDIRIM****2014, Page: 134****Jüri: Assist. Prof. Dr. Besim YILDIRIM (Advisor)****Prof. Dr. Hüseyin KÖSE****Prof. Dr. Naci İSPİR**

The aim of this study which researched reflected in the Erzurum written press the context of civil disobedience the event of Leyla From Tortum is Bağbaşı town where hydroelectric power plants are required to perform the inhabitants against to hydroelectric power plants and in resistance sued on in public opinion as known “the event of Leyla From Tortum” whole of actions in the context of civil disobedience came up with Palandöken Newspaper and Doğu Express Newspaper. In this connection each newspaper total in published 34 news between 6 September 2011 and 4 October 2011 10 news were examined with Van Dijk’s “Critical Discourse Analysis Method”. Resolved 10 news, 5 were taken from in Palandöken Newspaper and 5 were taken from in Doğu Expres Newspaper. Selected news after 6 September 2011 and reflected in the protests and public showing of these actions consist of the news of the events described. As a result of the analysis mentioned in the news in the newspapers of the events, the public perception has been shown to parallel processing. On the other hand which are subject to notice of action has been found to coincide with elements of civil disobedience. As well as the newspaper when reporting the events used language and presentation format are parallel with in the context of civil disobedience.

Key Word: Civil Disobedience, Critical Discourse Analysis, Erzurum Written Press, Van Dijk, The Event of Leyla From Tortum

ÖNSÖZ

Sivil itaatsizlik bağlamında ‘Tortumlu Leyla olayı’nın Erzurum yazılı basınına yansıma biçimini Palandöken ve Doğu Ekspres gazeteleri örnekleriyle incelendiğimiz bu çalışmada yöntem olarak Van Dijk’ın “Eleştirel Söylem Çözümleme Yöntemi” kullanılmıştır. Çalışma bilimsel anlamda çok büyük iddialar taşımasa bile bilime küçük bir dipnot düşmeyi de amaçlamaktadır. Bu bağlamda bilimsel bir çalışmanın not almak için değil de bilime küçük de olsa bir dipnot düşmek için olduğunu bana öğreten değerli hocam Yrd. Doç. Dr. Besim YILDIRIM’a tez jürisinde görev alan değerli hocalarım Prof. Dr. Hüseyin KÖSE ve Prof. Dr. Naci İSPİR’e, Atatürk Üniversitesi İletişim Fakültesi akademik ve idari personeline, bu günlere gelmemde büyük emek sahibi olan aileme teşekkürü bir borç bilirim.

Erzurum - 2014**Aytekin ATASOYU**

GİRİŞ

İnsanların toplumsallaşmaya başladığı ilk andan günümüze kadar toplumlar, ekonomik, siyasi, kültürel, teknolojik açıdan sürekli bir değişim içerisinde olmuştur. Her yeni gelişme kendinden önceki bir değişimin ürünü olarak ortaya çıkarken, kendinden sonraki yeni gelişmelere de öncülük etmiştir. İnsanların toplumlar halinde yaşamaya başladığı andan itibaren önce aile içerisinde ortaya çıkan otorite kavramı toplumsal gelişimin seyri ve devlet kavramının ortaya çıkmasına bağlı olarak değişiklik göstermiştir. Zaman içerisinde siyasal otoritenin erk alanı genişledikçe ortaya konan uygulamalara karşı çıkışlar baş göstermeye başlamıştır. Otoriteye karşı çıkışlar önceleri isyanlar şeklinde gerçekleşirken demokrasi kültürünün oluşmaya başlamasıyla form değiştirmiştir. Form değişikliğinin en önemli ögesi hiç şüphesiz otoriteye karşı girişilen eylemlerin şiddet ögesinden arındırılması olmuştur. Şiddet ögesinden arındırılmış eylemler zaman içerisinde sivil itaatsizlik eylemleri olarak anılmaya başlamıştır. Sokak gösterileri, yürüyüşler, pankart açmak, yürüyüş yapmak, oturma eylemi yapmak gibi değişik yöntemlerle girişilen sivil itaatsizlik eylemleri nihayetinde bir haksızlığı ortadan kaldırmayı veya kamuoyunun bu anlamda ilgisini çekmeyi amaçlamaktadır. Kamuoyunun ilgisini çekme ve kamuoyu dikkatini haksızlıklara yöneltme amacı toplumsal desteğe ihtiyaç duyduğundan, girişilen sivil itaatsizlik eylemi ya da eylemler bütününe toplumun farklı kliklerine ulaştırılmasını veya toplumun farklı kesimlerine duyurulmasını gerektirmektedir. Bu gereksinim eylemlerin toplumun farklı kesimlerine yayılmasını sağlamak, toplumun farklı kesimlerinin desteğini almak ve sivil itaatsizlik eylemcilerinin iç konsantrasyonlarını artırmak için önemlidir. Bunun sağlanması için medya desteğine ihtiyaç vardır.

Medya olayları sunum biçimleriyle kamuoyunu şekillendirme ve kamuoyu algısını biçimlendirme yeteneğine sahiptir. Medya organlarının yayın içeriğinde oluşturulan anlam ve medyanın olayları sunum biçimi ilgili meselelere karşı toplumsal meşruiyetin oluşmasını, toplumsal rızanın üretilmesini sağlar. Medya yayınları içerisinde oluşan anlam inşası, ilgili meseleleri olumsuzlayan bir sunum biçimiyle kamuoyuna duyurulduğunda ise toplumsal meşruiyet oluşmayacağı gibi toplumsal rıza da üretilmeyecektir. Hatta toplumsal reaksiyonlar ortaya çıkacaktır. İşte bu nedenlerden

dolayı medyanın sivil itaatsizlik eylemlerinin sunum biçimi sivil itaatsizlik eylemlerinin amacına ulaşmasında son derece önemlidir.

Bu çalışma, kamuoyunda ‘Tortumlu Leyla Olayı’ olarak anılan Erzurum’un Tortum ilçesinin Bağbaşı beldesinde girişilen eylemleri sivil itaatsizlik bağlamında ele almakta ve bu eylemlerin Erzurum yerel basınında yansıma biçimini irdelenmektedir.

Bu çerçevede çalışmanın ana sorunsalı, siyasal otorite veya devlet otoritesine karşı girişilen sivil itaatsizlik eylemlerinin tarihi kökeni, epistemolojik temelleri, sivil itaatsizlik eylemlerinin nasıl ortaya çıktığı, sivil itaatsizlik eylemlerinin özellikleri, bu eylemleri medyanın nasıl duyurduğu, medyanın eylemleri sunarken içeriğin nasıl şekillendirildiğinin ortaya konması ve bu sorulara cevap aranmasıdır.

Öte yandan Tortum’un Ödük Vadisi’nde yapılmak istenen Hidro Elektrik Santralleri’nin yapımının engellenmesi için Bağbaşı Beldesi’nde girişilen eylemlerin sivil itaatsizlik bağlamında Erzurum yazılı basınına yansıma biçimini Palandöken Gazetesi ve Doğu Ekspres Gazetesi örneğiyle inceleyeceğimiz bu çalışma Palandöken ve Doğu Ekspres gazetelerinde konuya ilişkin yer alan haberleri Van Dijk’in eleştirel söylem çözümleme modeli kapsamında ele almaktadır. Bu çalışma ayrıca Erzurum’un Tortum İlçesine bağlı Bağbaşı Beldesi sınırlarında yapılmak istenen Hidroelektrik Santraline (HES) karşı çıkan belde halkının eylemlerini sivil itaatsizlik bağlamında değerlendirmeyi de amaçlamaktadır.

Tortum’un Bağbaşı beldesindeki HES yapımına karşı bir sivil itaatsizlik örneği olan ve kamuoyunda ‘Tortumlu Leyla Olayı’ olarak bilinen sivil itaatsizlik girişimleri yerel ve ulusal medyada sıkça yer almış ve kamuoyunda tartışmalara neden olmuştur. Olayın kamuoyunda ses getirmesinde yerel basında yapılan ve ulusal basına da yansıyan haberlerin etkisi çok fazladır. Bu bağlamda yerel basında yer alan haberler Palandöken ve Doğu Ekspres gazeteleri üzerinden incelenmiştir.

Bu çalışma sonunda ayrıca Erzurum yerel basınının sivil itaatsizlik eylemlerine bakışını gösteren faktörlerde ortaya çıkarılmış olacaktır. Çalışmayı önemli kılan başka bir nokta ise, Erzurum yazılı basını konusunda bu çalışmanın hedeflediği anlamda herhangi bir çalışmanın yapılmamış olmasıdır. Çalışma bu yönüyle de ele alındığında; çalışmanın Erzurum yazılı basınının sivil itaatsizlik eylemlerine bakışını gösteren özgün bir çalışma olduğu söylenebilir.

Çalışmanın evreni Erzurum yazılı basını, örnekleme ise Erzurum yazılı basının iki önemli gazetesi ve en yüksek tirajlara sahip olan Palandöken ve Doğu Ekspres gazeteleri olarak seçilmiştir. Bu çerçevede incelemeye tabi tutulan gazete nüshaları olayların yoğun olarak yaşandığı zaman aralığı olan 6 Eylül 2011 ve 4 Ekim 2011 tarihleri ile sınırlanmıştır. Bu tarihler arasında örneklem olarak seçilen gazetelerde Tortumlu Leyla olayına dair Palandöken ve Doğu Ekspres gazetelerinde yayınlanan toplam 34 haberden 10'u seçilerek çalışma sınırlandırılmıştır. Bu 10 haberin 5'i Palandöken 5'i ise Doğu Ekspres gazetesinde yer alan haberlerdir.

Çalışma için seçilen haberler, Bağbaşı Beldesinde girişilen sivil itaatsizlik eylemleri, bu eylemlere bağlı olarak ortaya çıkan gelişme ve eylemlerin kamuoyundaki yansımalarını gösteren haberlerden oluşmaktadır. Her iki gazeteden seçilen 10 haber dışında kalan diğer haberlerde beldedeki sivil itaatsizlik eylemleri ve eylemlerin yansımalarına dair haberlerdir. Fakat seçilen haberler sivil itaatsizlik eylemlerini ve kamuoyuna yansımalarını detaylı bir şekilde işleyen haberlerdir. Bundan dolayı ilgili 10 haber seçilmiş ve çözümlenmiştir.

- Bu tez çalışmasında aşağıdaki araştırma sorularına cevap aranmıştır:

- Erzurum yazılı basını sivil itaatsizlik eylemlerini haberleştirirken nasıl bir haber dili kullanmaktadır?

- Erzurum yazılı basını sivil itaatsizlik eylemlerini haberleştirirken ideolojik üretim yapıyor mu?

- Erzurum yazılı basını sivil itaatsizlik olaylarını haberleştirirken siyasal iktidara karşı nasıl bir tutum izliyor?

- Erzurum yazılı basını sivil itaatsizlik olaylarını haberleştirirken olayın taraflarının söylemlerini dengeli bir biçimde habere yansıtıyor mu?

Yukarıda belirtilen sorular kapsamında Palandöken ve Doğu Ekspres Gazetelerinden seçilen haberler çözümlenirken 'Van Dijk'in Eleştirel Söylem Çözümleme Yöntemi' kullanılmıştır. Bu yöntem, toplumsal paradigma, toplumsal güç ilişkileri, ideolojiler ve kimlik tanımlamaları gibi konuları dil ve söylem üzerinden ele almaktadır. Hatta model bununla da yetinmeyip dil ve söyleme ek olarak görsel unsurları, toplumsal dinamikler ve toplumsal yapıları da işin içine katarak çözümlenmeler yapmaktadır. Yöntem bundan dolayı seçilmiştir. Van Dijk yöntemi iki

ana yapıdan oluşmaktadır. Bu yapılardan ilki makro yapıdır. Makro yapıda kendi içinde tematik ve şematik yapı olmak üzere ikiye ayrılır. Tematik yapıda haberin başlığı, haber girişi spotlar ve habere destek sağlayan görsel unsurlar incelenir. Şematik yapı ise ana olayların sunumu, sonuçlar, ardaan bilgisi, bağlam bilgisi, haber kaynakları, olayın taraflarının olaya ilişkin yorumlarının çözümlemesinin yapıldığı kısımdır. Van Dijk yönteminin ikinci ana başlığını oluşturan Mikro yapı ise kendi içinde semantik çözümleme, bölgesel uyum, sözcük seçimleri ve haber retorığı olmak üzere dört alt kısma ayrılmaktadır. Semantik çözümlemede, cümle yapılarının aktif ya da pasifliği, cümle yapılarının basit ya da karmaşıklığı incelenmektedir. Bölgesel uyum kısmında haber, nedensellik ilişkisi, işlevsellik ilişkisi, referanssal ilişki bağlamında çözümlenmektedir. Sözcük seçimleri kısmı okuyucu algısının hangi sözcüklerle şekillendirildiğine dair çözümlemenin olduğu kısımdır. Haber retorığı kısmı ise haberin inandırıcılığını destekleyen öğelerin bulunduğu kısımdır. Bu kısımda fotoğraf, inandırıcı bilgiler ve görgü tanıklarının ifadeleri yer almaktadır.

Çalışma 4 bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde sivil itaatsizlik kavramının tanımı, kavramın semantik çözümlemesi, sivil itaatsizlik kavramının unsurları, dünyadaki ve Türkiye'deki başlıca sivil itaatsizlik örnekleri ele alınmıştır. Çalışmanın ikinci bölümünde Eleştirel Haber Çözümlemeleri, Van Dijk'in Eleştirel Söylem Çözümleme Modeli, Haberlerde Yüklem ve Metafor kullanımının kuramsal temelleri üzerinde durulmuştur. Çalışmanın üçüncü bölümünde ilk iki bölümde ortaya konan kuramsal temeller ışığında Tortumlu Leyla Olayı önce sivil itaatsizlik bağlamında ele alınmış daha sonra da Palandöken ve Doğu Ekspres gazetelerinde yer alan haberler Van Dijk'in eleştirel söylem çözümleme modeli ışığında incelenmiştir. Çalışma, elde edilen bulguların öne çıkanlarının değerlendirildiği ve önerilerin sunulduğu sonuç bölümü ile sonlandırılmıştır.

BİRİNCİ BÖLÜM

SİVİL İTAATSIZLIK

Sivil itaatsizlik kavramının ne olduğu, kavramın neyi içerdiği, hangi eylemin sivil itaatsizlik olarak adlandırılacağı vb sorular konusunda toplum zihninde bir anlam bütünlüğünün olmadığı düşünülmektedir. Gerek sosyo - kültürel kodlar, gerekse dini inançlardan ortaya çıkan kodlardan kaynaklı itaat kültürünün son derece yerleşik olduğu ülkemizde, içinde itaatsizlik kelimesinin olduğu bu kavram toplum hafızasında iğreti durmaktadır. Ayrıca itaatsizlik eyleminin devlete karşı yapıldığı göz önüne alındığında ve bu durum toplumun devleti kutsayan betimleme biçimiyle birlikte düşünüldüğünde itaatsizlik kavramı daha da iğreti bir hal almaktadır. Öyle ki, itaatsizlik kutsala baş kaldırı olarak algılanabilmektedir. Bu iğreti durum ve bunun sonucu ortaya çıkan karmaşa şiddet içermeyen sivil itaatsizlik kavramı ile içinde şiddetin bolca yer tuttuğu isyan kavramı arasındaki farkların yeterince kavranamamasından kaynaklandığı düşünülmektedir. Onun için sivil itaatsizlik kavramının anlamına, tarihi ve düşünsel kökenlerine, kavramın tanımlanmasına, tarihsel süreç içerisinde gelişimine, dünyadaki ve Türkiye'deki sivil itaatsizlik örneklerine bakmak faydalı olacaktır.

1.1. SİVİL İTAATSIZLIK KAVRAMININ TARİHİ ve DÜŞÜNSEL KÖKENLERİ

Sivil itaatsizlik konusunda çalışmalar yürüten akademisyenler sivil itaatsizliğin kökenini Yunan mitolojisine dayandırmaktadırlar (Ökçesiz, 2011:21-22). Hikayeye göre, "Antigone'nin Thebai'de krallığı paylaşmayan kardeşleri Eteokles ile Polyneikes birbirlerine karşı amansız bir savaş açmışlardır. Bu savaşta iki düşman kardeş birbirleriyle dövüşürken can verirler. Bu sırada tahta çıkan Kreon, Eteokles'in yurdunu savunurken öldüğü için kahraman ilan edilip törenle defnedilmesini, vatanına yabancılar yardımıyla saldıran Polyneikes'in ise mezarsız kalarak, kurda kuşa yem olsun diye açıkça açıkta bırakılmasını buyurur. Onu gömmeye yeltenecek kişinin ölümle cezalandırılacağını bildirir. Antigone, Kreon'un bu buyruğuna karşı gelir. Kardeşini gömer. Eylemin suç olmadığını, aksine, kardeşine karşı bir borç olduğunu ileri sürer. O göksel bir hukuku Kreon'un temsil ettiği ve savunduğu hikmet-i hükümetin üstünde

görür” (Ökçesiz, 2011: 21-22) Kreon ve Antigone arasında konuyla ilgili şu konuşma geçmektedir.

“Antigone: Ben yaptığımı itiraf ediyorum, hiç bir şeyi inkâr etmiyorum.

Kreon: Bu işi yasak eden emrimi bilmiyor muydun?

Antigone: Biliyordum. Nasıl Bilmem? Herkese ilan edildi.

Kreon: Demek buna rağmen benim emrime karşı gelmeye cüret ettin.

Antigone: Fakat bana bu emri veren Zeus değildi, Hadeste hüküm süren Dike de biz fanilere böyle bir nizam yüklememişti. Ve senin emirlerinde, insan sözlerini tanrıların yazılmamış, değişmez kanunlarından daha üstün yapacak bir kudret bulunduğunu zannetmiyorum. Çünkü bu kanunlar yalnız dün ve bugün yaşamıyorlar, bunlar ebediyen meridirler ve ne zamandan beri mevcut olduklarını bilen yoktur.

...

Kreon: Thebai’ler bunu gören yalnız sensin.

Antigone: Hepsi böyle görüyorlar, fakat korkudan dillerini tutuyorlar.

Kreon: Bunlardan ayrı düşündüğün için utanmıyor musun?

Antigone: Öz kardeşime saygı göstermekte utanacak ne var?

Kreon: Onunla dövüşüp ölen bir kardeşin değil miydi?

Antigone: Aynı ananın ve aynı babanın oğluydu.

Kreon: Ötekine karşı alaka göstermekle buna karşı günaha girmiyor musun?

Antigone: Mezarda yatan ölü böyle hüküm vermeyecektir.

Kreon: Fakat sen bir günahkâra karşı aynı hürmeti gösteriyorsun

Antigone: Onunla beraber ölen bir kardeşti, bir köle değil.

Kreon: Birinin koruduğu bu memleketi öbürü harap ediyordu.

Antigone: Olsun, Hades ikisi için de aynı mezar hakkını tanır.

Kreon: Ama orada iyi adam kötü adamla müsavi muamele görmeyi istemez.

Antigone: Ölüm diyarında da böyle bir kaide olduğunu bana kim söyleyebilir.

Kreon: Düşmanımız bizim için hiçbir zaman, hatta ölümünden sonra bile dost değildir.

Antigone: Ben dünyaya kin değil, sevgi paylaşmaya geldim.” (Ökçesiz, 2011: 21-22)

Sosyal bilimciler tarafından ilk sivil itaatsizlik örneği olarak gösterilen bu olay ve bu olayda taraflar arasında geçen konuşma, sivil itaatsizlik kavramının tanımı, kavramın sınırları, itaatsizliğin hangi durumlarda meşru sayılacağı vb soruların cevabını barındırmaktadır. Konuşmadan anladığımızı göre Antigone, kardeşinin defnedilmesi olayında devletin başında bulunan kişinin emrine karşı gelmeyi bir isyan, bir kanun tanımamazlık olarak değil, devlet otoritesinden daha üst bir makam olan baş tanrı Zeus ve ölülerin tanrısı Hades’in verdiği emre itaat olarak görmektedir. Antigone’ye göre, en kutsalın emri, devlet ve devletin başındaki kişinin emrinden daha kıymetli olduğu için başka emirlerin kutsalın emriyle çatıştığı durumlarda kutsalın emrini yerine getirmek birey adına bir görevdir. Bunun yanı sıra Antigone kardeşlik hukukundan dolayı ölen kardeşinin defnedilmesini vicdani bir görev saymaktadır. Bundan dolayı Antigone, devletin başındaki kişinin emrine itaat etmeyip defin işlemini gerçekleştirir ve yaptığı bu eylemin bir vicdani sorumluluk olduğunu söyleyerek eylemi meşrulaştırır.

Sivil itaatsizliğin temeli sayılan bu olayda sivil itaatsizliğin meşru sayılabilmesi için iki ana nedenin olması gerektiği vurgulanmaktadır. Bunlardan birincisi kanun koyucu veya emri verenin üstünde bir otoritenin buyruğudur ki, bu tanrısal bir buyruktur. İkincisi ise vicdani değerlerdir.

Antigone, tanrı buyruğu ve vicdani sorumlulukları Kreon’un emrinden daha değerli gördüğü için Kreon’un buyruğuna karşı gelmiştir. “Kreon ceza olarak Antigone’yi diri diri kayalıklara hapsetmiştir. Kreon’un oğlu ve Antigone’nin nişanlısı Haimon babasını sert sözlerle kınadıktan sonra, nişanlısını kurtarmaya koşar. Antigone’nin kendisini asmış olduğunu görünce, kederinden Haimon da canına kıyar. Anası Eurdike buna dayanamaz, kendini öldürür. Devlet yasağında ve cezasında kayıtsız şartsız sertliği simgeleyen Kreon artık yıkılmış, çökmüş bir adamdır” (Erhat, 1972’den Aktaran Ökçesiz, 2011: 22)

Kreon ve Antigone arasında geçen bu olayın önemli bir yanı da şudur. Kreon’un ortaya koyduğu yasağa karşı Antigone’nin geliştirdiği karşı koyma biçimi ve bu karşı

koyma biçiminin kaynağı, Kreon'un en yakınları tarafından bile kabul görmüş ve Antigone'nin emre karşı koyma biçimi Kreon'un en yakınları tarafından bile meşru olarak kabul edilmiştir. Bu noktadan yola çıkarak sivil itaatsizlik kanun koyucunun emrine karşı gelmek olsa da eylemin meşru bir tarafı vardır diyebiliriz.

1.2. SİVİL İTAATSİZLİK KAVRAMININ TANIMI

Sivil İtaatsizlik kavramının semantik çözümlemesine geçmeden önce kavramı oluşturan “Sivil” ve “İtaatsizlik” kelimelerinin semantik çözümlemesine yer vermek “Sivil itaatsizlik” kavramının yeterince anlaşılması açısından faydalı olacaktır.

1.2.1. Sivil Kavramının Semantik Çözümlemesi

Sivil sözcüğü, 1. Askerî olmayan, 2. Asker sınıfından olmayan (kimse), 3. Özel bir biçimde olmayan, üniforma olmayan (giysi), 4. Üniforma veya özel giysi giymemiş olan (kimse) (TDK Sözlük)¹ şeklinde tanımlanmaktadır. Tanımlamalara bakılacak olursa sivil kelimesi, Askeri olmayan, herhangi bir şekilde resmiyeti bulunmayan vb. anlamlar çağrıştırmaktadır. Bunun yanı sıra konu ile ilgili çalışmalar yapan bazı akademisyenler sivil kavramını daha geniş bir şekilde ele almaktadırlar. Bu akademisyenlerden biri olan Nişancı batılı kaynaklardan yaptığı alıntılarla konuyu şu şekilde açıklamaktadır:

“Köken itibariyle ‘civil’ (sivil), Latince ‘civitate’ (devlet, site, şehir) kelimesinden türemiştir. Bu adla tanınmış meşhur kaynak, ilk tarih filozofu sayılan Markus Augustinus’un *De Civitate Dei* (Tanrı Sitesi) adlı eseridir. Bu kökten türetilen ‘civis’ ‘civitas’ ise sıralı ‘şehir’ ve ‘şehirli’ anlamına gelmektedir. Kelimenin önce Fransızcaya oradan da İngilizceye geçtiği bilinmektedir. İngilizcedeki ‘city’, ‘civil’, ‘civic’ ‘civilization’ (sırasıyla, şehir, şehre ait, şehirli ve şehirleşme: medeniyet) gibi sözcüklerinin tümünün ‘civis’ kelimesinden türediği iddia edilmektedir” (Hocaoğlu’ndan Aktaran Nişancı, 2013: 119).

Nişancı’nın alıntı yaptığı Hocaoğlu’na göre, sivil kavramı Latince bir kelime olan Civitita, yani şehir, devlet, site kelimesinden türemiştir. Nişancı bu tespiti ile sivil

¹ http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_gts&arama=gts&guid=TDK.GTS.5150137c3e61a3.99185944 Erişim Tarihi: 25 Mart 2013

kelimesinin kökeninde şehir, şehirli ve şehirleşme kavramlarının olduğunu söylemektedir. Bunun yanı sıra, Nişancı civil kelimesi ile civilization kavramı arasında akrabalık olduğunu da vurgulamaktadır (Nişancı, 2013: 119-120). Nişancı, civil ve civilization kelimelerinin akrabalığından yola çıkarak ‘civil’ kelimesinin medeniyet ve uygarlık kavramıyla çok yakın bir ilişki içinde olduğunu söylemekte ve civil kelimesinin en yaygın çağrışımını şu şekilde dile getirmektedir:

“Civilization (Arapça medeniyet, Türkçe Uygarlık), maddi, sosyal ve kültürel gelişmeyi anlatmaktadır. Latince ‘civilis’ sözcüğünden türeyen ‘civil’in en yaygın çağrışımı, yurttaşların hayatının ve haklarının bir bütün olarak gelişmesidir” (Nişancı, 2013:120).

Nişancı’nın sivil kavramı için yaptığı bu çağrışım sivil itaatsizlik kavramı ile birlikte ele alındığında daha anlamlı olacaktır. İlerleyen bölümlerde ele alınacağı gibi sivil itaatsizlik meşru bir hakkın elde edilmesi için yapılan bir dizi girişim ve aktivite olarak özetlenebiliriz. Bu tanımlamamızda sivil kelimesine yüklediğimiz anlamın Nişancı’nın sözünü ettiği çağrışım ile güçlü bir uyum içinde olduğu görülmektedir.

“Sivil itaatsizlik kavramının içinde taşıdığı anlam açısından, ‘sivil’ kavramının bir diğer özelliği ise şudur: “Silahsız ve kaba güçsüz hareketler daha çok sivil sözcüğüne sığar. Hatta sivil, güçsüzlüğü, zayıflığı da dile getirebilir. “Sivil halk” örgütsüz, korunmasız, kendi halinde insanlar grubudur. Ayrıca tek başına “sivil”, hiçbir resmi ya da başka bir otoriteden özel bir güç almayan, ancak haklarını ileri sürebilen ve oradan öteye geçemeyen bireylerdir. Bu anlamda hukuk devletine vatandaşlık bağıyla bağlı bulunan bireyler aynı zamanda sivildirler” (Tosun, 2001:27’den Aktaran Kaya, 2005:7)

Tüm bu tanımlamalardan hareketle sivil kavramı başta yurttaşlık olmak üzere vatandaşlık veya başka hukuki bağlarla devlete bağlı olan, askeri olmayan, şiddeti reddeden, bir kamu kurum ve kuruluşuyla bireysel olarak organik bir bağı bulunmayan birey, unsuri vb şeklinde tanımlanabilir.

1.2.2. İtaatsizlik Kavramının Semantik Çözümlemesi

İtaatsizlik kavramı, itaat kavramının zıddına tekabül eden bir anlam taşıdığından kavramın çözümlemesini yapmadan önce ‘itaat’ kavramına değinmek yararlı olacaktır.

İtaat, söz dinleme, boyun eğme, buyruğa uyma anlamına gelmektedir (TDK Büyük Türkçe Sözlük).²

Bunun yanı sıra; “En basit anlamıyla itaat, varlığını buyruk ve emirden alan bir kabulleniş tarzıdır. Buyruk kaçınılmaz olarak itaat istemektedir ve bu istek zorlayıcı bir istek olduğu için zorlayıcılığını güçten ve bu gücü kullananadan almaktadır. Eski çağlarda bu bir tiran iken günümüzün buyruk sahibi, çoğunluk haline gelmiştir. Rousseau, Toplum Sözleşmesi’nde kuvvetli olanın kuvvetini hak, itaati de görev haline getirmedikçe, hiçbir zaman egemen kalacak kadar kuvvetli olamayacağını belirtiyor. Rousseau, ceza görmeyen itaatsizliğin meşru hale dönüşeceği noktasında bir uyarı da yapmaktadır” (Rousseau, 1997:6’ dan Aktaran Anbarlı, 2001: 320).

İtaat kavramının zıddı olan itaatsizlik konusunda Ökçesiz şunları söylemektedir.

“Almanca ‘ziviler Ungehorsam’ İngilizce ‘civil disobedience’ olarak ifade edilen bu olguyu Türkçede ‘sivil itaatsizlik’ olarak adlandırmakta bir sakınca bulamadım. İlk önce sözcüğü sözcüğüne bir çeviri olan bu Türkçe deyim, bu olgunun anlamsal içeriğini ve çerçevesini dile getirmekte düşünülebilecek başka adlandırmalara göre daha başarılı görünmektedir (Ökçesiz, 2011: 123).

“Gehorsam’ın karşıtı olan ‘ungehorsam’ sözcüğü bir ad olarak ‘önde gelenin, üstte olanın istenci altına girmemek, ona uymamak’ bir niteleme olarak ise ‘buyrukları ve ricaları izlemeyen, itaatsiz ve nihayet hangi dilbilgisel durumda olursa olsun özetle ‘kuralları ve buyrukları izlememek’ anlamıyla belirginleşmektedir. Türkçede bu böyledir: İtaatsiz, itaatsizlik etmek sırasıyla ‘söz dinlemez, buyruk dinlemez, kendi başına buyruk olan(kimse), ‘itaatsiz olma durumu ya da itaatsizce davranış’, söz dinlememek, boyun eğmemek, buyruğa uymamak, anlamlarına gelmektedir. Bir ad olarak itaatsizlik bütün bunlara göre şu halde ‘1. Bir emre, bir kurala vb. uymayı reddetme, söz dinlememe, itaatsiz bir kimsenin davranışı (...) 2. (bir kimseye, bir şeye) itaatsizlik etmek, bir kimsenin bir buyruğunu, bir isteğini yerine getirmemek, sözünü dinlememek, bir kurala vb. uymayı reddetmek olmaktadır” (Ökçesiz, 2011:123-124).

“Direniş, uymama, başkaldırma, karşı koyma gibi, görece yeni ve somut olayları tanımlayan kavramlar yerine, ‘itaatsizlik’ kavramının kullanımı oldukça yerinde bir seçimdir. Söz konusu kavram içsel bir durumu anlatmaktan başka, daha köklü olması

² <http://tdkterim.gov.tr/bts/> Erişim Tarihi: 25 Mart 2013

nedeniyle zihinlerde belli bir anlam bütünlüğü kazanmış olduğu için tercihe şayandır. Ne var ki müteradifi olan kavramların tümü için geçerli olduğu gibi ‘itaatsizlik’ kavramı, bugün bile anlam çerçevesi bakımından hiçbir zaman ‘disobedience’ sözcüğünün anlamdaşı sayılamaz. Batıda ‘disobedience’ demokratikleşme seviyesine ulaşılmasında anahtar bir rol üstlenmekle sıcak, munis (evcil) hareket tarzı kabul edilirken bizde toplumunda bütünlüğü bozmaya yönelik bir girişim olarak algılanır” (Oktay, 1991: 13-15’den Aktaran Nişancı, 2013: 194).

Oktay’ında belirttiği gibi kavramın batıda ve bizde tam olarak örtüşmemesi batı dünyası ile doğu dünyası arasındaki algı farkından kaynaklanmaktadır. Tüm bunlardan yola çıkarak itaatsizlik kavramı, herhangi bir otoritenin ortaya koyduğu kural kaide vb. karşı koyma olarak tanımlanabilir.

1.2.3. Sivil İtaatsizlik Kavramının Semantik Çözümlemesi

“İngilizcede ‘civil disobedience’, Almancada ‘ziviler ongehorsam’ olarak ifade edilen bu olgu Türkçede ‘sivil itaatsizlik’ olarak karşılık bulmuştur. Hemen anlaşılacağı üzere böyle bir karşılık, kelimesi kelimesine bir tercüme faaliyetini yansıtmaktadır” (Nişancı, 2013: 193).

Nişancı’nın yaptığı bu tanıma paralel olarak Ökçesiz de aynı görüştedir. Dilimizde “civil disobedience” deyiminin henüz yerleşmemiş olduğunu söyleyen Ökçesiz, “sivil itaatsizlik” deyimini C. Hakan Arslan’ın H.D. Thoreau’nun “Civil Disobedience” olarak ünlene “resistance to Civil Government” adlı denemesini Türkçeye çevirirken kullandığını söylemektedir (Ökçesiz, 2011:126).

“Sivil itaatsizlik, yalnızca kişiye özgü inançların ve çıkarların temel alınamayacağı ahlaki bir protestodur. Kural olarak önceden bildirilmiş ve polisçe akışının hesaplanabilir olduğu kamuya açık bir eylemdir. Hukuk düzeninin bütününe olan itaati beklemeksizin, tekil normların kasıtlı olarak çiğnenmesini içermektedir. Ayrıca normun çiğnenmesinin hukuki sonuçlarından sorumlu olmaya hazır bulunmayı gerektirmektedir. Sivil itaatsizliğin gerçekleştiği norm ihlali sembolik bir karaktere sahiptir. Buradan da zaten protesto araçlarının şiddetten uzak bulunması gerektiği sınırlaması doğmaktadır” (Habermas,1997’dan Aktaran Dağtaş, 2008:45).

Habermas'ın yapmış olduğu bu tanımlamada sivil itaatsizlik eylemi sembolik bir anlam taşımakta ve şiddet ögesinden arındırılmaktadır. Bu yönde bir tanımlama da Uyanık tarafından yapılmaktadır. Tanımlama şu şekildedir:

“Sivil itaatsizlik; içinde yaşanan sistemi meşru kabul etmekle beraber yapılan haksız ve adaletsiz uygulamalara karşı yasal imkanların tükendiği noktada şiddete başvurmadan vicdani bir şekilde ortaya konulan, yani siyasi ve ahlaki motivasyonu olan; ama bununla birlikte sistemin yasalarına aykırı olan ve düşünülerek bir plan dâhilinde gerçekleştirilen hareket diye tanımlanabilir” (Uyanık: 2001:57)

Uyanık'ın yaptığı tanımlamada Habermas'ın yaptığı tanımlamaya ek olarak sistemin geneline meşru kabul etme ve haksız uygulamalara karşı yasal yolların tüketilmiş olması şartı getirilmektedir.

Ökçesiz'e göre ise sivil itaatsizlik, “Hukuk devleti idesinin içerdiği üstün değerler uğruna kamuya açık ve yasaya aykırı olarak gerçekleştirilen, bu sırada üçüncü kişilerin daha üstün bir hakkını çiğnemeyen, barışçıl bir protesto edimidir” (Ökçesiz 2011:151).

1.3. SİVİL İTAATSİZLİĞİN TEMEL UNSURLARI

Sivil itaatsizlik üzerine yapılan çalışmalarda kavramın temel unsurları sınıflandırılırken Ökçesiz, yasaya aykırılık, şiddetsizlik, kamuya açıklık, hukuk devleti idesiyle çelişmeyen siyasal ahlaksal güdüleme, çiğnenen pozitif ahlak yaptırımına katılma ve katlanma tutumu olmak üzere beş ayrı unsur sıralamaktadır (Ökçesiz 2011, 134-150).

Nişancı ise yasaya aykırılık, alenilik/kamusallık, şiddetin reddedilmesi, sistemin geneline değil tekil haksızlıklara karşı olma, siyasal ve hukuki sorumluluğun üstlenilmesi, ahlaki motivasyonla işlenmiş bir siyasal eylem olma gibi altı farklı unsur sıralamıştır (Nişancı, 2013: 219-234)

Nişancı ve Ökçesiz'in yaptığı sınıflandırmaya ek olarak Candan ve Bilgin ise sivil itaatsizlik unsurlarını; yasaya aykırı olması, şiddetin reddedilmesi, politik ve hukuki sorumluluğun üstlenilmesi, aleni ve hesaplanabilir olması, ortak adalet anlayışına / kamu vicdanına yönelik çağrı yapılması, sistemin geneline değil tekil haksızlıklara karşı ortak eylem yapılması, eylemin ciddi haksızlıklara karşı yapılması ve haksızlıkla makul

bir ilişki içinde olması, haksızlıklarla ilgili çifte standart uygulanmaması olmak üzere sekiz ayrı başlıkta sınıflandırmıştır (Coşar, 1997: 2-7'den Aktaran Candan ve Bilgin, 2011: 63).

Candan ve Bilgin'in Coşar'dan alıntılanarak yaptığı bu tasnif en kapsamlı sınıflandırma olması nedeniyle sivil itaatsizlik unsurları Coşar'ın tasnifi üzerinden ele alınacaktır.

1.3.1. Yasadışılık

Anayasal düzenin temel ilkelerine ve bu ilkeler sonucu şekillenen kanunların ekseriyetine esastan bir itiraz getirmeyen sivil itaatsizlik, haksız bir uygulamaya karşı bütün yasal yolların denendiği ve bu denemelerin başarısızlıkla sonuçlandırıldığı durumlarda girişilen bir eylem tarzıdır. Sistemin genelinin adalet olgusunu barındırdığı düşünülen fakat münferit bazı olaylara karşı girişilen sivil itaatsizlik eylemlerinde ideolojik bir birliktelik gerekmemektedir. İdeolojik ayrılığa sahip olan farklı gruplar haksızlıklara karşı tüm kanuni yollar tüketilmek şartıyla sivil itaatsizlik eylemine girişebilirler (Yılmaz, 2011: 3).

İllegal olma özelliği taşıyan sivil itaatsizlik eylemleri haksız uygulamalar karşısında hukuk normlarının tümünü değil tekil hukuk normlarını ihlal ederler. Bu ihlal kasıtlı bir ihlal olmasının yanı sıra ilgili kanun ya da yasanın ilgili kısmını ihlal etmeyi ve bu şekilde dikkat çekmeyi amaçlamaktadır.

1.3.2. Şiddetsizlik

Şiddet tanımının ne olduğu, şiddetin hangi tür eylem ya da girişimleri içerdiği konusu tartışmalı bir konu olmakla birlikte, sivil itaatsizliğe dayalı eylemlerin hiçbir bireyin fiziki ve psikolojik bütünlüğüne zarar vermemesi gerekir. Hatta Gandhi konuyu daha da ileri bir noktaya taşıyarak zararlı eylemlerin yanı sıra zararlı sözlerden dahi kaçınılması gerektiğini ve kimsenin malına zarar verilmemesi gerektiğini dile getirmektedir (Candan ve Bilgin, 2011: 64).

Şiddetin şiddeti doğurduğu ön kabulünden hareket ederek Gandhi'nin de söylediği yaralayıcı ve zararlı sözleri şiddetin içine dahil edecek şiddetin hiçbir türünün sivil

itaatsizlik eyleminde pay sahibi olmaması gerekir. Bu çok fazla hümanist bir yaklaşım gibi gözükse de eylemin şiddete uzaklığı eylemin meşruluğunu da o ölçüde artırmaktadır.

“Sivil itaatsiz, kendisine karşı şiddeti haklı kılacak ve çoğaltacak bir şiddet kullanımına giremez. Bütün eylemler gibi sivil itaatsizlik de ister istemez fiziki güçten yararlanacaktır. Bu tarz etkime çevresinde elbette değişimler yaratacaktır. Bu değişimleri sivil itaatsizliğin varlık nedeni ve amaçları bakımından ‘şiddetsizlik’ olarak niteleyebilecek bir düzeyde sınırlamak zorunludur” (Ökçesiz, 2011: 141, 142).

1.3.3. Politik ve Hukuki Sorumluluğun Üstlenilmesi

Sivil itaatsizlik eylemi, haksız bir uygulama ya da yasa maddesine karşı yapıldığından ve eylem sonucunda kamuoyunda ya da yasa yapıcısı ve uygulayıcısında farkındalık duygusu yaratmayı amaçladığından eylem kamuoyunun gözleri önünde gerçekleştirilmeli ve bu eylem sonucunda ortaya çıkacak politik ve hukuki cezai müeyyidelerin sorumluluğu eylemci tarafından üstlenilmelidir.

“Hukuki sorumluluk konusunda ise bazı teorisyenler hukuki sorumluluğu üstlenmeyi, eylemcilerin samimiyetlerinin bir ifadesi olarak algılanıp, eylemin çare etkisini güçlendireceği gerekçisiyle savunurlarken, diğerlerine göre meşru düzeyde girilen bir eylemden dolayı cezalandırmayı kabul etmek doğru değildir” (Coşar, 2001:12 aktaran Yılmaz, 2011: 3). “Sivil itaatsiz, somut yaptırım tarzını göze alma ve ona katlanmakla, çağrıda bulunduğu kamuoyuna ve siyasi karar organlarına, sistemi sorgulamadığını, onun temel değerlerine ve bunlar üzerine kurulu hukuk düzeninin mantığına katıldığını, hatta protestosunu onlar adına gerçekleştirdiğini (Ökçesiz, 1994:128; Coşar, 2001:13 Aktaran Yılmaz, 2011:3) ve içten olduğunu göstermektedir” (Ökçesiz, 1995:14’den Aktaran Yılmaz, 2011:3).

Nitekim Gandhi ve Luther örneğinde olduğu gibi, sivil itaatsizlik eylemi genellikle eylemin yapıcısı tarafından itaatsizliğe denk düşen cezai sorumluluğu kabul etmektedir.

Fikir ve eylemlerinin doğruluğunda ısrar etmesinden dolayı cezalandırılan ve verilen cezaya rıza gösteren Aristo, cezaya Atina yasalarının sarsılmaması için rıza gösteriyordu. Aristo örneğinde olduğu gibi diğer sivil itaatsizlik eylemcileri de

gösterdikleri tavırlarla devlete olan güveni sarsmayı amaçlamamakta eylemleri sonucunda devletin verdiği cezaya rıza gösterme yolunu seçmektedirler. Bir tarafta yapıla gelen bir yanlışlık başka bir tarafın yapacağı yanlış meşrulaştırma aracı olamaz. asla meşrulaştıramaz. Görüleceği gibi bu davranış kalıbı, pişmanlığın bir işareti değil, iç tutarlılığın somut görünümüdür (Nişancı, 2013: 233).

1.3.4. Aleni ve Hesaplanabilir Olması

Sivil itaatsizliğin temel unsurlarından olan alenilikle kastedilen şey “Sivil itaatsizliğe katılanların kendilerini gizlememeleri ve yapılan eylemin kamuoyunca algılanabilir nitelikte olmasıdır. İstisnai olarak eylemin başından beri aleni olmasının eylemi başarısız kılabileceği durumlarda açık olma kuralının belli bir süre işlemeyebileceği de dile getirilmektedir” (Candan ve Bilgin, 2011: 65).

Sivil itaatsizlik eylemi aynı zamanda haksız bir uygulamaya yönelik bir çağrı özelliği taşıdığından, eylemi gerçekleştiren birey veya topluluk söz konusu eyleme konu olan olaya tepki göstermesi gerektiğini bilir ve ona göre hareket eder. Yani eylemlerin gizlilikten uzak değil tam tersine eylemler kamuoyunun haberdar olması için gerçekleştirilir (Anbarlı, 2001:324).

Sivil itaatsizliğin temel unsurlarından olan “Hesaplanabilirlik ise eylemin seyri ve sonuçlarının eylemin başında söylenenlerle örtüşmesini, eylemcilerin samimiyeti ve inandırıcılığını ve söyledikleriyle yaptıklarının uyum içinde olmasını ifade etmektedir” (Candan ve Bilgin, 2011: 65).

1.3.5. Ortak Adalet Anlayışına ve Kamu Vicdanına Yönelik Çağrı Yapılması

Sivil itaatsizliğin unsurlarından biri olan ‘Kamu Vicdanına Çağrı’ ilkesi ile ortaya konan sivil itaatsizlik eyleminin ve itaatsizlik eylemini gerçekleştirenlerin haklılığının ve maruz kaldıkları haksızlığın vurgulamasıdır. Bir diğer ifadeyle vicdanlara seslenerek bu haklılığın ve haksızlığa maruz kalışın betimlenmesi durumudur. Bunun yanı sıra haksız eyleme karşı yozlaşan veya yozlaşmaya yüz tutan vicdanların harekete geçirilmesi olarak da nitelendirilebilir. “Sivil İtaatsizlik eylemi, toplumun çoğunluğuna ya da kamuoyuna gönderilen bir mesajdır. Bu çağrı, toplumda ortak bir adalet anlayışının varlığı varsayımına dayanmaktadır” (Dağtaş, 2008: 49).

1.3.6. Sistemin Geneline Değil Tekil Haksızlıklara Karşı Ortak Eylem Yapılması

Sivil itaatsizlik, önceden de vurgulandığı gibi, hukuk sisteminin, devlet otoritesinin ve sistemin tamamına değil, bunlar içerisindeki münferit uygulamalara karşı duruşun dışı vurumudur. Hatta bu tekil karşı duruşun sistemin genelinin selameti için yapıldığını söyleyen akademisyenler de vardır. Bunlardan biri olan Nişancı bu durumu şu şekilde dile getirmektedir:

“Sivil itaatsizlik, mevcut anayasal düzenin temel ilkelerine veya toplumsal sözleşmeye karşı, esaslı ve köklü bir itirazda bulunmaz. Aksine, bu temel anlaşma ilkelerinin çiğnenmesinden duyulan kaygıyı dile getirmek için bu yola başvurur. Sivil itaatsizliği devrimden ayıran en önemli fark, birincisinin sisteme içkin olmasıdır. Sivil itaatsizlikte sistemin genel anlamda adaletli olduğu kabul edilmektedir” (Nişancı, 2013: 227-228).

1.3.7. Eylemin Ciddi Haksızlıklara Karşı Yapılması ve Haksızlıkla Makul Bir İlişki İçinde Olması

Hak ve haksızlık kavramı konusunda tam bir ittifak söz konusu olmasa da “Rawls, kurduğu adalet teorisinden yola çıkarak, eşit özgürlükler ve eşit şans ilkelerinin ihlal edilmiş olmasının ve haksızlığın politik muhalefete rağmen uzun süredir devam etmesinin gerekliliğini şart koşmaktadır. Eylemin haksızlıkla ölçülü-makul ilişki içerisinde bulunması hususunda siyaset bilimci ve sosyolog Johan Galtung, çatışma sürecinde hangi eyleme karar verilirse verilsin, bunun hedefe yönelik ve çatışmanın sona ermesinden sonra ortaya çıkması istenen duruma uygun olması gerektiğini ifade etmektedir” (Candan ve Bilgin, 2011: 67).

“Ciddi haksızlıkların ne olduğu tartışmalıdır. Rawls kurduğu adalet teorisinden yola çıkarak eşit özgürlükler ve fırsat eşitliği ilkelerinin ihlal edilmiş olmasını ve haksızlığın politik muhalefete rağmen uzun süredir devam etmesi gerekliliğini şart koşar (Coşar, 2001:15 Aktaran Yılmaz, 2011:4). Eylemler haksızlıkla makul bir ilişki içinde olmalıdır. Çatışma sürecinde hangi eyleme karar verilirse verilsin, çatışma sona erdikten sonra ortaya çıkan durumun hedefe yönelik istenen duruma uygun olması gerekir (Galtung, 2001:212’den Aktaran Yılmaz, 2011:4-5).

1.3.8. Haksızlıklarla İlgili Çifte Standart Uygulanmaması

Sivil itaatsizlik eylemi ve bu eylemi gerçekleştirenler haksızlıklarla ilgili riyakâr bir tutum içerisine girmemelidirler. Kadına şiddete karşı çıkan, şiddeti uygulayan kişinin sosyo demografik özelliklerine, inanç ve ideolojisine bakmaksızın karşı durabilmelidir.

1.4. SİVİL İTAATSİZLİĞİN ÖNCÜLERİ

Sivil İtaatsizlik kavramının ele alındığı hemen her yerde kronolojik olarak Henry David Thoreau, Martin Luther King ve Mahatma Gandhi'nin kavrama yönelik katkıları zikredilmektedir. Çalışmada şimdi de kısaca adı geçen sivil itaatsizliğin öncüleri olan David Thoreau, Martin Luther King ve Mahatma Gandhi'den bahsedilecektir.

1.4.1. Henry David Thoreau

Doğa tarihçisi ve yazar olan Henry David Thoreau, 12 Temmuz 1817'de Massachussets'in Concart kentinde doğmuştur. 1846 yılı Temmuz ayında ödemesi gereken kafa vergisini ödemediği için hapse atılır. Ertesi gün çok küçük miktar olan bu vergi bir yakını tarafından yatırılarak Thoreau salıverilir. Bu, Thoreau'nun tek sivil itaatsizlik eylemidir (Ökçesiz, 2011:35,36). Thoreau, başından geçen bu olayın ardından yaşadığı olayı sorgulamaya başlamıştır. "Bir günlük hapis tecrübesi, Thoreau'nun 'sivil itaatsizlik görevine dair '(On the Duty of Civil Disobadience) isimli eseri yazmasına neden olmuştur" (Nişancı, 2013: 176).

Thoreau'nun ödemeyi reddettiği kafa vergisidir. Ülkesinin Meksika ile yaptığı savaşı zenci köleliğin ülkesi dışında başka bir bölgeye yaygınlaştırma çabası olarak gören Thoreau bu amaçla hareket eden bir hükümeti desteklemenin vicdani ve insani olmayan köleliği desteklemek anlamına geleceğini düşündüğü için kafa vergisini ödemeyi reddetmiştir. Bunun üzerine hapse girmesi onu sivil itaatsizlik adlı makaleyi yazmaya sevk etmiştir (Altunel, 2011: 446).

Bu eylemiyle sivil itaatsizliğin kavramlaşmasına büyük katkılar sunan Thoreau'nun köleliği reddeden görüşlere sahip olması, Meksika savaşına karşı

sergilediği olumsuz tavır ve yönelttiği eleştiriler onun sivil itaatsizlik konusunun geçtiği her yerde anılmasına neden olmuştur.

Thoreau, yasaların en büyüğünün vicdan yasası olduğunu belirterek, devletin ve yasaların bazı buyruklarının insan vicdanıyla çelişmesi durumunda birey, vicdan yasasından yana olmalı vicdani değerlerden yana tavrını ortaya koymalı, ve devlet ile yasa buyruğunu bu durumlarda reddetmelidir demektedir (Nişancı, 2013: 180).

1.4.2. Mahatma Gandhi

1869'da dünyaya gelen Gandhi, İngiltere de hukuk eğitimi almıştır. Hukuk eğitiminden sonra Güney Afrika'ya giden Gandhi burada bulunan hindlileri bir araya getirme amacıyla bir gazete çıkarmıştır. Birinci dünya savaşı sonrasında Hindistan'a dönen Gandhi sonraki 30 yıl boyunca Hindistanın bağımsızlığı için uğraş vermiştir (Nişancı, 2013: 183).

Hindistan'ın bağımsızlığına öncülük eden Gandhi, 1930'da 400 kilometrelik tuz yürüyüşünü gerçekleştirmiştir. İngiliz yönetiminin yasakladığı tuz üretimi Gandhi'nin bu yürüyüşü sonunda ulaştığı deniz kıyısında deniz suyunu arıtarak ürettiği küçük miktardaki tuz ile simgesel olarak delinmiştir. Bu olaydan sonra tutuklanan Gandhi hapse atılmıştır. Gandhi'nin yaptığı eylem birlerce Hintli tarafından tekrar edilince Gandhi serbest bırakılmıştır (Altunel, 2011: 455).

Yüzyıllarca İngiliz sömürgesi altında kalan Hindistan'ın bağımsızlığının kazanılmasında önemli bir rol oynayan Gandhi, kötülük kavramına karşı aktivist bir düşünceyle karşı koyan, ama herhangi bir şiddet unsuru içermeyen Satyagraha felsefesinin öncüsüdür (Altunel, 2011: 456).

“Gandhi, başvurulan yöntemlerin tümüne, nitelikli bir direnmeyi anlatmak üzere, ‘Satyagraha’ adını vermiştir. Satyagraha, ‘Hakikate Tutunmak’ demektir ve Hakikatin Gücü’ anlamına gelir. Hakikat ise ruhi ve manevidir. Bu yüzden satyagraha ruhi güç olarak bilinir” (Thoreau, Gandhi, 1999: 73'den Aktaran Kaya, 2008: 46). Bu terim, Güney Afrika'da, oradaki Hintlilerin şiddet dışı direnişini, kadınların oy hakkını savunanlardan ve diğerlerinin pasif direnişinden ayırmak için bulunmuştur. Gandhi'ye göre Satyagraha pasif direnişten tamamen farklıdır. Pasif direniş zayıfların bir silahı olarak kabul edilir ve amaçlarına ulaşmak için şiddet veya fiziki güç kullanmayı

reddetmez; fakat Saatyagraha en güçlünün silahı olarak kabul edilir ve her durumda şiddet kullanmayı reddeder” (Thoreau, Gandhi, 1999’dan Aktaran Kaya, 2008: 46)

Gandhi tarafından Satyagraha felsefesi sivil itaatsizlik ve pasif direniş kavramlarından farklı olarak tanımlansa da, özünde sivil itaatsizlik ve pasif direniş eylemlerinin ana atmosferini de yansıtmaktadır (Dağtaş, 2008: 40).

1.4.3. Martin Luther King

Amerika Birleşik Devletleri’nde siyahlara karşı yapılan ayrımcılıklara son veren sivil itaatsizlik eylemlerinin sembolü bu eylemleri organize eden Martin Luther King olmuştur (Dağtaş, 2008: 40). Amerika’nın Georgia eyaleti ve çevresindeki ırkçı muamelelere maruz kalan ve yakından şahitlik eden Martin Luther King 1929’da Atlanta’da doğmuştur. Babası da siyahi bir papazdır (Candan ve Bilgin, 2011: 76).

Martin Luther King, 1955’de gerçekleşen Rosa Parks olayından sonra sivil itaatsizlik eylemlerine başlar. Amerikalı siyahi bir vatandaş olan Rosa Parks, bindiği otobüste yerini beyazlara vermemekte ısrar edince polis tarafından tutuklanır. Bu olay üzerine King ve arkadaşları otobüs boykotunu başlatırlar ve boykot sonucunda otobüsler müşterilerinin % 75’ini kaybederler. Eylemler sonucunda King’in evi bombalanır. Fakat 1956 ya gelindiğinde siyahların haklılıkları teyit edilir ve beyazlarla eşit şartlarda otobüsleri kullanmaya başlarlar (Cankur, 2009: 11).

“1960 yılında toplu ve uzun süreli oturma eylemleri düzenlendi. Kendiliğinden, beklenmedik ve hızlı biçimde gerçekleşen eylemlere karşı hapsedilmeler yaşandı. Eylemcilerin para cezası yerine hapsi tercih etmesi, temyiz hakkını kullanmaması ve hapisten çıkınca aynı eylemleri tekrarlayarak hapse girmesi yönetimi zor durumda bıraktı. Sonuçta eylemlerin sürekliliği ve direnci karşısında 108 kent ve kasabada ırk ayrımcılığı fiilen kaldırıldı. (Aygün, 2006’dan Aktaran Kaya, 2008: 52). King, daha sonra ırk ayrımcılığının yoğun yaşandığı Birmingham eyaletinde 120 bin kişinin katıldığı işgal ve oturma eylemlerini de içeren “özgürlük istiyoruz” temalı yürüyüşü tertipleledi. King bu eylem sonrasında siyahların yoksulluklarına ve işverenlerin siyahlara iş vermemesine ve mal satmamasına dikkat çekmek amacıyla yoksul beyazları da hedef alan, içinde 60 bin beyazın da bulunduğu 250 bin kişinin katıldığı “iş ve özgürlük yürüyüşü”nü düzenledi. Bu eylemde; “Bir düş görüyorum; eski kölelerin oğullarıyla

eski köle sahiplerinin oğulları birlikte olacaklar. Bir düş görüyorum; dört küçük çocuğum bir gün derilerinin rengine göre değil, kişiliklerine göre değerlendirilecekleri bir toplumda yaşayacaklar.” (Aygün, 2006: 216’dan Aktaran Kaya, 2008: 52) şeklinde devam eden ve artık tüm toplumun özgür olduğunu görmeyi dilediği söylemini gerçekleştirdi. Bu eyleme katılımın çokluğu ve Amerikan muhalefetini şekillendirebilecek güce erişmesi hükümeti sert tedbirler almaya zorladı. Eylemler sert biçimde bastırıldı. King tutuklandı (Kaya, 2008: 52-53) Martin Luther King sonraki yıllarda Amerika’nın diğer eyaletlerinde yaşayan siyahların hakları içinde mücadele etti. King, 4 Nisan 1968 ‘de uğradığı suikast sonucu yaşama veda etti.

1.5. DÜNYADA BAŞLICA SİVİL İTAATSİZLİK ÖRNEKLERİ

Sivil itaatsizlik eylemleri bugün dünyanın farklı ülkelerinde oturma eylemlerinden grevlere, yürüyüşlerden kamu binalarını işgal eylemlerine, öğrenci boykotlarından imza kampanyalarına, vergi borçlarının ödenmemesine kadar çok değişik biçimlerde gerçekleşmektedir.

1.5.1. Askeri Konulara Karşı Yapılan Sivil İtaatsizlik Örnekleri

Gelişmiş batı toplumlarında ve gelişmekte olan toplumlarda zorunlu askerlik hizmeti, askerlikle ilgili düzenlemeler, ülkelerin konvansiyonel ve nükleer alandaki silahlanmaları, savaşlar, işgaller ve askeri darbelere karşı sivil itaatsizlik eylemleri yapılmaktadır. İkinci dünya savaşının ardından yaşanan trajedi sonrası askeri silahlanmaya karşı dünya çapında birçok sivil itaatsizlik eylemi gerçekleştirilmiştir.

İkinci dünya savaşı sonrası lağvedilen Alman ordusunun 1951 yılında yeniden kurulması kararına karşı toplanan imza kampanyası, 1951’de Helgoland adasındaki bomba fırlatma alanının 5 gün işgali, 1958’de SPD yanlısı gençlik örgütünün atom silahlarına karşı tramvay üzerinde yaptıkları oturma eylemi, 1958’de atom silahlarına karşı Braunschweig silah fabrikasında 3000 işçinin 1 saatlik iş bırakma eylemi, başlıca eylemler olarak sayılabilir (Ökçesiz, 2011: 61,62).

Amerika Birleşik Devletleri’ndeki eylemlerin başlıcaları ise şunlardır: 1846’da H.D Thoreau’nun Meksika savaşına karşı kafa vergisini ödememesi, 1958’de Atom silahlarının yapıldığı fabrikalara giden yolların işgal girişimleri, 1958’de teolog olan

Maurice Crakkin'in atom silahlarını protesto amacıyla vergi ödemeyi reddetmesi 1967'de Vietnam savaşına karşı asker alma dairesi önünde yapılan oturma eylemleri, , 1970 yılında ABD'nin Kamboçya'ya yaptığı müdahalesini protesto etmek için Minnesota Üniversitesinde boykot yapılması, 1982'de bir grubun Prussia silah fabrikasına girmesi, 1983 yılında bir hava kuvvetleri üssüne girilerek askeri bir aracın parçalanması ABD'deki sivil itaatsizlik eylemlerine örnek olarak gösterilebilir (Ökçesiz, 2011: 75, 76, 78, 79).

1971'de Fransa'da yapılan atom bombası denemesinin protesto edilmesi amacıyla Notre Dame Kilisesi'nde yapılan zincirli eylem, yine Fransa'da atom denemelerine karşı bir grubun denemenin yapılacağı alana girmeye çalışması, 1952'de İngiltere Savunma Bakanlığı önünde yapılan atom silahlarına karşı oturma eylemi, 1973'te İngilizlerin Kuzey İrlanda'dan çekilmesine karşılık yürütülen kampanya sırasında asker alım bürosunun işgali, 1982'de İsrail'in Lübnan'a yaptığı saldırıyı protesto etmek için bir grubun İsrail dışında askerlik hizmetinden kaçınması, dünyadaki diğer ülkelerde askeri meselelere dair yapılan sivil itaatsizlik örnekleri olarak sayılabilir (Ökçesiz, 2011: 83, 85, 87).

1.5.2. Çevre ve Çevrenin Korunmasına Yönelik Yapılan Sivil İtaatsizlik Örnekleri

Doğal yaşam alanlarının bozulması, özellikle de devletlerin nükleer enerji kaynaklarına yönelimi ve bu amaçla kurulan nükleer santraller, kimyasal atık fabrikaları ve çevreye tehdit eden diğer faktörlere karşı dünya üzerinde birçok sivil itaatsizlik örneği gösterilebilir. Bu eylemlerin bazıları şunlardır:

Almanya: 1975 yılında atom enerjisi santrali sırasında santralin kurulumun engellenmesi için Whyl'de ilk işgal girişimi. Aynı amaç için ilk girişimden bir buçuk ay sonra ikinci girişimin yapılması, 1976'da bir başka atom santrali olan Brokdorf atom enerji santralinin yapım alanının işgal edilmesi, 1977'de atomdan elde edilen elektrik enerjisine karşı faturaların bir kısmının ödenmesinin reddedilmesi, 1977'de Grohnde atom enerji santrali alanının işgali, 1978'de Gorleben'de atom artıklarının depolanmasını protesto etmek için oturma eylemi örnek verilebilir (Ökçesiz, 2011: 64,65).

Amerika Birleşik Devletleri: 1958’de Kızılderililerin bölgesinde sellerin oluşmasına sebep olacak hafriyat çalışması yapan araçların engellenmesi, 1977’de atom reaktörü şantiye alanının işgali, 1978’de atom reaktörüne karşı giden yolda oturma eylemi çevre eylemlerinden bazılarıdır (Ökçesiz, 2011: 76,79,).

Dünyadaki diğer çevre ile ilgili bazı sivil itaatsizlik eylemleri şunlardır: 1976’da Avustralya’da uranyum çıkarılmasını protesto etmek için demiryolu grevi, Avusturya’da 1983’de liman yapımı için alan açma çalışmaları sırasında ağaçların kesilmesini önlemek için ağaçlara sarılma eylemi bazı örneklerdir (Ökçesiz, 2011:81). Bu eylemlerin yanı sıra başta Greenpeace olmak üzere birçok çevre örgütü oturma eyleminden, yer işgallerine kadar dünyanın farklı yerlerinde birçok sivil itaatsizlik eylemi düzenlemektedir.

1.5.3. Diğer Amaçlar İçin Ortaya Konan Sivil İtaatsizlik Örnekleri

Askeri meseleler savaş karşıtlığı ve çevre hareketleri dışında da sivil itaatsizlik eylemlerinin örneklerini görmek mümkündür. Bunlardan bazıları şunlardır:

Zorunlu kayıt silme ve disiplin işlemlerine karşı 1966’da Almanya’nın Berlin şehrinde gerçekleştirilen senato eylemi, 1968’de Alman Marksist sosyolog Rudi Dutschke’nin öldürülmesini protesto etmek için gerçekleştirilen oturma eylemleri, 1972’de Almanya’da sivil hizmet görenlerin siyasi amaçlı tayinlere karşı yapılan boykot, 1973’de Almanya’da ölümcül kazaların yaşandığı tren raylarındaki oturma eylemi, 1987’de Almanya’da çelik işletmelerinin kapatılmasını önlemek amacıyla gerçekleştirilen Ren köprülerinin ablukaya alınması, 1936’da Amerika Birleşik Devletlerin’de işçi temsilciliğinin tanınması için yapılan oturma eylemi, 1969 yılında Alcatraz adasının bir grup Kızılderili tarafından işgal edilmesi, Gübre sınırlamasından korkan çiftçiler tarafından 1984 yılında Avusturya’da bir kuyunun işgal edilmesi, bazı sivil itaatsizlik örnekleridir (Ökçesiz, 2011: 62,63,75,78).

“Dünya çapında ayrıca, ücretlerin yetersizliğini ya da çalışma koşullarının kötülüğünü protesto etmek amacıyla yapılan sivil itaatsizlik eylemi örnekleri de yaygındır. Bunlara ilişkin önemli bir örnek Meksika asıllı ABD’li tarım işçisi Cesar Chavez’in organize ettiği sivil itaatsizlik eylemleridir. California’da çalışan üzüm işçilerinin iş koşullarının iyileştirilmesini ve ücretlerinin yükseltilmesini amaçlayan

hareket, beş yıl süre ile tüm ülkeye yayılan bir boykot halini almış ve süreç sonucunda eylemler amacına ulaşmıştır. Bu eylemlerde en çok ön plana çıkan husus, Chavez'in maçoluğu ve şiddeti yücelten bir kültüre sahip on binlerce insanı şiddetsiz direnişe ikna edebilmesidir. Bu bağlamda Chavez'in "... Cesaretin en sahicisi... şiddetten tamamen arınmış bir adalet mücadelesi içinde başkaları için kendimizi feda etmektir. İnsan olmak, başkaları için ıstırap çekmektir" sözü önemlidir." (Jean-Marie Muller ve Jen Kalman, CesarChavez, Fayard, Paris, 1977'den Aktaran JoseBove ve Gilles-Luneau:114'den Aktaran Candan ve Bilgin:2011:83)

Dünya ölçeğinde söz konusu örneklerin yanı sıra öğrenim hakları, insan hakları ihlallerine karşı girişilen sivil itaatsizlik eylemleri, din ve vicdan hürriyetinin kısıtlanmasına yönelik sivil itaatsizlik eylemleri ve insan onurunu inciten ve insan vicdanını sızlatan birçok sivil itaatsizlik eylemi gerçekleştirilmektedir.

1.6. TÜRKİYE'DE BAŞLICA SİVİL İTAATSİZLİK ÖRNEKLERİ

Dünyada olduğu gibi Türkiye'de de askeri konulardan, çevre düzenlemelerine, din ve vicdan hürriyetlerinin ihlaline karşı birçok sivil itaatsizlik eylemi düzenlenmiştir. Düzenlenen bu eylemlere katılım dünyadaki örneklerine nazaran büyük kitlesel hareketlere dönüşmemiştir. Başta da söylediğimiz gerek sosyo - kültürel kodlar, gerekse dini inançlardan ortaya çıkan kodlardan kaynaklı itaat kültürünün son derece yerleşik olduğu ülkemizde, içinde itaatsizlik kelimesinin olduğu bu kavram toplum hafızasında iğreti durmaktadır. Ayrıca itaatsizlik eyleminin devlete karşı yapıldığı göz ününe alındığında ve bu durum toplumun devleti kutsayan betimleme biçimiyle birlikte düşünüldüğünde itaatsizlik kavramı daha da iğreti bir hal almaktadır. Öyle ki, itaatsizlik kutsala baş kaldırı olarak algılanabilmektedir. Bundan dolayı sivil itaatsizlik eylemleri çoğu zaman büyük kitlesel hareketlere dönüşmemiş, girişilen sivil itaatsizlik eylemine neden olan konunun muhatapları ve ilgili mahalle, alan, mekan ile sınırlı kalmıştır. Buna rağmen ülkemizde zaman zaman sivil itaatsizlik eylemlerini görmek mümkündür. Bu bağlamda Türkiye'deki en önemli sivil itaatsizlik örnekleri şunlardır:

Öğretmenlerin maaşlarının az olması, okullardaki Amerika Birleşik Devletleri'nden getirilen süt tozunun öğrencilere verilmesi gibi nedenlerle 1969 yılında Türkiye Öğretmenler Sendikası tarafından boykot gerçekleştirilebilmiştir.

Gerçekleştirilen bu boykot, birçok otorite tarafından ilk sivil itaatsizlik eylemi olarak kabul edilmektedir.³

Yılmaz, Tanör'den alıntı yaparak Türkiye'deki sivil itaatsizlik eylemlerinden bazılarını şu şekilde aktarmaktadır.

“Radyomu istiyorum, cumartesi anneleri, düşünceye özgürlük davası, TKBP'nin kuruluşuna ilişkin sivil itaatsizlik eylemleri, memurların grev yasağını delen TÖS genel boykotu; Kürtçe yayım yasağını sistemli bir şekilde delen Kürtçe kaset, kitap, video, vb. basımı; türban yasağını bilerek çiğneyen ve cezalandırılmayı göze alan eylemler; mahkeme kararıyla müstehcen sayılıp toplatılan bir kitabın (H. Miller, Oğlak Dönencesi) başka ve çok sayıda yayınevi tarafından müstehcen sayılan bölümler çıkartılarak fakat bunlara yer veren mahkeme kararı ile birlikte yeniden basılması; genel grev yasağına karşı ‘toplu vizite’ eylemleri sayılabilir (Tanör, 1993:702'den Aktaran, Yılmaz, 2011:7-8)”

1.6.1. Başörtüsü Sorunu ve Başörtüsü Eylemleri

Türkiye'de sivil itaatsizlik eylemlerinin sürekliliği en fazla olanı ve ülke genelinde en yaygın olanı başörtüsü eylemleridir. Anayasa mahkemesi kararıyla yasaklanan başörtüsü yasağı ilk günden yasağın kalktığı 2011 yılına kadar büyük gösteriler, oturma eylemleri, Cuma eylemleri ile protesto edilmiştir. Hatta bu yasağın etkisi ve bu yasağa karşı verilen tepkiler Türkiye'deki siyasal tercihleri etkileyecek boyutlara ulaşmıştır.

Başörtüsü konusunda ilk eylemci 1964 yılında İstanbul Üniversitesi Tıp fakültesinde başını örterek derslere giren ve okulunu birincilikle bitiren Gülseren Ataseven'in eylemidir. Ataseven'in bu eyleminden bir yıl sonra Şule Yüksel Şenler, Cumhurbaşkanı Cevdet Sunay'ın ‘Sokaklardaki kapalı hanımların öncüleri cezalarını göreceklerdir’ beyanatı üzerine, Yeni İstiklal gazetesinde “Cumhurbaşkanı Allah'tan ve millettten özür dilemelidir’ deyince 9 ay hapis cezasına çarptırılmıştır.(Benli, 2011:11).

Başörtüsü yasağına karşı 1980 asker darbesine kadar olan dönemdeki baş örtüsü eylemlerinden girişilen başlıca eylemler şunlardır: Şubat 1968'de Hatice Babacan'ın

³ Aytandan aktaran <http://hizmetgazetesimustafaorak.blogcu.com/sivil-itaatsizlik-turkiye-orneklere/6756686>, Erişim Tarihi: 02.05.2013

Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi'nden başörtüsü ile derse girmesi sonucunda ihraç edilmesi, 16 Nisan 1968'de Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi'ndeki bir grup öğrencinin başörtüsü taktığı için okuldan atılmasını protesto etmek için dersleri boykot etmesi, 29 Mart 1973'de Av. Emine Aykenar'ın başörtülü olduğu için Ankara Barosundan ihraç edilmesi, 23 Ekim 1977 İzmit Kız İmam Hatip okulunda başörtüsü ile derse girdikleri için bir grup öğrenciye soruşturma açılması (Benli, 2011:11).

1980 askeri darbesinden sonra başörtüsü yasağı daha katı uygulamalarla devam ettirilirken başörtüsü eylemleri de artmaya başladı. 30 Aralık 1980'de Diyanet İşleri Başkanlığı Milli Eğitim Bakanlığı'nın başörtüsü konusunda istediği görüş sonrasında başörtüsünün dini bir hükmü olduğunu vurgulayan bir görüş bildirdi. Fakat buna rağmen dönemin hükümeti Diyanet İşlerinin Başkanlığı'nın görüşünü dikkate almayarak okullarda başörtüsünü yasakladı. Yasak tüm kamu kuruluşlarını kapsıyordu.

“Turgut Özal Hükümeti'nin 1987 genel seçiminden hemen sonra türbanı serbest bırakan bir yasa çıkartmasına rağmen Cumhurbaşkanı Kenan Evren “Türbanlılar tamam ama çarşafı ve mayolular da gelirse ne olacak” diyerek yasayı veto etmiştir. Bunun üzerine YÖK Disiplin Yönetmeliği'nde değişiklik yapılır ve türbana özgürlük sağlayan yeni yasa Aralık 1988'de Meclis'ten geçirilir. Evren yasayı bu defa veto etmez, önce imzalar, sonra da Anayasa Mahkemesi'ne götürür. Mahkeme 7 Mart 1989'da YÖK Kanunu'nun ek 16. maddesindeki değişikliği “Yükseköğretim kurumlarında, dersane, laboratuvar... Dini inanç sebebiyle boyun ve saçların örtü veya türbanla kapatılması serbesttir.” ilave hükmünü, Anayasa'ya aykırı bularak iptal eder. Bu kararın 26 Mart 1989 yerel seçimlerinden kısa bir süre önce alınması İstanbul başta olmak üzere ülkenin pek çok şehrinde geniş katılımlı protesto mitingleri düzenlenmesine neden olur. ANAP hükümeti 25 Ekim 1990'da yükseköğretim kurumlarında başörtüye serbesti getiren üçüncü kanunu çıkarır. 2547'nin ek 17. maddesi ‘Yürürlükteki kanunlara aykırı olmamak kaydı ile yükseköğretim kurumlarında kılık ve kıyafet serbesttir.’ şeklindedir. Bu defa SHP (Sosyal Demokrat Halkçı Parti) iptal talebiyle Anayasa Mahkemesi'ne başvurur, talep reddedilir. Anayasa Mahkemesi 9 Nisan 1991'de verdiği kararla kanun değişikliği metninin Anayasa'ya aykırı olmadığı sonucuna varır. Böylece üniversitelerde her türlü kılık ve kıyafet serbest olur. Başörtüsü yasağına son veren bu durum, bazı üniversitelerdeki farklı uygulamalara rağmen 1997 yılına kadar genelde sorunsuz devam eder. 28 Şubat sürecinde YÖK başkanlığına atanan Kemal Gürüz'ün

Milli Eğitim Bakanlığı'nın 15 Eylül 1997 tarihli genelgesine dayanarak üniversite rektörlüklerine “başörtülü öğrencilerin üniversitelere alınmaması” yönünde talimat vermesiyle başörtüsü tekrar yasaklanmıştır. Bu durum üzerine aylarca süren eylemler yapılmış ve davalar açılmıştır” (Toruk, 2011: 486,487).

Başörtüsü eylemlerinin kitleselleşmesini sağlayan en önemli olaylardan birisi ise 1996 seçimlerinde Meclise başörtüsüyle giren Merve Kavakçının milletvekili yemini etmesinin önlenmesi ve Kavakçı'nın milletvekilliği yapmasının engellenip vatandaşlıktan çıkarılması olayıdır (Toruk, 2011:488).

Cuma namazları sonrası cami çıkışlarında yapılan protesto eylemlerinin yanı sıra kurulan onlarca sivil toplum örgütüyle üniversitelerdeki başörtüsü yasağı yıllarca sivil itaatsizlik eylemlerine neden olmuştur.

“Ekim 2010'da İstanbul Üniversitesi Cerrahpaşa Tıp Fakültesi'nde bir öğrencinin başörtüsü nedeniyle dersten çıkarılması ve öğrencinin YÖK'e şikâyetiyle başlayan süreçte, YÖK, İstanbul Üniversitesi Rektörlüğü'ne öğrencilerin ‘disiplin yönetmeliğine aykırı’ durumlar nedeniyle sınıftan çıkarılmayacağı ve bu talimata uymayan öğretim üyeleri hakkında soruşturma açılmasıyla ilgili bir yazı gönderdi. Yazıya göre, disiplin yönetmeliğine aykırı davranan öğrenciler hakkında sadece tutanak tutulabilecek, öğrenci dersten çıkarılmayacaktı. Ancak, YÖK'ün bu tutumu, başörtülü öğrenciler için olumlu sonuçlar doğuracağına ilişkin beklentileri tam da karşılamayan eksik bir adım olarak kaldı. Kamuoyundaki tartışmalarda, dersten çıkarılmasa bile başı kapalı öğrenci hakkında tutanak tutulmasının öğrenciyi rencide eden ve diğer öğrencilerle eşit konumunu zedeleyen bir uygulama olduğu gözden kaçırıldı. Bu esnada, Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığı yazılı bir açıklamada, ilgili yazıyı YÖK Başkanlığı ve İstanbul Üniversitesi Rektörlüğü'nden talep etti. İlerleyen süreçte, söz konusu yazı diğer üniversitelere gönderilmedi ve YÖK Başkanı Yusuf Ziya Özcan'ın geri adım attığı izlenimine yol açan sözleri basında yer aldı. YÖK Başkanı daha sonraki beyanlarında da, üniversitelerde başörtüsü sorununun halledildiğini ifade etti” (Genç ve İlhan: 2012: 13-14).

1.6.2. Bergama Eylemleri

Türkiye’de gerçekleştirilen sivil itaatsizlik eylemleri içerisinde tez konusuna ana hatlarıyla en yakın sivil itaatsizlik eylemi 1990’lı yılların başlarında İzmir’e bağlı Bergama ilçesinde siyanürle çıkarılmaya çalışılan altın madeni çalışmalarına karşı 10 yılı aşkın bir zaman devam eden Bergama köylülerinin direniş eylemidir. (Özen, 2009:3). Bu eylemlerde köylüler, kendi mahalleleri içerisinde siyanürle altın çıkaran çok uluslu şirkete karşı kimi zaman miting yaparak, kimi zaman protesto yürüyüşüyle, kimi zaman maden işletme alanını işgal etmeyle, kimi zaman yolları trafiğe kapatarak, direniş göstermişlerdir.

Uluslararası bir şirket olan Eurogold iki milyon tondan fazla altın cevherini çıkarıp işletmeyi 1989 yılında başlatmasından sonra Bergamalılar tarafından protesto edilmeye başlanmıştır. Dönemin belediye başkanı, bazı sivil toplum kuruluşu liderleri ve politikacıların gösterdiği çabalar büyük etki yaratmış daha sonra ise çevredeki köylerdeki vatandaşların katılımıyla büyümüştür (Özen, 2009:3).

Kanaat önderlerinin köylülerin direnişine destek vermesi ve basın kuruluşlarında eylemlerin sıkça yer bulması, sivil toplum kuruluşlarının ilgisini bu bölgeye kaydırmıştır. Sivil toplum kuruluşlarının bölgedeki protestolara olan ilgisinin yanı sıra bölgedeki eylemlere çevre örgütleri ve ideolojik gerekçelerle karşı çıkan gruplar da olmuştur.

Çevre örgütleri ve ideolojik karşı duruş sergileyen grupların bölgedeki sivil itaatsizlik eylemlerine destek vermesi Bergamalıların giriştikleri eylemlerde sebat etmesini ve seslerinin daha kuvvetli çıkmasını sağlamıştır. Toplumsal desteğin her geçen gün arttığı Bergama’daki sivil itaatsizlik eylemlerinde kendiliğinden oluşan işbirliği başarıyı da beraberinde getirmiştir. Bergamalı politikacı ve aydınlar düzenledikleri basın toplantılar düzenleyerek ve lobicilik türü faaliyetler yürütmüşlerdir. Bu arada hukuk mücadelesi başlatılmış, profesyoneller gruplar altın madenciliği konusunda raporlar hazırlamışlar, akademisyenler yayınlar yapmış, köylüler de medya ilgisini çekebilecek tarzda eylemler ortaya koymuştur. Bu sayede insanların sempatisi kazanılmış ve medya ilgisi bölgeye yöneltilmiştir. En önemlisi ise madenin işletilmemesine dair yargı kararı alınmıştır (Özen, 2009:7)

Madende bulunan altın rezervinin fazla olması, rezervin ekonomik değerinin yüksek olması gibi nedenlerle maden işletmesi sonraki yıllarda faaliyetlerine tekrar başlamış ve halen daha faaliyetlerini yürütmektedir.

1.6.3. Gezi Parkı Eylemleri

Türkiye'deki kitlesel eylemlerin en büyüklerinden biri olan 'Gezi Parkı Eylemleri' hem toplumsal hem de siyasi etkileri bakımından kamuoyunda fazlasıyla tartışılmış eylemlerden biridir. Ortaya çıktığı ilk günlerde kamuoyunda fazla yer almayan eylemler, ortaya çıkışından birkaç gün sonra hızla genişleyerek başta büyük şehirler olmak üzere birçok şehre yayılmıştır. Gezi parkı eylemleri gerek eylem biçimleri gerek etki alanı gerekse çarpan etkileri ile ülkemizde meydana gelen en önemli toplumsal eylemlerden biridir.

Gezi parkı eylemlerini üç aşamada değerlendirmek mümkündür. Bu aşamalar eylem biçimleri, eylemlerin hedef ve amaçları ile eylemlerin zaman sırası ve siyasal iktidarın eylemler sonucu ortaya çıkan krizi yönetmek için geliştirdiği yaklaşımlar açısından değişiklik gösterdiğinden eylemler üç aşamada değerlendirilmiştir (Ete ve Taştan, 2013: 21).

Eylemlerin ilk aşaması başlangıç aşamasıdır. Başlangıç aşaması Taksimdeki yayalaştırma projesine karşı çıkan az sayıda aktivist tarafından gerçekleştirilen eylemlerden oluşmaktadır. Bu eylemler, hem hedefleri hem de kapsamı ile sınırlı etkileri olan eylemlerdir. Eylemlerin bu aşamadaki hedefi Gezi Parkının zarar görmesini önlemeye yöneliktir. Bu aşamada barışçıl amaçlarla gerçekleştirilen eylemler, 27 Mayıs 2013 ile 31 Mayıs 2013 tarihleri arasında gerçekleştirilen eylemlerden oluşmaktadır (Ete ve Taştan, 2013: 21).

Eylemler ilk olarak 27 Mayıs 2013 akşamı yayalaştırma projesine karşı yaklaşık 50 göstericinin parkta toplanması ile başlamıştır. Park'ta yapılan çalışmaların kanunlara aykırı olduğunu savunan grup ilk olarak iş makinelerinin çalışmasını engellemiş daha sonra ise çalışmaların yeniden başlamasını önlemek için nöbetleşerek parkta bekleyişlerini sürdürmüşlerdir. Bu zamana kadar kamuoyunda çok fazla yer almayan eylemler 29 Mayıs sabahı zabıta ekiplerinin yaptığı müdahaleden sonra kamuoyu gündeminde güçlü bir şekilde yer almaya başlamıştır. Müdahale sırasında zabıta ekipleri

eylemcilerden bazılarının çadırlarını ateşe vermiş bu olayın sosyal medya üzerinden yayılmasıyla birlikte park çevresinde hareketlenme hızla artmıştır. BDP Milletvekili Sırrı Süreyya Önder'in yeniden başlayan çalışmaları engellemek için iş makinelerinin önüne geçmesi ile siyasilerin de dikkati bu alana yönelmiştir. Daha sonra CHP milletvekilleri parka gelerek eylemlere destek vermişlerdir. Bu aşamadan sonra katılımcıların sayısı hızla artmış ve eylemler ülke çapına yayılmıştır (Ete ve Taştan, 2013: 22,23).

Eylemlerin ikinci aşaması olan siyasallaşma aşaması 31 Mayıs tarihinden sonra ortaya çıkan eylemlerden oluşmaktadır. “Bu tarihten itibaren güvenlik güçleri ve hükümet yetkililerinin Gezi Parkı olaylarına yönelik tutumunda hızlı bir sertleşme yaşandığı söylenebilir. Eylemcilere daha sonra tartışmalara neden olan yoğun biber gazı ile müdahale eden çevik kuvvet ekipleri, TOMA’lardan sıkılan tazyikli suyun yardımıyla göstericileri Taksim Meydanından uzaklaştırarak başta İstiklal Caddesi olmak üzere Harbiye, Gümüşsuyu ve Tarlabası bölgelerine doğru püskürttü. Beyoğlu bölgesinde yaşanan şiddet olaylarına paralel olarak Ankara ve İzmir gibi büyük kent merkezlerinde ortaya çıkan gösteriler, ilk gösterilerin Gezi Parkı odaklı gündemini daha kapsamlı bir hükümet karşıtı eylem hüviyetine kavuşturdu” (Ete ve Taştan, 2013: 22,23).

Eylemlerin 31 Mayıs’tan sonra İzmir ve Ankaraya sıçramasıyla birlikte sokak başlarında toplanma, ev pencerelerinden tencere-tava çalma gibi yeni eylem biçimleri ortaya çıkmıştır. Sonraki 2 günde bazı yollar eylemciler tarafından trafiğe kapatılmış, bazı kamu binaları ve bankalara zarar verilmiştir. Bu aşamada bazı göstericiler ile güvenlik güçleri arasında çatışmalar da olmuştur (Stratejik Düşünce Enstitüsü, 2013: 15).

Eylemlerin son aşaması olan zayıflama aşaması 15 Hazirandan sonraki aşamadır. “Güvenlik kuvvetlerinin 15 Haziran 2013 akşamı Gezi Parkı’nda yaklaşık iki haftadır kesintisiz devam eden gösterilere müdahale ederek park alanını boşaltması, Gezi Parkı eylemleri açısından bir kırılma anı olarak değerlendirilmelidir. Ülke genelinde devam eden gösterilerin sembolik merkezi konumunda bulunan Gezi Parkı’nın ‘kaybedilmesi’ ile birlikte toplumsal muhalefet hareketinin destek kaybetmeye başladığı ve hedeflerini revize etmek durumunda kaldığı söylenebilir. Eskişehir, Ankara ve İzmir gibi

eylemlerin yaşandığı merkezlerde de eylemlere yönelik yöntemler bu tarihten itibaren sertleşmiş; kısa süre sonra olaylar tamamen sonlandırılmıştır” (Ete ve Taştan, 2013: 27).

İKİNCİ BÖLÜM

HABER ÇÖZÜMLEMEDE ELEŞTİREL HABER ARAŞTIRMALARI VE VAN DIJK'İN ELEŞTİREL SÖYLEM ÇÖZÜMLEME YÖNTEMİ

İster siyasal ister sosyal olarak iktidar alanlarını kontrol eden otoritelerinin devamı için toplumların sosyo- kültürel özellikleri, toplumların ideolojik yaklaşımları ile çatışmamaya gayret gösterirler. Bu durum gerekli olsa da otoritenin devamını için tek başına yeterli değildir. Otoritenin devamı için bir inanç oluşturmak ve bu inancı sürekli beslemek gerekir. Weber bu noktada şöyle demektedir:

"Tecrübelerimiz bize göstermiştir ki, hiçbir otorite sistemi, sadece maddi, duygusal veya ideal motiflere dayanarak sürekliliğini sağlayamaz. Bütün bunlara ek olarak, her otorite sistemi meşruiyetine ilişkin bir inanç oluşturmak ve beslemek gayretindedir."(Weberden Aktaran Gönenç, 2001:134)

Weber burada otorite sistemlerinin maddi, ideal ya da duygusal motiflerle sistemin sürekliliğini sağlayamayacağını, sistemin meşruiyeti için bir inanç oluşturması gerektiğini hatta oluşturulan inancın beslenmesi gerektiğini söylemektedir. Weber, bir yönüyle sosyal veya siyasi anlamda iktidar alanlarını kontrol eden siyasal yada sosyal iktidar sahiplerinin yürüttükleri politikaların toplum nezdinde meşru sayılmasına ve toplumda bu politikalara karşı rıza üretilmesine ihtiyaç duyacaklarını, aksi takdirde sosyal ve siyasi iktidarlarını kaybetme riskinin doğacağını belirtmektedir. Burada akla şu soru gelmektedir. Sistemin meşruiyetine dair oluşturulacak inanç ve bu inancı besleyecek olan araç veya araçlar nelerdir? Sistemin meşruiyetine dair oluşturulacak inanç ve bu inancın beslenmesi ideolojik boyutu olan bir konu olduğu için bu durumda devreye ideolojik aygıtlar girecektir. Bu noktada ise ideolojik aygıtlar nelerdir? Sorusu akla gelecektir.

Althusser, bu soruya devletin ideolojik aygıtları⁴ kavramını kullanarak cevap vermekte ve en büyük sistem organizasyonu olan devletin ideolojik aygıtları arasında medyayı da saymaktadır (Althusser, 2000:33-34).

⁴ 'Devletin İdeolojik Aygıtları' kavramını Louis Althusser, 'İdeoloji ve Devletin İdeolojik Aygıtları' adlı eserinde şu şekilde açıklar: "DİA'lar devletin (baskı) aygıtıyla aynı şey değildirler. Marksist teoride, devlet aygıtının şunları kapsadığını hatırlatalım: Hükümet, Yönetim, Ordu, Polis, Mahkemeler,

Althusser'in yaptığı tasnifte medya ideolojik bir aygıt olarak karşımıza çıkmaktadır. Sistemin meşruiyetine dair oluşturulacak inanç ve bu inancı besleyecek olan araçlardan birisinin medya olduğu yadsınamaz bir gerçektir. İdeolojik bir aygıt olarak sistemin, sistemin muktedirleri ve politika yapıcılarının bir meşruiyet aracı olan medya dolayısıyla da haber kavramı olanı olduğu gibi yansıttığı zaman politika yapıcıların ve sistemin meşruiyetine hizmet etmeyebilir. Bunun için medya dolayısıyla da haberin bu amaçlara hizmet için yeniden inşa edilmesi gerekir. Tüm bu nedenlerden dolayı haber kavramı araştırılmaya muhtaçtır. Bu gerçekten hareket eden bilim insanları haberin çözümlenmesi gerektiği kanaatine varmışlar ve bu noktada farklı yöntem ve yaklaşımlar geliştirmişlerdir.

Haber çözümlenmesine ilişkin geliştirilen farklı kuramsal yaklaşımlar noktasında Amerika ve Avrupa'daki bilim insanları farklı yöntem ve yaklaşımlara başvurmuşlardır. Bu çalışmada, eleştirel haber araştırmaları, eleştirel söylem çözümlenme ve Van Dijk'in söylem çözümlenme yöntemi üzerinde durulacaktır.

2.1. ELEŞTİREL HABER ARAŞTIRMALARI

Eleştirel Dilbilim, Eleştirel Söylem Çözümlenmesi ve Kültürel Çalışmalar eleştirel haber araştırmalarının temelini oluşturan 3 ana çalışma alanıdır.

“Kültürel çalışmalar, haber diline yönelik duyarlı eleştirel bir kavrayışı benimsemiştir. Dilbilim kökenli araştırmacılar da eleştirel dilbilim, eleştirel söylem

Hapishaneler vb. ki bunlar bundan böyle bizim devletin Baskı Aygıtı adını vereceğimiz şeyi oluştururlar. Baskı kelimesi, hiç olmazsa en son durumda (çünkü, örneğin yönetsel baskı fiziksel olmayan biçimlere girebilir) söz konusu devlet aygıtının 'zor kullandığını' belirtir. Devletin İdeolojik Aygıtları ile gözlemcinin karşısına, bir birinden ayrı ve özelleşmiş kurumlar biçiminde dolaysız olarak çıkan belirli sayıda gerçeklikleri belirtiyoruz. Bu gerçekliklerin doğal olarak ayrıntılı bir incelemeyi, denemeyi, düzeltilmeyi ve yeniden düzenlenmeyi gerektirecek ampirik bir listesini sunuyoruz. Bu gerekliliğin içerdiği tüm sakıncaları göz önünde tutarak aşağıdaki şu kurumları şimdilik DİA'lar olarak kabul edebiliriz (adlarını saymamızdaki sıranın özel bir anlamı yoktur):

- Dinî DİA (değişik Kiliseler sistemi)
- Öğretimsel DİA (değişik, özel ve devlet 'okullar'] sistemi)
- Aile DİA'sı 8
- Hukukî DİA 9
- Siyasal DİA (değişik partileri de içeren sistem)
- Sendikal DİA

Haberleşme DİA'sı (basın, radyo-televizyon vb.)

- Kültürel DİA (edebiyat, güzel sanatlar, spor vb.)” (Althusser, 2000:33-34). Detaylı bilgi için Althusser, L., İdeoloji ve devletin İdeolojik Aygıtları, (Çev: Yusuf Alp - Mahmut Özışık), İletişim Yayınları, İstanbul 2000'e bakabilir

analizi olarak adlandırdıkları yaklaşımları ile metin içinde egemen söylemlerin hangi biçimlerde kurulduklarını açığa çıkarmaya yönelik çalışmalar yapmışlardır. 1970 sonrasında ivme kazanan eleştirel haber analizlerinin hepsini kültürel çalışmalar yaklaşımı içinde ele almak doğru olmasa da, bu çalışmaların ortak özelliğinin ‘dil’ sorununa gittikçe daha duyarlı bir yaklaşım arayışı yansıtışları olduğunu söylemek mümkündür” (İnal, 1996:154).

“1970’lerde kültürel ve ideolojik pratiklere ve bunların diğer toplumsal pratiklerle ilişkisine yönelik ilginin güçlenmesiyle medya metinleri ve özellikle haberler de, anlamın toplumsal olarak üretildiği metinsel yerlerin en önde gelen örnekleri olarak yoğun bir merakla ele alınmaya başlandı. Haberde anlam nasıl oluşuyordu? Kültürel çalışmalar Hall’in belirttiği gibi bir kültürel sistemde anlamlandırma yoluyla anlamın inşası, bir kültürü oluşturan binlerce söylemin egemen yorumları üzerine bir mücadeleyi kapsamaktadır. Mücadele, belirli egemen grupların kendi kısmi çıkarlarını, rakip grupların dünya görüşleri içerisinde çevrelemeye ve evrenselleştirmeye çalışmalarından kaynaklanıyordu. Yani anlamdan söz ederken, onun, mevcut egemenlik ilişkilerinin üzerinde ve çevresinde inşa edildiğinden söz etmek gerekiyordu. İktidarın derin yapısı ile bağlantılı kılınmayan bir anlam inşası nosyonu, kültürel çalışmalar tarafından toplumsal alanı kavramak bakımından hiçbir zaman yeterince açıklayıcı bulunmamıştır. Anlam inşasının temel aktörleri de, toplumsal güç ilişkilerine yerleşik olan (ırk, cinsiyet, sınıf vb... güç ilişkileri boyunca var olmaya çalışan) kesimler olarak ele alınmıştır” (Dursun, 2004:46-47).

Kültürel çalışmaları D’Alessio’dan alıntı yaparak aktaran Özer, kültürel çalışmaların farklı çalışma türleri olduğunu belirterek, kültürel çalışmaları akademik disiplinlerle ilişkileri, kuramsal ilgileri ve çalışma konuları açısından entelektüel ve politik bir gelenek olarak tanımlar. Özer ayrıca yaptığı alıntılarla kültürel çalışmaların bu özelliğinin haber araştırmalarına yansıdığına vurgu yaparak, haber metinleri açısından kitle iletişim araçlarının metinsel incelemeleri ve bunların hegemonya ve ideolojiyi yeniden üretmeye dönük işleyiş biçimlerinin anlamlı olduğunu söylemektedir (Özer, 2008:383-384).

Kültürel çalışmaların medya konusunu ele alırken üzerinde durduğu iki temel kavram vardır. Bu kavramlar ideoloji ve hegemonya kavramlarıdır. Bu alanda

araştırmalarını yoğunlaştıran sosyal bilimciler ideoloji kavramını ele alırken Althusser, hegemonya kavramını ele alırken de Gramsci'nin görüşlerinden sıkça faydalanmaktadırlar.

“Althusser’e göre ideoloji, üretim ilişkilerini, sınıflar arası ilişkileri, insanların dünyalarıyla olan ilişkilerini üretmek için işlevlere sahiptir. En önemli işlevi ise bireyi özne olarak, bir yerde, belli bir anlamda değişmez kılmaktır. Bu aynı zaman dilimi içinde bireyleri öznellikte donatmaktır ve onları kendisinin var olan çelişkili ilişkileri ve gücü ile toplumsal yapıya uymaya zorlamaktır. Kısaca ideoloji, içinde bireylerin üretildiği ve kendilerinin toplumsal yapıya uyumunu üreten bir uygulamadır” (Coward ve Ellis, 2008: 74-79’dan Aktaran Toruk ve Sine, 2012: 353).

Toruk ve Sine’nin aktarımında ideolojinin sosyal, toplumsal ve bireysel üretimin merkezinde bulunduğu dile getirilmekte ve ideolojinin bireyin kendi ile iletişiminde, toplum ile iletişimindeki önemine işaret edilmekte, hatta ideolojinin bireyin özgün kimlik kazanması noktasında önemli bir işleve sahip olduğu anlatılmaktadır. Toruk ve Sine’nin aktarımında ayrıca ideolojinin yaşamın her anında kendini hissettiren bir olgu olduğu belirtilmekte ve ideoloji’nin yaşam içerisinde gerek üretim biçiminin şekillenmesinde gerek iletişim biçimlerinde gerekse hayatın diğer tüm alanlarına sirayet eden bir olgu olduğuna işaret edilmektedir.

“İdeoloji yaymada kullanılan aygıtlar devletin olabileceği gibi devlet dışı da olabilirler. Devletin hem baskıcı aygıtları hem de ideolojik aygıtları vardır. Ama aralarında kesin sınır yoktur. İdeolojik çaba hem kullanılan aygıtta hem de onun eylem ve işleminde konuşlanmıştır ve yaşam pratiğiyle birlikte yürür. Üretim ilişkilerinin yeniden üretimini de, sahip olduğu ideolojik gücü kullanarak, devletin bu iki tür aracı sağlar” (Althusser, 1970: 39’dan Aktaran Kazancı, 2002:58).

Medyanın eğlendirmek ve bilgi vermenin yanı sıra değerleri, inançları ve davranış kodlarını aşılama görevi de bulunmaktadır. (Herman ve Chomsky, 2012: 72). Herman ve Chomsky burada medyanın dolayısıyla da medya içeriği olan haberin toplumu bilgilendirmesi, toplumu eğlendirmesinin yanında ideolojik kodları topluma sunduğunu söylemektedir. Haber topluma ideolojik kodlar sunarken belli süzgeçler kullanmaktadır.

Herman ve Chomsky’e göre 5 ayrı haber süzgeci mevcuttur. Bu süzgeçlerden birincisi firmanın büyüklüğü, tekelleşmiş mülkiyeti, servetin sahibi ve kar yönetimidir.

İkincisi, temel gelir kaynağı olarak reklamcılık, üçüncüsü, siyasal iktidar, iş dünyası, ve bunların onayladığı ve uzmanlar tarafından sağlanan bilgiler, dördüncüsü medyayı disiplin altına alan tepki üretimi beşinci olarak ise ulusal bir din ve denetim olarak anti kominizmdir (Herman ve Chomsky, 2012: 72). Habere konu olan olay olgu ve fikirler bu süzgeçlerden geçirilerek topluma sunulmaktadır. Yani haber yeniden üretilmektedir. Tüm bunlar gözönünde bulundurulduğunda medya ve ideoloji kavramının bir biriyle olan ilişkisi daha net görülmektedir.

Kültürel çalışmaların medya konusunu ele alırken üzerinde durduğu bir başka temel kavram ise Gramsci'nin hegemonya kavramıdır.

“Gramsci hegemonya kavramını, benzer politik tarihe sahip ulusal meseleleri karakterize eden ilişkileri ve özellikle sosyal sınıf ilişkilerini açıklamak için kullanır. Ona göre, bir sosyal sınıfın diğer sosyal sınıf üzerinde uyguladığı etki hegemoniktir (hem baskı hem de rızaya/onaya dayalı oluşu). Kapitalist toplum biçiminde burjuvazi ile köylü ve endüstriyel işçi sınıfı arasındaki ilişkiler hegemoniktir. Sosyalist devrimle birlikte burjuvazi hegemonyası ile işçi sınıfı (proleterya) hegemonyası yer değiştirecektir. Alt sınıf, kendi çıkarının gerçekleştirildiği yanılısamıyla, mevcut statükoyu sürdürmek için ikna edilecektir: Burjuva hegemonyası işçi sınıfının bu yanlış bilincine dayanır. Bu sayede alt sınıfta aktif bir aşınma meydana gelecektir. Bu aşınma şu şekilde olacaktır: Mevcut statükoya rıza göstermek ve mevcut hegemonyanın sürmesi için yönetici sınıfın zorlamasını kabul etmek. Bu yüzden Gramsci'nin kendi kavramsal formülasyonunda, hegemonik yönlendirmede ahlaki ve entelektüel etkinin önemi büyüktür: Ahlaki ve entelektüel iktidar hegemoninin (baskı/rıza) kurulmasına hizmet eder. Hegemonyanın sağlanması (iktidara bağlı olan yaygın rızanın ve boyun eğdirilmenin keşfedilmesi) toplumsal sistemde düzenlilik ve süreklilik sağlar” (Aka, 2009:330).

“Gramsmci alt yapının tek belirleyicisi olarak üst yapıyı oluşturduğu biçiminde yorumlanabilecek mutlak determinizm ilkesini kabul etmemektedir. Mekanik ve ekonomizmi Marksizm'e karşıdır ve üst yapının, hiçbir anlamda bir gölge olguya indirgenemeyeceğini kabul etmektedir” (Hall vd, 1985:23 Aktaran Özer, 2011:34-35). “Gramsci, son kertede ekonominin belirleyiciliğini kabul etmiş olsa bile ideolojiye

büyük önem vermiş ve bu kavrama geleneksel Marksistlerden daha geniş bir özerklik tanımıştır” (Shomaker ve Reese, 2002:150’den Aktaran Özer, 2011:35).

“Marksist medya eleştirmenlerine göre, Gramsci’nin hegemonya kavramı, medyanın analizinde başvurulacak temel yapı taşıdır. Gramsci’ye göre hegemonya, entelektüel ve moral liderliktir ve temel elemanları da rıza ve iktidardır. Toplumda belli sınıflar ekonomik ve ideolojik anlamda çeşitli şekillerde ezilmektedir. Ezilen grupların rızasını almak isteyen güçlü grupların çabalarını, Gramsci “hegemonya” terimiyle karşılar. Toplumda egemen olan bir sosyal grup veya sınıf, o toplumdaki kültürel ve ideolojik inanç sistemini birleştirebilir ve yönlendirebilir. Bu nedenle ideoloji, kültür, felsefe ve onun ‘organize edicileri’ (entelektüeller) hegemonya kavramının ayrılmazlarıdır (Fontana, 1993 Aktaran Arsan, 2004:154 -155).

Toplum içerisinde hâkim olan egemen grup veya sınıf, toplumdaki kültür ve inanç sistemini kendi iktidarları doğrultusunda yönlendirebilmek için birtakım organize ediciler ve bunların kullandığı araçlara ihtiyaç duyarlar. Bu organize ediciler kimi zaman bir politikacı, kimi zaman bir sermayedar olabileceği gibi, bu organize edicilerin değişmezi gazeteciler, değişmeyen aracı ise medyadır.

“Gramsci’ye göre bir grubun diğer gruplar üzerindeki baskısı iki şekilde kendini gösterir: dominasyon” ve “moral/entelektüel liderlik”. O halde, günümüzde kendilerini toplumun organize edicileri olarak gören politikacılar ve sermayedarlar (baskın sınıf) ile, kendilerini toplumun eğiticisi, moral önderi olarak gören gazeteciler arasında toplumsal rızanın üretimi açısından ciddi bir işbirliği söz konusudur. Onlar, bir yandan organik olarak birbirlerine bağlı üst ve alt sınıflar arasındaki iletişimi kuran araçlar vazifesi görmektedirler; diğer yandan da egemen ideolojinin meşrulaştırma uzmanı olarak alt sınıfla ait oldukları üst sınıf arasındaki problemleri ve karşı çıkışları yatıştırma görevi üstlenirler” (Fontana,1993 Aktaran Arsan, 2004:155-156).

Arsan, Fontana’dan yaptığı aktarımda hakim sınıfın ürettiği politikaların gerek iç dinamiklere gerek dış dinamiklere bağlı olarak toplumun alt tabakalarında huzursuzluğa yol açtığı ve hakim sınıfın bağlı olduğu ideolojinin meşruluğunun sorgulanmaya başladığı zaman, gazetecilerin devreye girdiğini söylemekte ve yürütülen politikaların üretilen bazı kavramlarla rasyonalize edilerek toplumun yatıştırıldığını, ikna edilmeye ve hakim ideolojinin meşruiyetinin sağlanmaya çalışıldığını belirtmektedir. Yani

hâkim sınıfın sahip olduğu ideoloji ve hâkim sınıfın toplumun alt tabakalar üzerindeki hegemonyası bu şekilde devamlı hale getirilmektedir.

Eleştirel haber araştırmalarında kültürel çalışmaların yanı sıra bir diğer araştırma alanı eleştirel dilbilimdir. Dilbilim insan dili denilen olgunun her yönünü inceleyen bir bilim dalıdır. Dilbilim kendi içerisinde birtakım ayrımlara gitmiştir. Bu ayrımları şu şekilde sınıflandırmak mümkündür.

“Betimlemeli dilbilim dillerin kendilerine özgü birim ve kurallarını ele alır. Her dilin sesbilimsel, biçimbilimsel, sözdizimsel ve anlambilimsel özelliklerini betimler. Türkçenin, İngilizcenin, Japoncanın dilbilgisi kitapları bu dillerin yapısal özelliklerini içerir. Dilbilgisi kitaplarındaki kurallar, o dilin anadili konuşucularının dilbilgisel olarak kabul ettikleri yapı kuralları betimler. Kuramsal dilbilim dillerde görülen özellikleri, bir kuram çerçevesinde açıklamayı amaçlar ve bu dile özgü nitelikleri dil evrenselleri çerçevesinde ele alır. Her dilin dilbilgisinde o dile özgü yapı ve kurallar olmasına karşın, bütün dillerdeki yapıların niteliğini belirleyen ilke ve değiştirgenler bulunmaktadır. Kuramsal dilbilim bu evrensel ilke ve değiştirgenlerin niteliğini belirlemeyi ve dillerde bazı tür yapı ve kuralların neden görülmediğini açıklamayı amaçlamaktadır. Metin dilbilim bir metni oluşturan öçelerin ve metindeki dilsel düzenleri çözümlenmeyi amaçlamaktadır. Gerek sözlü gerek yazılı metinleri işlev ve iletiflim değeri açısından ele alır ve bunları metni oluşturan öçelerin yapısal ve işlevsel düzenleri, metin tür ve alt türleri ve biçembilim ve söz bilim ilişkileri açısından inceler. Söylem çözümlenmesi yazılı ve sözlü dilde tümcelerin, sözcelerin ya da işlevsel birimlerin daha büyük birimler oluşturmalarının, kısaca, dil kullanımının incelenmesi işlemidir. Söylem çözümlenmesinin başlıca ilgi alanları olarak konuşmada sıra düzeni, konuşmacıların rolleri, konu, konu değiştirme gibi konuşma çözümlenmesi, ad-adıl ilişkileri, kavramlar arasındaki ilişkileri kapsayan bağlaşıklık, bağdaşıklık ilişkileri, konuşanlar arasında uzaklık yakınlık, el yüz devinimlerini kapsayan iletiflim ilkeleri ve selamlaşma, açıklama, özür dileme gibi değişik dilsel işlevlerin gerçekleşmesini araştırır” (Özsoy ve Emeksiz: 2012:11,12)

“Dilbilimsel diğer söylem çalışmaları ile eleştirel söylem çözümlenme çalışmalarının başlıca farkı, eleştirel çözümlenmelerin dilsel özelliklerinden yola çıkarak

toplumsal olguları açıklamaya çalışması, bu nedenle de, çok disiplinli yâda disiplinler arası yaklaşımı benimsemesidir (Büyükkantarcıoğlu, 2012:169)”

Eleştirel haber araştırmalarının en önemli konu başlıklarından biri olan eleştirel dilbilim, 1970’lerde East Anglia Üniversitesi’nde yer alan bir grup tarafından geliştirilen bir yaklaşımdır (Fairclough, 1992:25 Aktaran Özer, 2011:59).

Eleştirel dilbilim Michael Halliday’in sistemik dil bilim olarak bilinen yaklaşımı üzerine temellenmiştir denilebilir (Özer, 2011:59). Halliday’e göre bir dilin gramer yapısı ya da görünümü, konuşanın sosyal durumlarına göre yaptığı tercihlere yönelir. Burada biçimsel tercihlerin anlamlarını değiştirir ya da zıt anlamlar yüklediğini varsayar ve biçimsel tercihlerin de her zaman anlamlı olduğunu kabul eder. Sosyal dilbilimi ise, dilin topluma bağlı olarak etkilerini de içeren daha derinsel ilişkiler aramak yerine dil ile toplum arasındaki korelasyonlar oluşturması nedeniyle eleştirir (Fairclough,1992:26’den Aktaran Özer: 2011:60)

Birey, ortaya koyduğu her eyleme, fikre, düşünceye kendi kişilik özelliklerini yansıtır. Kişilik, aile, yakın çevre, eğitim, iş, bulunulan coğrafya, ideoloji, inançlar ve kişinin sahip olduğu siyasi ya da ahlaki paradigmayla oluşan bir yapıdır. Kişi yaptığı her işe kimliğini oluşturan bu öğelerden bir veya birkaçını yansıtır. Bundan dolayı kişi haber yaptığında da kişiliğini habere yansıtır. Bunun yanı sıra haberi yapan kişi, haberi oluştururken önemli bir sorunla karşı karşıya kalır. Haberci haberi verilere göre mi? Kendi bakış açısına göre mi? Bağlı bulunduğu basın kuruluşunun yayın politikasına göre mi? Yayın ilkelerine göre mi? Hedef kitlenin beklentilerine göre mi? Haberi şekillendirilecektir. Haberi yapanlar çoğu zaman bir sentezleme yaparak koşullara ve haberin özelliğine göre bu kriterleri sentezlerler ve haberi öyle oluştururlar, bu aslında haberi bir yönüyle gerçekten uzaklaştırır (Girgin, 2001: 248). Bu nedenlerden dolayı haberde tarafsızlık, dolayısıyla da haber metinlerinde nesnel bir enformasyondan söz etmek imkânsızlaşır. Buna rağmen haberciler nesnel ve tarafsız davranmaya çalışırlar. Bu çaba sadece belli boşlukları belli kurallara göre doldurmaktan ibarettir. Hiçbir tasvir, betimleme yada anlatım belli bir görüşü ifade etmekten kaçınamayacağı için nesnel olma iddiası sadece savunulan görüşe meşruluk kazandırır (Girgin, 2001: 248).

Eleştirel haber araştırmalarının bir başka çalışma alanı ise eleştirel söylem çözümlemesidir. Eleştirel söylem çözümlemesi, haber söylemine yerleşmiş ideolojik

unsurların ancak eleştirel bir çözümleme yöntemi ile ortaya konabileceğini ve medya dilinin rolünün eleştirel bir şekilde analiz edilmesi gerektiğini vurgulamaktadır. Haber söylemindeki ideolojik pratiklerin saptanması ile sosyal eşitsizliklerin yeniden üretiminin nasıl gerçekleştiğinin de ortaya konulabileceğini savunmaktadır (Özer, 2008: 400).

Eleştirel söylem çözümleme alanında öne çıkan isimlerin başında Van Dijk ve Fairclough gelmektedir.

“Van Dijk haberi bir tür (genre) olarak değil, bir söylem olarak ele alır. Metin ve söylem sözcüklerini dönüşümlü olarak kullanırken haberin söylemini, toplumda var olan egemen söylemlerin bir ürünü olarak görür. Hall ise, egemen söylemlerin haber metni içinde yeniden kurulduğuna işaret eder. Her ikisinde de vurgulanan, haberin söyleminin egemen söylemlerden, yani güç/iktidar sahibi kurum ve kuruluşların söylemlerinden bağımsız olmadığıdır” (İnal, 1996:97).

Haber metnlerinin egemen söylemlerden, başka bir ifadeyle iktidar sahibi kurum ve kuruluşların söylemlerinden bağımsız olmadığı görüşü haber araştırmalarında kabul gören genel bir görüştür. Bu görüşe göre, haber metinleri içerisinde oluşturulan/kurgulanan söylem, egemen söylemin temsilcisi konumundadır. Buradan şu soru akla gelebilir. Toplumda egemen gücün dışında kalan ve egemen güce karşı duran hiçbir söylem habere yansımaz mı? Pratik hayat haberde egemen olanın söylemi dışında toplumda egemen olmayanın ve egemen güce karşı duranların söylemlerinin de habere yansıdığını göstermektedir. Bu noktada medya organizasyonu açısından toplumun genelindeki egemen olana karşı duranın söylemi o medya organizasyonu açısından toplumun genelinin egemen gücü olmasa da kendi içinde egemen bir güç konumundadır. Bu yönüyle medya organizasyonunun yapısını oluşturan egemen gücün söylemi haber metnine yansıdığından, bu durum İnal’ın betimlediği durumun dışında kalmaz. Yani medya organizasyonunun egemen söylemi habere yansımış olur.

“Van Dijk’a göre, ideolojilerin toplumsal boyutu, ideolojilerin yeniden üretiminde ve gelişmesinde gruplar ve kurumlar arasında ne tür grup ve ilişkilerin yer aldığını açıklar. İdeolojilerin söylem boyutu ise, ideolojilerin günlük konu ve konuşmalarımızı nasıl etkilediğini, ideolojik söylemi nasıl anladığımızı ve toplumda ideolojinin yeniden üretiminde söylemin nasıl yer aldığını açıklamaktadır” (Özer:2011:52). Van Dijk açıkça

şunu söylemektedir: “Söylem, ideolojilerin yeniden üretiminde ve günlük ifadelerde vazgeçilmez bir rol oynar” (Van Dijk, 2003:13’den Aktaran Özer, 2011:52).

İdeolojinin yeniden üretiminin söylemlerle yeniden inşa edilmesi onun her daim canlı kalmasını sağlamaktadır. Fakat egemen güç açısından ideolojinin canlı kalmasının yanı sıra ideolojinin toplumun en ücra yerlerine kadar yaygınlaşması gerekmektedir. Çünkü egemen güç ideolojinin insandaki bilişsel düzeyleri etkilediğini ve bu bilişsel düzeye bağlı olarak insan davranışlarının şekillendiğini bilmektedir. Bu nedenle egemen güç, sahip olduğu ideolojinin toplumun en ücra yerlerine ulaşmasını ve toplumun bunu benimsemesini ister. Bu noktada medya devreye girer ve ideolojiyi ortaya koyduğu içerikle yeniden üreterek toplumun en ücra yerlerinde yaygınlaşmasını sağlar. Bu aynı zamanda bir çeşit rıza üretimidir. Fakat kişiler kendi aidiyetleri dışında kalan hemen her şeye karşı kayıtsız kalma eğilimindedirler. Hatta kişiler ruhsal ve bilişsel varlıklarını idame ettirebilmek ve psikolojik bütünlüklerini koruyabilmek için kendi aidiyetlerine karşı duran her türlü düşünceye karşı kendilerini kapatabilirler. Böyle bir kapatma şekli ideolojinin kitlenin ruh ve bilişsel dünyasında karşılık bulmasını zorlaştırır. Bundan dolayı haberlerde ideoloji çok açık bir şekilde ifade edilmez. Haberdeki tonlama, yüklem kullanımı, metafor kullanımı, sıfat ve zamir kullanımı gibi söylemin daha az belirgin yapılarında kullanılırlar. Bu nokta Van Dijk’e göre “ideolojik söylem çözümlemesinde tümce ya da metnin bir parçasıyla ima edilen anlamları açık hale getirmek eleştirel incelemenin güçlü bir aracı olabilir” (Van Dijk, 2003: 60’dan Aktaran Özer, 2011:54).

“Van Dijk’e göre eleştirel söylem çözümlemesi, öncelikle söylemin bizatihi kendisinden kaynaklanan ya da sonuçlanan eşitsizlik, haksızlık ve güç/iktidarın kötüye kullanılmasının söylemsel boyutlarıyla ilgilenmektedir” (Van Dijk, 2003: 252 Aktaran Özer,2011:54). Özer, burada söylemin kendisinin bizzat eşitsizlik doğurabileceğini ve doğabilecek eşitsizliğin giderilebilmesi için eşitsizliğin kaynağının söylem düzeyinde de olsa belirlenmesi gerektiğini söylemektedir. Eleştirel söylem çözümleme çalışmaları açısından önemli olan bir diğer isim ise Fairclough’tır.

Fairclough’a göre, “İdeoloji dilde yer almaktadır ve dil ideoloji tarafından çevrelenmiştir. Dikkat edilmesi gereken nokta ise, söylemin, yapılar tarafından biçimlendirildiğidir. Fairclough, söyleme önemli bir rol yüklemektedir. Söylem, yapıların biçimlendirilmesine ve yeniden biçimlendirilmesine, yeniden üretimine ve

dönüşümüne de katkıda bulunur. Bu yapılar, söylemsel / ideolojik bir doğaya sahiptir. Aynı zamanda bir bileşendir. İdeoloji maddi etkilere sahiptir ve söylem toplumsal dünyayı dolduran ilişkilerin, özne ve nesnelerin yaratılmasına ve sürekli yeniden yaratılmasına katkıda bulunmaktadır (Fairclough, 2003:159'dan Aktaran Özer, 2011: 55 - 56).

“Fairclough’a göre eleştirel söylem çözümlemesi; verili bir tarihsel ana ait söylemsel pratikler, olgular ve metinlerle daha geniş toplumbilimsel ulamlar olan toplumsal ve kültürel yapılar, ilişkiler ve süreçler arasında örtük olan nedensellik ve belirleyicilik bağıntılarını sistematik bir biçimde açığa çıkarmayı; bu pratiklerin, olguların ve metinlerin güç ilişkileri ve güç mücadelesiyle nasıl biçimlendiğini araştırmayı ve toplumu oluşturan özneler arası bu güç ilişkilerinin söylem aracılığıyla nasıl örtükleştirildiğini ve bu nedenle egemen söylemin bizzat kendisinin bir güç ve hegemonya aracı olduğunu açıklamayı amaçlamaktadır” (Yağcıoğlu, 2002'den Aktaran Sefacı, 2009: 9).

“Fairclough’a göre, medya dilinin “söylem” olarak çözümlenmesi ve medyanın dilbilimsel çözümlemesinin medyanın söylem çözümlemesinin bir parçası olması gerekir. Dilbilimsel çözümleme metinler üzerine odaklanırken söylem çözümlemesi metinlerle birlikte hem söylem pratikleriyle hem de sosyo-kültürel pratiklerle de ilgilidir. Söylem pratikleri, medya kurumlarında medya çalışanları tarafından metinlerin üretildiği yollara ve aynı zamanda medya metinlerinin toplumsal olarak dağıldığı yollara işaret eder. Sosyokültürel pratikler ise iletişimsel eylemin parçası olduğu toplumsal ve kültürel devam edişlerle ilgilidir. Söylem çözümlemesi, bu doğrultuda, metinler, söylem pratikleri ve sosyokültürel pratikler arasındaki sistematik bağlantıları göstermeyi amaçlar” (Gökalp, 2004: 210).

Gökalp'in yaptığı aktarımda Fairclough, medyadaki söylemlerin sadece metinlere bağlı olarak çözümlenmesi, ortaya konacak çıkarımların eksik ve sığ olması sonucu doğuracağını bunun önüne geçebilmek için medya metinleri çözümlenirken metinsel çözümlemenin yanı sıra sosyo kültürel pratiklerin, haber ve medya metni üretme yollarına ve medya metinlerinin toplumsal dağıtım kanallarının özelliklerini de dikkate alarak çözümlenmesi gerektiğini savunmaktadır. Çünkü metinler, söylem pratikleri ve

sosyokültürel pratikler arasındaki sistematik bağlantıları göstermek ancak böyle bir çözümlemenin sonucu olarak ortaya çıkmaktadır.

“Eleştirel söylem çözümlemesi hem dili, hem de göstergesel biçimleri, örneğin beden dili ya da görsel imgeleri içermektedir ve söylemin yanında diğer toplumsal pratiklerin diğer öğeleri arasındaki diyalektik ilişkinin çözümlenmesidir. Fairclough’un yaklaşımında temel odaklanım, çağdaş toplumsal yaşamda yer alan radikal değişimler, söylemin değişim süreçlerinde nasıl tanımlandığı ve pratiklerin ağ yapısındaki göstergesel süreçler ile diğer toplumsal öğeler arasındaki ilişkilerdeki kaymalar üzerindedir. Ona göre toplumsal pratiklerde söylemin rolü olduğu gibi kabul edilmeli çözümleme yoluyla kurulmalıdır. Nitekim, söylem, bir başka pratikte ya da pratikler kümesinde az ya da çok önemli ve dikkat çekici olabilir ve zaman içinde önemi değişebilir” (Fairclough, 2003:174’den Aktaran Özer, 2011:58).

İletişimde mesajın muhatabına ulaşması noktasında sözcüklerin etkisi % 7-15, ses tonu ve bu tür nitelikler % 30, jestler mimikler ise % 55 oranında paya sahiptir. Yani söylenilenden ziyade yapılan, duyulandan ziyade görülen daha fazla etkili olmaktadır(Z. Selçuk, 2000:129’dan Aktaran, Kocasavaş, 2007: 48). Umumiyle medya hususiyle de haber içeriğini üretenler, bu gerçeğin farkında olduklarından medya ve haber içeriği ile ideoloji yeniden üretirken sadece sözcüklere bağlı kalmazlar ve üretmek istedikleri ideolojiyi görsel unsurlarla desteklerler. Bu noktada eleştirel söylem çözümlemesi, haber metinlerine bağlı kalmaz ve haberin görselleri ile haber metni arasındaki diyalektik ilişkiyi de çözümler.

Eleştirel dilbilim, eleştirel söylem çözümlemesi ve kültürel çalışmalar eleştirel haber araştırmalarının temelini oluşturan 3 ana çalışma alanı olmasına karşın araştırmacıların ve bu konuda çalışmalar yapanların bakış açılarına göre farklı şekillerde kategorize edilmektedir. Bu kategorilerden birini de Özer yapmıştır. Özer’e göre eleştirel haber araştırmalarının şu şekilde de kategorize etmektedir (Özer, 2012)

1. Ekonomi Politik Yaklaşım ve Haber
2. Kamusal Alan ve Haber
3. Yapısalcı Yaklaşım
4. Kültürel Çalışmalar Çerçevesinde Yapılan Haber Araştırmaları
5. Eleştirel Dilbilim ve Eleştirel Söylem Çözümlemesi

6. Eleştirel Metafor Çözümlemesi
7. Toplumsal Cinsiyet ve Haber
8. Alımlama Çalışmaları
9. Yeni Medya ve Haber

Özer'in yaptığı bu tasnife ilişkin açıklama ve değerlendirmelerin bir kısmı Van Dijk yönteminde anlatılacağından, bir kısmı da bu çalışmanın ana konusu olmadığından burada detaylı bilgiler verilmemiştir.

2.2. VAN DİJKİN ELEŞTİREL SÖYLEM ÇÖZÜMLEME YÖNTEMİ

Haber söylemlerinde ideolojik unsurları tespit etme noktasında öne çıkan modeliyle söylem çözümleme çalışmaları söz konusu olduğunda görüşlerine en fazla başvurulmuş önemli isimlerden biri Teun Adrian Van Dijk'tır.

“Van Dijk'ı diğer araştırmacılardan farklı kılan, haber çözümlemelerini ele alış biçimidir. Van Dijk haberleri yalnızca metinsel ve yapısal açıdan incelememiş, anlama ve üretim düzeylerinde çözümleme ve açıklama getirmiştir. Çeşitli düzeylerdeki yapıların betimlenmesinden söz edildiğinde, bu, dilbilgisel ötesinde düzey bağdaşıklık, haber metinlerinin genel tema ve konularıyla birlikte şematik yapı ve retorik boyutları gibi üst düzey nitelikleri de kapsamaktadır. Van Dijk'e göre bu yapısal çözümleme doğru değildir; çünkü söylem bağımsız bir yapıya sahip olmaması nedeniyle, üretim ve yorumlama süreçleri açısından da sosyal bir bağlam içerisinde incelenmesi gereken karmaşık bir iletişim olgusudur” (Ülkü, 2004:374).

Van Dijk haberi ele alırken sadece haberin salt görünen kısmı ile ilgilenmez. Dijk aynı zamanda haberin yapılış biçimi, haberi ve haber içindeki söylemi üretenlerin özellikleri hatta haberin hedef kitlesini oluşturanların yorumlama biçimleri bu kitle üzerinde oluşabilecek algıları da ele alarak, haberi total bir yaklaşımla çözümleme eğilimindedir. Bu şekilde birbirinden bağımsızmış gibi görünen, fakat birbirleriyle bir şekilde ilintili süreç ve yapıları sistematize etmek ve bundan rasyonel bir model ortaya çıkarmak zordur. Fakat Dijk bunu çok güzel bir şekilde sistematize etmiştir. Van Dijk'in söylem çözümleme yöntemi şu şekildedir (Özer, 2011:85):

A. Makro Yapı

1. Tematik yapı

- a. Başlık/lar
- b. Haber Girişi

1. *Spot/lar*

2. *Spot olmadığında haber metninin ilk paragrafı alınmalıdır. Haber tek paragraftan oluşuyorsa ilk cümle haber girişi olarak alınabilir.*

- c. Fotoğraf

2. Şematik Yapı

- a. Durum

1. *Ana Olayların Sunumu*

2. *Sonuçlar*

3. *Ardalan Bilgisi*

4. *Bağlam Bilgisi*

- b. Yorum

1. *Haber Kaynakları*

2. *Olay Taraflarının Olaya Getirdikleri Yorumlar*

B. Mikro Yapı

1. Sentantik Çözümleme

- a. Cümle Yapılarının Aktif ya da Pasif Olması
- b. Cümle Yapılarının Basit ya da Karmaşık Olması

2. Bölgesel Uyum

- a. Nedensellik İlişkisi
- b. İşlevsel İlişki
- c. Referansal İlişki

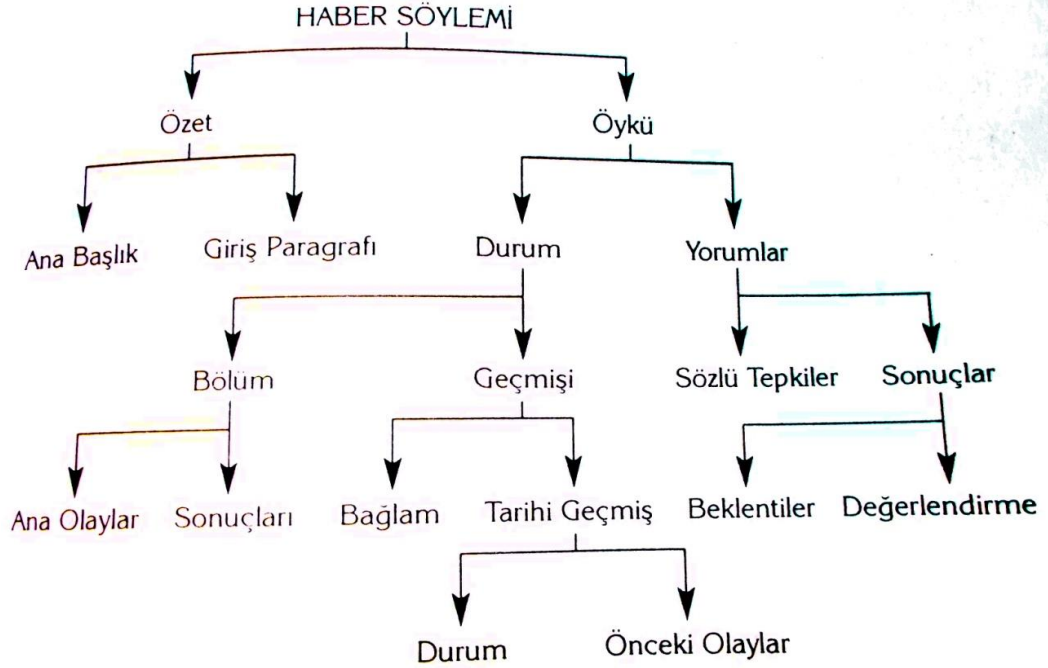
3. Sözcük Seçimleri

4. Haber Retoriği

- a. Fotoğraf

- b. İnandırıcı Bilgiler
c. Görgü Tanıkları İfadeleri”

Van Dijk’in Haber çözümlemesine ilişkin bir başka tasnifde Güler Ülkü’ye aittir. Güler Ülkü’nün şematik anlatımı ise şu şekildedir (Ülkü, 2004:375).

Bu çalışmada Tortumlu Leyla olayının Erzurum yerel basınında yansıma biçimi incelerken Özer’in yapmış olduğu tasniften yararlanılacaktır.

Van Dijk’in eleştirel söylem çözümlemesini oluşturan ilk yapı makro yapıdır bu yapı kendi içinde tematik ve şematik olmak üzere ikiye ayrılmaktadır. Tematik yapı ise başlıklar, haber girişi ve fotoğraf olmak üzere kendi içinde üçe ayrılmaktadır. Haber girişi kısmı da kendi içinde spotlar ve spot olmadığına haberin ilk paragrafı olmak üzere kendi içinde ayrılmaktadır. Tematik yapı habere konu olan olay, olgu ya da fikirlerin en önemli unsurlarının öne çıkarıldığı, haberi özetleyen haberin çatısı konumunda olan bölümdür. Makro yapının ikinci ana başlığı olan şematik yapı kendi içinde; durum ve yorum olmak üzere iki ana başlığa ayrılmaktadır. Durum kısmı ise kendi içinde ana olayların sunumu, sonuçlar, aralan bilgisi, bağlam bilgisi olmak üzere kendi içinde 4 alt başlığa ayrılmaktadır. Durum kısmı haberin habere konu olan olay, olgu ve fikirlerin ana kısımlarının sunulduğu, olayın sonuçlarının verildiği, habere konu olan olay, olgu ya da fikirlerin geçmişle bağlantısı varsa bu bağlantının yapıldığı ve

haber, eleştiri, açıklama gibi belli bir bağlama oturtulduğu kısımdır. Şematik yapının ikinci alt başlığı olan yorum kısmı ise habere konu olan olay, olgu ya da fikirlerin taraflarının yaptığı yorumları içermektedir (Özer, 2011: 83).

Van Dijk'in modelinin ikinci kısmı olan mikro yapıda ise sentantik çözümlene ilk alt başlıktır. Bu kısım kendi içinde cümle yapılarının aktif ya da pasif olması, cümle yapılarının basit ya da karmaşık olması alt başlıklarıyla kendi içinde ikiye ayrılmaktadır. Haber içerisinde kurulan cümleler aktif ya da pasif olmaları yönüyle farklı anlam ve algılar ortaya çıkarabilmektedir. Mikro yapının ikinci ana başlığı olan bölgesel uyum kısmı kendi içinde nedensellik, işlevsel ve referansal ilişki olmak üzere üç ayrı alt başlığa ayrılmaktadır (Özer, 2011: 83-84).

“Nedensel ilişkide cümle içinde nedensel bağlar aranmaktadır. İşlevsel bağlar ilişkisinde genel ifadeli cümlenin açılımının bir sonraki cümlede yer alıp almadığı kontrol edilmektedir. Burada uygun anlatım, özetleme, zıtlık ve örnekleme yapıları yapılmadığına bakılmaktadır. Ayrıca burada ideolojik yapılara da rastlanabilmektedir” (Özer, 2011:84). Referansal ilişkide ise metinde kullanılan kavramların kendinden sonra gelen kavramlar ve sözcüklerle olan ilişkisinin kurulup kurulmadığına bakılmaktadır. Gerek kavramların seçimi, gerekse kavramların birbiriyle olan ilişkisi bu kısımda ideolojik üretimler ortaya çıkarabilmektedir (Özer, 2011: 84).

Mikro yapının üçüncü ana alt başlığı sözcük seçimi kısmıdır. Haberde yapılan tanımlamaların haberin muhatapları (okuyucu) tarafından nasıl algılanması gerektiği noktasında belirleyici bir rol üstlenir. Dolayısıyla tanımlamalar ya da açıklamalar yapılırken okuyucu belli bir algıya yönlendirilmeye çalışılır. Bu da ideolojik üretimi beraberinde getirmektedir. Siyasi ya da toplumsal bir olayda rol alan birinin aktivist ya da provokatör olarak tanımlanması gibi birbiriyle zıt anlam ve algılar oluşturabilmektedir. Bundan dolayı sözcüklerin seçimi son derece önemlidir.

Mikro yapının son başlığı olan haber retoriği kendi içinde fotoğraf, inandırıcı bilgiler, görgü tanıklarının ifadeleri olmak üzere üç ayrı alt başlığa ayrılmaktadır. Bu üç kısımda haberin inandırıcılığını artırmak için kullanılan yardımcı öğelere yer verilmektedir. Haber ve haber içerisinde verilen bilgilerin, okuyucu nezdinde oluşturulmak istenen algıların ispatı, şahitliği niteliğinde olan fotoğraf, görgü tanıkları ve inandırıcı bilgiler bu bölümde ortaya konmakta ve haberin doğruluğu, inandırıcılığı

ve etkisi artırılmaktadır. Bu unsurların eksik kaldığı haberde algı zayıflayabilmektedir (Özer, 2011: 84-85).

2.3. DİĞER ÖNEMLİ HUSUSLAR

Haber içerisinde oluşturulan söylem okuyucuya, izleyiciye, dinleyiciye aktarılırken söylemin güçlü veya zayıf olarak algılanması istenir. Kimi zamanda söyleme etki etmemek için nötr kalınır. Bu etki oluşturulmak istenirken haber yüklemelerine sıkça başvurulur. Haber yüklemeleri doğrudan aktarım ve dolaylı aktarım yüklemeleri olmak üzere iki ana başlığa ayrılmaktadır.

2.3.1. Söylemi Doğrudan Aktarmak İçin Kullanılan Yüklemeler

Kaynağın sözünün tırnak içerisinde verilmesi durumunda bu tür yüklemeler kullanılır (Aslan, 2004: 52). Doğrudan aktarım yüklemeleri kendi içerisinde; nötr yüklemeler, söylemin etkisini artırmak için kullanılan yüklemeler, söylemin etkisini azaltmak için kullanılan yüklemeler ve söylemin geçmişle bağlantısını kurmak için kullanılan yüklemeler olmak üzere dört gruba ayrılmaktadır.

Nötr Yüklemeler: dedi, konuştu, şöyle dedi, diye konuştu, şöyle ifade etti, konuşmasını şöyle tamamladı, şunları sıraladı, şöyle açıkladı, şöyle tamamladı, şöyle ifade etti, şu sözlerle açıkladı, şöyle devam etti, yanıtı şu oldu, şu değerlendirmeyi yaptı, diye yanıtladı vb. (Aslan, 2004: 53-54). İfadelerden oluşur

Söylemin Etkisini Artıran Yüklemeler: diye tepki gösterdi, diye vurguladı, tepkisi şu oldu, altını şöyle çizdi, eleştirileri şunlar, şu benzetmeyi yaptı, şu talepte bulundu, tepkisi şöyle, gelinen aşama şu, şunları sıraladı, diye tepki gösterdi, vb. (Aslan, 2004: 55). İfadelerden oluşur

Söylemin Etkisini Azaltan Yüklemeler: İddiası şu, şu görüşü savundu, şunları iddia etti, iddiasında bulundu, şu iddiada bulundu, görüşü şu oldu vb. (Aslan, 2004: 56). Yargılardır.

Söylemin Geçmişle Bağlantısını Kurmak İçin Kullanılan Yüklemeler: Şöyle hatırlattı, şöyle yineledi, şöyle anımsattı, şunu hatırlattı, şunu anımsattı vb. (Aslan, 2004: 56). İfade biçimleridir.

2.3.2. Söylemi Dolaylı Aktarmak İçin Kullanılan Yüklemler

Haber kaynağının sözünün tümünün doğrudan, tırnak içinde verilmesi mümkün olmadığından, söylenenlerin anlamını bozmadan dolaylı aktarım biçiminde vermek için bu yüklemler kullanılır (Aslan, 2004:57).

Nötr Yüklemler: anlattı, belirtti, kaydetti, söyledi, ifade etti dile getirdi, açıkladı vb (Aslan, 2004: 57).

Söylemin Etkisini Artıran Yüklemler: işaret etti, vurguladı, bildirdi, altını çizdi, eleştirdi, niteledi, noktayı koydu, suçladı, müjdeledi vb(Aslan, 2004: 58).

Söylemin Etkisini Azaltan Yüklemler: öne sürdü, ileri sürdü, iddia etti, savundu vb(Aslan, 2004: 58-59).

Söylemin Geçmişle Bağlantısını Kurmak İçin Kullanılan Yüklemler: hatırlattı, tekrarladı, yineledi, değindi, anımsattı vb. (Aslan, 2004: 59).

2.3.4. Haberde Metafor Kullanımı

Metefor kavramının benzetme yaparak sözcüğü gerçek anlamının dışında kullanma manasına geldiği düşünülürse haberde kullanılan metaforların hem okuyucu, dinleyici ve izleyicilerin duygularını harekete geçirmek için hem de söylemdeki ideolojiye bağlı tanımlama ve açıklamalar yapmak için kullanıldığı söylenebilir.

“Metaforlar, edimsel olarak deneyimi yapılandırmaktadırlar. Kullanılan bir metafor, bir olayın belirli bir şekilde anlaşılmasına neden olabilir. Bir kavramın anlaşılma biçimi, belirli bir metaforik yapıya öylesine bağlı hale gelmektedir ki, o kavrama ilişkin alternatif görme biçimleri gizlenmekte, göz ardı edilmekte ya da daha da anlamsızlaştırılmak üzere yer verilmektedir” (Mumby ve Spitzack, 2008:81’den Aktaran Özer, 2012: 202). “Gündelik metaforlar, edebi olanlardan farklı özellikler taşır. Metafor olarak dikkat çekmez ve bilinçli kod açımına davet etmez. Daha sinsidirler ve oluşturdukları anlam, toplumun ortak duygusunun bir parçası haline gelebilir, sorgulanmadan kabul edilebilirler. Bu tür ortak duyular, doğal görünür ama doğal değildir. Nedensizdir ve toplumsal olarak üretilmiştir. İdeolojik olması da buradan kaynaklanmaktadır” (Fiske, 2003:127’den Aktaran Özer, 2011:143).

Haberlerde kullanılan bazı metaforlara örnek olarak şunlar gösterilebilir: Eli kanlı, yollar kan gölü, Azrail yollarda, Azrail iş başında, Azrail nöbette, kan ağlıyor, delik deşik etti, eleştiri bombardımanı, zam yağmuru, bomba yağdırdı, topa tuttu, rakibini devirdi, şampiyonluk yarışında büyük yara aldı, bu maçtaki en önemli silahı X, kendi yarı alanına mahkum etti vb.

Gazetelerde bu tür metafor kullanımlarına sıkça rastlanılmaktadır. Özellikle futbol maçlarına ilişkin yapılan anlatımlar adeta cephe savaşlarındaki manzara tasvirleri eşliğinde verilmektedir. Kazanan takım zafer kazanmış olarak sunulur. Haberde kazanan takım muzaffer bir eda ile anlatılır. Bundan dolayı haberlerde kullanılan metaforlarda haber incelenirken dikkate alınması gereken noktalar arasındadır.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

SİVİL İTAATSİZLİK BAĞLAMINDA TORTUMLU LEYLA OLAYI VE ERZURUM YAZILI BASININA YANSIMA BİÇİMİ

3.1. ARAŞTIRMAYA KONU OLAN OLAY

Çalışmanın ana konusunu Erzurum'un Tortum ilçesine bağlı Pehlivanlı, Serdarlı ve Bağbaşı Belde sınırları içerisinde bulunan Ödük Çayı üzerine yapılmak istenen Hidro Elektrik Santrali (HES) inşaatı için Bağbaşı Beldesi'nde halk tarafından gerçekleştirilen eylemler oluşturmaktadır.

Bağbaşı beldesinde gerçekleştirilen HES eylemleri, gerek sosyo - kültürel kodlar, gerekse dini inançlardan ortaya çıkan kodlardan kaynaklı itaat kültürünün son derece yerleşik olduğu Erzurum'da yakın tarihte süregelenliği olan tek eylemdir. Sivil itaatsizlik bağlamında 'Tortumlu Leyla Olayı'nın seçilme nedeni bu ayrıntıdır. Çalışmanın bu bölümünde eylemlerin odak noktası olması, kamuoyunda sıklıkla yer alması ve yine kamuoyunda HES yapım çalışmalarına sembol isim olan Leyla Yalçinkaya'nın katıldığı eylemler olması dolayısıyla Bağbaşı beldesinde gerçekleştirilen eylemleri inceleyeceğiz.

3.1.1. Olayın Geçmişi

Erzurum'un Tortum ilçesine bağlı Bağbaşı Beldesi'nde yapılmak istenen Hidro Elektrik Santrali (HES) yapımını protesto etmek için 5 Eylül 2011'de bölge halkı oturma eylemi yaptı. Protesto sırasında eylemci grup ile jandarma arasında arbede çıktı. Aslında Bağbaşı'nda yapılmak istenen HES'lere karşı 5 Eylül 2011'de yapılan bu eylem yeni değildi. Daha önce de birkaç kez HES yapımını engellemek için yöre halkı eylemlerde bulunmuştu. Fakat 5 Eylül'de gerçekleştirilen eylemde jandarma ve yöre halkı arasında arbede yaşanmış, bu esnada biri polis, iki özel güvenlik görevlisi ve bir vatandaş yaralanmıştı. Olay sonrasında Jandarma, yaşları 17 ile 66 arasında değişen 15 kişiyi 'görevi yapttırmamakta direnme' suçundan savcılığa sevk etti. Cumhuriyet savcılığına çıkarılan 10 erkek ve 5 kadın buradan Tortum Sulh Ceza Mahkemesi'ne çıkarıldı. Tortum Sulh Ceza Mahkemesi, 15 kişi hakkında 'görevi yapttırmamakta direnme', 'kamu görevlisine hakaret' suçundan adli kontrol uygulamasına, şüphelilerin

soruşturma ve dava sonuna kadar en yakın kolluk birimine haftanın beş günü giderek imza atmalarına karar verdi. Bu kişiler arasında 17 yaşındaki Leyla Yalçinkaya'da vardı. Mahkeme 17 yaşındaki Leyla Yalçinkaya ile ilgili olarak Bağbaşı Beldesi ve diğer yerlerdeki HES çalışma alanlarına girmesini ve HES'lerle ilgili eylemlerde bulunan kişilerle ilişki kurmasını yasakladı. Leyla Yalçinkaya hariç diğer şüphelilerde 250 lira güvence miktarı yatırmasını uygun buldu.

17 yaşındaki bir kız çocuğuna verilen HES'lerle ilgili eylemlerde bulunan kişilerle (Bu kişiler arasında babaannesi Şükriye Yalçinkaya da vardı) ilişki kurmama cezası kamuoyunun ilgisinin bir anda bu olaya yoğunlaşmasına neden oldu. Bu aşamadan sonra olayla ilgili her türlü detay kamuoyuna yansımaya başladı. Zaman zaman siyasi parti temsilcilerinin de olayı siyasetin gündemine taşımasıyla birlikte olayın en önemli aktörlerinden olan Leyla Yalçinkaya HES'lere karşı direnişin sembolü haline dönüştü. 5 Eylül'deki eylemden sonra 'Bağbaşı Beldesi ve diğer yerlerdeki HES çalışma alanlarına girmeme' ve 'HES'lerle ilgili eylemlerde bulunan kişilerle ilişki kurmama' cezası verilen Leyla Yalçinkaya hakkında daha sonra görev yapan jandarmaya taş attığı ve hakaret ettiği gerekçesiyle Tortum Cumhuriyet Savcılığı, "hakaret, görevi yaptırılmamak için direnme ve kasten yaralama Suçları"ndan 9 yıl hapisle yargılanmasını talep etti.

3.1.2. Olayın Sivil İtaatsizlik Bağlamında Değerlendirilmesi

Çalışmanın başında da belirtildiği gibi, bir eylemin sivil itaatsizlik olarak değerlendirilmesi için, eylemin yasaya aykırı olması, eylemlerde şiddetin reddedilmesi, eylemin sonucunda ortaya çıkacak politik ve hukuki sorumluluğun üstlenilmesi, eylemin aleni ve hesaplanabilir olması gibi birtakım unsurlara dayanması gerekmektedir. Bağbaşı'nda yapılan eylemler, oturma, pankart açma, yürüyüş, vb şekillerde gerçekleştirilmiştir. Eylemler, HES çalışmalarından dolayı bölgenin tek büyük su kaynağı konumundaki Ödük Çayı suyunun, yapılacak HES'te kullanılması ve bu suyun yöre halkının bağ, bahçe ve doğal yaşam alanlarında kullanılmayacak ya da çok azını kullanacak olmasından kaynaklanmaktadır. Ödük Çayı suyunun çok az bir kısmını kullanacak olan köylüler kendi doğal yaşam alanlarının daraldığı, bölgenin sulanamamasından dolayı çölleşmeyle karşı karşıya kalacağı gerekçesiyle HES'lere karşı koymuşlardır. Olayın detaylarını konuşmak için Şubat 2013'de görüşlerine

başvurduğumuz Bağbaşı Belediye Başkanı Karabey Eroğlu, “Yöre halkı olarak bizler HES çalışmalarına karşı değiliz. Bizim karşı olduğumuz nokta Ödük Çayı suyunun tamamına yakınının HES’te kullanılacak olmasından kaynaklanıyor. Ödük Çayı suyu tamamıyla HES’te kullanılırsa halkın bağ ve bahçelerini sulama şansı en aza inecek, doğal yaşam alanı daralacak ve Bağbaşı çölleşecektir” ifadeleriyle dile getirdi. Eroğlu ayrıca 15 Ekim 2011’günü basına yansıyan demecinde “Eminim ki, Bağbaşı’nın çölleşmesine hiçbir vicdan razı olmayacaktır” (15 Ekim 2011 Palandöken Gazetesi: 6) diyerek eylemlerin çevreci bir bilinçle yapıldığına işaret etmektedir. Bununla beraber, eylemlerin ekonomik bir yönünün olduğu da yadsınamaz bir gerçektir. Çünkü yöre halkının önemli geçim kaynaklarından biri olan meyve bahçeciliği HES yapımıyla birlikte tehlikeye girmekte ve halk için ekonomik anlamda ciddi bir kayıp söz konusu olmaktadır.

3.1.2.1. Eylemlerin Sivil İtaatsizlik Unsurlarından ‘Şiddetsizlik’ Ögesiyle Karşılaştırılması

Eylemlerin gerçekleştirilme biçimine baktığımızda eylemler oturma, pankart açma, yürüyüş vb şekillerde gerçekleşmiştir. Eylemler sırasında zaman zaman arbede ve yaralanmalar meydana gelmişse de bu gibi durumlar eylemin genel karakteristiğini yansıtmaktan uzaktır. Zaten eylemlerde bu gibi durumlar planlı ve hesap edilerek yapılmamış, olaylar esnasında plansız bir şekilde olagelmıştır. Bu yönüyle değerlendirildiğinde eylemlerin, şiddet ögesinden bağımsız bir şekilde geliştiğini ve eylemlerde şiddetin bir enstrüman olarak kullanılmadığı söylenebilir.

3.1.2.2. Eylemlerin Sivil İtaatsizlik Unsurlarından ‘Yasa-dışılık’ Unsuruyla Karşılaştırılması

2009 yılında başlayan ve 2011 sonlarına doğru yoğunluk kazanan eylemlerin hiç biri devlet otoritesinden alınan izinle yapılmadığından, yasa dışı bir karaktere sahiptir. Eylemlerin bu özelliğinden dolayı da, Jandarma ve polis, eylemlere birçok kez müdahalede bulunmuş ve eylemi dağıtma yoluna gitmiştir. Yani eylem biçimi meşru olmakla birlikte eylemin kendisi yasalara aykırıdır. Nitekim eylemler nedeniyle birçok kişi gözaltına alınmış, cezai müeyyideler uygulanmıştır. Eylemler bu yönüyle ele

alındığında sivil itaatsizliğin önemli unsurlarından biri olan ‘yasa-dışılık’ unsuruyla örtüştüğü görülmektedir.

3.1.2.3. Eylemlerin Sivil İtaatsizlik Unsurlarından ‘Aleni ve Hesaplanabilir Olması’ Unsuruyla Karşılaştırılması

Eylemler, yöre halkının bağ ve bahçelerini sulayan Ödük Çayı suyuna ve ortak yaşam alanlarına sahip çıkma motivasyonu ile gerçekleştirildiğinden, eylemlerin kamufle edilmesi gibi bir durum söz konusu değildir. Ayrıca eylemler birçok basın kuruluşu tarafından yakından izlenmiş ve eylemler yapılış biçimi, ortaya çıkan sonuçları ile kamuoyunda kendine geniş yer bulmuştur. Eylemlerin kamuoyunda yer almasından sonra siyasi partiler tarafından da izlenir hale gelmiş, eylemlerle ilgili muhalefet partileri soru önergesi vermiştir. Hatta eylemlerin sembolü olan Leyla Yalçınkaya beraberindeki bir grup ile ana muhalefet partisi konumundaki Cumhuriyet Halk Partisi’nin grup toplantısına bile konuk edilmiş ve sorun burada ana muhalefet partisi lideri Kemal Kılıçdaroğlu tarafından dile getirilmiştir. Bu yönüyle bakıldığında, eylemler öncesiyle, sonrasıyla ve ortaya çıkardığı sonuçlar itibariyle aleni ve hesaplanabilirdir.

3.1.2.4. Eylemlerin Sivil İtaatsizlik Unsurlarından ‘Ortak Adalet Anlayışına ve Kamuoyu Vicdanına Bir Çağrı Yapılması’ Unsuruyla Karşılaştırılması

Eylemler, aleni ve hesaplanabilir olmanın yanı sıra, bağ ve bahçelerin sulanamayacak olmasına bağlı olarak kuruma ihtimali ve doğal yaşam alanlarının yok olması korkusuyla gerçekleştirildiğinden aynı zamanda kamu vicdanına bir çağrı niteliği taşımaktadır. Eylemciler eylem sırasında açtıkları pankartlar ve attıkları sloganlarla bu durumun kamuoyuna yansımaları sağlamaya çalışmışlar ve kamuoyu vicdanındaki çevreci hassasiyetleri harekete geçirerek kamuoyu desteği sağlamaya çalışılmış ve bu destek fazlasıyla sağlanmıştır. Yani eylemler, sivil itaatsizliğin bir unsuru olan ‘ortak adalet anlayışına / kamuoyu vicdanına bir çağrı yapılması’ niteliğini taşımaktadır.

3.1.2.5. Eylemlerin Sivil İtaatsizlik Unsurlarından ‘Sistemin Geneline Değil Tekil Haksızlıklara Karşı Ortak Eylem Yapılması, Eylemin Ciddi Haksızlıklara Karşı Yapılması ve Haksızlıkla Makul Bir İlişki İçinde Olması’ Unsurlarıyla Karşılaştırılması

Eylemler, HES’lerin bizatihi kendisine karşı değil de, ortaya koyacağı sonuçlara karşı yapıldığından sistemin geneline karşı duruş niteliği taşımamakta, tam aksine, yöre halkının uğrayacağı tekil haksızlığa karşı yapılmaktadır. Sistemin geneli içerisinde düşünüldüğünde HES’ler ekonomik olarak büyük fayda sağlasa bile tekil olarak yöre halkına karşı haksız birtakım sonuçlar doğuracağından, eylem HES’lerin bizatihi kendisine değil, ortaya çıkacak bu tekil haksızlığa karşı yapılmaktadır. Nitekim Bağbaşı Belediye Başkanı ile yapılan görüşmede yöre halkı adına konuşan Başkan Karabey Eroğlu, “Yöre halkı olarak bizler HES çalışmalarına karşı değiliz. Bizim karşı olduğumuz nokta Ödük Çayı suyunun tamamına yakınının HES’te kullanılacak olmasından kaynaklanıyor. Ödük Çayı suyu tamamıyla HES’te kullanılırsa, halkın bağ ve bahçelerini sulama şansı en aza inecek, doğal yaşam alanı daralacak ve Başbaşı çölleşecektir” sözleriyle yöre halkının uğrayacağı tekil haksızlığa vurgu yapmaktadır. Eroğlu ayrıca basına verdiği bir demeçte, sorunun çözümü için ilçe kaymakamı ile görüştiklerini belirterek, “Projeyi üstlenen firma ile yapılan görüşmelerde 5 gün çalışmaları durdurduklarını ifade ettiler. Biz de bu süre içerisinde tekrar görüşmelerimizi sürdürerek, Hödük deresinin yaz mevsiminde 4 ay akmasını sağlayacağız. Aksi takdirde bizlere 4 ay bağ ve bahçelerimizi sulamamız için su verilmeyeceği taahhüt edilmezse bu eylemler devam eder. Halkın mağduriyeti giderilmezse kimse çalışmalara izin vermez” (17 Eylül 2011 Doğu Ekspres Gazetesi: 3) diyerek proje ile halkın uğrayacağı tekil haksızlığın giderilmesi durumunda HES yapımı için yapılan eylemlerin sonlandırılacağına dair işaret vermiştir. Bu yönüyle bakıldığında eylemler sivil itaatsizliğin bir unsuru olan ‘sistemin geneline değil tekil haksızlıklara karşı ortak eylem yapılması, eylemin ciddi haksızlıklara karşı yapılması ve haksızlıkla makul bir ilişki içinde olması’ unsurlarıyla örtüştüğü görülmektedir.

3.1.2.6. Eylemlerin Sivil İtaatsizlik Unsurlarından ‘Politik ve Hukuki Sorumluluğun Üstlenilmesi’ Unsuruyla Karşılaştırılması

Eylemi gerçekleştiren yöre halkı eylemler sonucunda ortaya çıkacak Politik ve hukuki sorumluluğu üstlenmiştir. Nitekim eylemler sonucu mahkeme tarafından kesilen para cezaları ve diğer cezalara yönelik bir karşı duruş eylemciler tarafından sergilenmemiştir. Eylemler sonucu açılan davalarda eylemcilerin itiraz ettiği ve karşı durduğu noktalar var ise de bunlar eylemler sırasında ‘kamu görevlisine hakaret ve taş atma’ gibi eylemcilerin girişmediklerini ifade ettikleri eylemlerdir. Bu yönüyle de eylemler sivil itaatsizlik unsurlarından ‘Politik ve Hukuki Sorumluluğun Üstlenilmesi’ unsuruyla çelişmemektedir.

Eylemlerin geniş zaman dilimlerine yayılması, yapılış biçimi, gelişim seyri ve ortaya çıkardığı sonuçlar dikkate alındığında eylemlerin sivil itaatsizlik olgusuyla örtüştüğü ve eylemlerin birer sivil itaatsizlik eylemi olduğunu söylenebilir.

3.2. TORTUMLU LEYLA OLAYININ ERZURUM YEREL BASININDA YANSIMA BİÇİMİ: PALANDÖKEN VE DOĞU EKSPRES GAZETELERİ ÖRNEĞİ

Kamuoyunda ‘Tortumlu Leyla Olayı’ olarak bilinen ve bir dönem medya ve siyaset gündeminde sıklıkla yer alan olaylar dizisi 2009 yılında başlamış olmasına rağmen kamuoyunun ilgisi 5 Eylül 2011’de Tortum’a bağlı Bağbaşı Beldesi’nde gerçekleştirilen oturma eylemi ve eylem sırasında çıkan olaylar sonucunda bölgeye yönelmiştir. Son yıllarda Türkiye’de çok sayıda HES çalışması yapılmasına ve HES çalışmalarının yapıldığı yörelerde çalışmalara karşı protestolar olmasına karşın, bu protestoların hiç biri Tortum Bağbaşı Beldesi’nde yapılan HES’lere karşı bölge halkının giriştiği protestolar kadar ses getirmemiş, kamuoyunda yer almamıştır. Tortum Bağbaşı Beldesi’ndeki HES çalışmalarına karşı ortaya konan sivil itaatsizlik eylemlerinin kamuoyunda işlenmesinde ve nihayetinde siyasetin gündemine taşınmasında Erzurum yazılı basınının katkısı büyüktür. 5 Eylül 2011’deki olayı genişçe sayfalarına taşıyan Erzurum yazılı basını yaptığı haberler ve olayların sunum biçimleriyle hem Erzurum kamuoyunda hem de ülke kamuoyunda ciddi bir etki yaratmıştır. Bu etkinin ortaya çıkması ve yayılmasında Erzurum yazılı basınının kullandığı dil, haberlerdeki metafor

kullanımı, haberin oturtulduğu bağlam vb diğer haber normları önemli etkenler arasında sayılabilir. Buradan hareketle tezin bu bölümünde ‘Tortumlu Leyla Olayı’nın Erzurum yazılı basınında yansıma biçimini Van Dijk’in Eleştirel söylem çözümlemesi ve haberlerdeki metafor ve yüklem kullanımı yönleriyle ele alınacaktır.

3.2.1. Evren ve Örneklem

Çalışmanın evreni Erzurum yazılı basını, örnekleme ise Erzurum yazılı basınının iki önemli ve en yüksek tirajlara sahip olan Palandöken ve Doğu Ekspres gazeteleridir. Bu çerçevede çalışmanın kapsamı ise olayların yoğun olarak yaşandığı zaman aralığı olan 6 Eylül 2011 ve 4 Ekim 2011 tarihleri arası belirlenmiştir. Bu tarihler arasında örneklem olarak seçilen gazetelerde Tortumlu Leyla olayına dair Palandöken ve Doğu Ekspres Gazetelerinde yayınlanan toplam 34 haberden 10’u seçilerek çalışma sınırlandırılmıştır. Bu 10 haberin 5’i Palandöken 5’i ise Doğu Ekspres gazetesinde yer alan haberlerdir.

Çalışma için seçilen haberler, Bağbaşı Beldesinde girişilen sivil itaatsizlik eylemleri, bu eylemlere bağlı olarak ortaya çıkan gelişme ve eylemlerin kamuoyundaki yansımalarını gösteren haberlerden oluşmaktadır. Her iki gazeteden seçilen 10 haber dışında kalan diğer haberler de beldedeki sivil itaatsizlik eylemleri ve eylemlerin yansımalarına dair haberlerdir. Fakat seçilen haberler sivil itaatsizlik eylemlerini ve kamuoyuna yansımalarını detaylı bir şekilde işleyen haberlerdir. Bundan dolayı ilgili 10 haber seçilmiş ve çözümlenmiştir.

Tortum’daki HES çalışmalarına karşı girişilen sivil itaatsizlik eylemleri yoğunluklu olarak 2011 Eylül ayı içerisinde gerçekleştiğinden ve kamuoyu ilgisinin bu ay içerisinde gerçekleşen olaylar nedeniyle yöreye yönelmesinden dolayı Eylül ayı içerisinde Palandöken ve Doğu Ekspres gazetesinde yer alan haberler incelemeye tabi tutulmuştur. 6 Eylül 2011 ile 4 Ekim 2011 tarihleri ve bu tarihler arasında her iki gazetede toplam 10 haber incelemeye tabi tutulmuştur. Seçilen haberlerin sayfa aralıkları ilgili haberler çözümlenirken detaylı bir şekilde çözümleme kısmında verilmiştir.

3.2.2. Palandöken Gazetesi

Tortum'un Bağbaşı Beldesi'nde yapılan sivil itaatsizlik eylemlerine ilişkin 6 Eylül 2011'de bir haber yayınlanmıştır. Haber gazete manşetinde günün haberi olarak duyurulmuştur.

Haber Başlığı: Tortumda Yine Hes Gerilimi

A. Makro Yapı

1. Tematik Yapı

Haber anlatıları makro önermelerden oluşmaktadır ve bunlar çoğunlukla temalardır. Bir söylem birden fazla temadan oluşabilir; temalar ise, söylem içinde yapılandırılmıştır. Yapılar da, makro kurallar aracılığıyla söylemden elde edilmektedir. Bunlar da, üç aşamalıdır ve söz konusu unsurlar aracılığıyla söylem içinde enformasyon eksiltimine gidilir. Haberin özü ve ana fikri verilir ve böylece özetleme yapılır” (Özer, 2011:87).

“1- Enformasyon eksiltimi: Başlıkta yer, dönem ve zaman gibi enformasyonlara yer verilmemesi. 2- Genelleştirme: Örneğin kedi, köpek, muhabbet kuşu, kanarya, horoz, vs. hayvanların evcil hayvanlar olarak genelleştirilmesi. 3- Kurgulama: Bu genelleştirmeye benzetmektedir. Ancak, isimlerden çok fiillere, kişiler ya da şeylerden çok eyleme yöneliktir. Bir şemsiye kavram altında bir dizi eylemi özetler” (Özer, 2011: 87).

Türkiye’de Türkçe yayınlanan gazeteler, genellikle ana başlığa ek olarak üst ve/veya alt başlık da kullanılmaktadır (Özer, 2008:405). Palandöken gazetesinde 6 Eylül 2011’de yayınlanan haber, gazetenin 1. sayfasında günün haberi olarak verilmiştir. Haberde ana başlık, iki ara başlık, üç satırlık bir spot, fotoğraf ve fotoğrafın altında dört satırdan oluşan bir fotoğraf altı yazısı kullanılmıştır.

Haber Başlığı: “Tortumda Yine Hes Gerilimi”

Başlıkta enformasyon eksiltimine gidildiği ve genelleştirme yapıldığı görülmektedir. Habere konu olan eylem, HES haberlerini takip eden okuyucular için başlığa bakılarak kabaca anlaşılabilir olsa bile eylemlerin geçmişinden habersiz olan okuyucular için başlık, “eylem nedir?” Sorusunun cevabını barındırmamaktadır.

Başlıktan eylemin ne olduğu anlaşılammamaktadır. Haberde kullanılan ‘Tortum’ ifadesi bir genelleştirme örneğidir. Çünkü Hes gerilimi Tortum’un tamamında değil Tortuma bağlı Bağbaşı Beldesi’nde olmuştur.

Haberin spotu, “Tortum Bağbaşı’nda yapımı devam eden HES inşaatı bir kez daha köylüyle güvenlik güçlerini karşı karşıya getirdi. Çıkan olaylarda bir Polis ve bir Jandarma görevlisi yaralandı” şeklinde okuyucuya verilmiştir.

Spotun başlıkla olan ilişkisine bakıldığında başlıkta verilen gerilim duyurusu genelden özele doğru bir yol izlenerek spotta betimlenmiş ve gerilimin sonucu ortaya konmuştur. Spotta da bir genelleştirmenin yapıldığını görmekteyiz. Eylemde güvenlik güçleri ile köylünün karşı karşıya geldiği söylenmiştir. Eyleme katılanlar köylülerin tamamı olmadığı gibi, köylü ile karşı karşıya gelen güvenlik güçleri de ülkedeki tüm güvenlik güçlerini kapsamamaktadır. Burada genelleştirme ‘köylüler’ ve ‘güvenlik güçleri’ kavramlarıyla yapılmıştır. Spotta zaman yer gibi unsurlara yer verilmeyerek enformasyon eksiltimi spotta da sürdürülmektedir. Spotta ayrıca eyleme katılan köylülerin (kadın, erkek, yaşlı, genç, vb.) ve güvenlik güçlerinin niteliklerinin (asker, jandarma) verilmediği görülmektedir. Bu bilgiler ancak haber metni içerisinde verilen bilgilerden anlaşılabilir.

Başlıkta kısmen duyurulan gerilimin nedeni spotta detaylandırılmış ve gerilimin HES inşaatını protesto eden köylü ile bu protestolara müdahale eden güvenlik güçleri arasında çıktığına işaret edilmektedir. Güvenlik güçleri ve köylü arasında çıkan gerginlikte gazetenin hangi tarafta durduğu spottan anlaşılammamaktadır. Bu bilgi ancak haber metnindeki bilgilerden anlaşılmmaktadır. Spotta köylülerle güvenlik güçlerinin karşı karşıya gelme nedeni olarak HES inşaatı gösterilmektedir.

Haberde tek bir fotoğraf kullanılmıştır. Fotoğraftaki görüntüde eylemcilerin çoğunluğu çocuklar ve kadınlardan oluşmaktadır. Yol kenarına dizilerek yapılan oturma eylemi yol ortasında çocukların ‘HES’e Hayır’ yazan bir pankart tuttıkları fotoğraf karesine yansımaktadır. Bu görüntülere bakınca başlık ve spotta güvenlik güçleri ve köylüler arasındaki olan gerilime dair bir görselin kullanılmadığını söylemek mümkündür. Bu bilgiler ışığında fotoğrafta yatan anlam şu şekilde olabilir: Oturma eylemlerinde kadınların ve çocukların kullanılması eylemin meşruluğunu kamuoyu nezdinde güçlü kılmaktadır. Bunun yanı sıra, ‘HES’e Hayır’ pankartını masumiyetin

timsali olan çocukların taşınması yapılan eylemin de masum bir eylem olduğu algısını yaratmaya yöneliktir. Bu algının çarpan etkilerine baktığımızda okuyucuda güvenlik güçleriyle karşı karşıya gelen köylülerin haklı tarafta olduğu izlenimini doğabilmektedir. Fotoğraf altı yazısı da bunu destekler niteliktedir.

“HES inşaatını protesto etmek için ilçenin Bağbaşı beldesinde toplanan ve çoğunluğu kadınlardan oluşan yaklaşık 750 kişi, belde sınırı içerisinde bulunan Bayraktepe köprüsüne gelerek oturma eylemi yaptı. Kalabalık grup HES inşaatında görevli kepecinin geçişine izin vermedi”

Fotoğrafaltı yazısında eylemcilerin eylemi neden yaptığına dair gerekçeler sıralanırken, güvenlik güçlerinin müdahalesi ve yaşanan arbedeye dair doğrudan hiçbir ifade kullanılmamıştır.

Fotoğrafta oluşan anlam bütünlüğü haber metninde tam tersi bir şekilde verilmiştir.

Haber metnine ara başlıkla kullanılarak giriş yapılmıştır. Haberde kullanılan ara başlıklar şu şekildedir:

Altbaşlık 1: “Köylüler Şantiyeye Baskın Yaptı”

Altbaşlık 2 : “2 Güvenlik Görevlisi 4 Kişi Yaralı”

Başlığa baktığımız zaman köylülerin meşru olmayan bir eylem içerisinde oldukları ve gazetenin köylülerin eylemini ‘baskın yaptı’ kalıbıyla verdiğini görmekteyiz. Bu bir ideolojik üretdir. Nitekim protesto etme, bir haktır dolayısıyla söz konusu anlam ideolojik bir anlamdır. Başlıkta ve spotta ortaya konan gerginliğin köylülerin şantiye baskınına örtük bir şekilde bağlanmaktadır. Halbuki köylülerin bir HES inşaatını protesto etmeyi amaçladıkları fotoğraftaki oturma eyleminden ve çocukların taşıdığı ‘HES’e Hayır’ pankartından anlaşılmaktadır. Eylem izinsiz olduğu için yasal bir dayanağı olmasa bile bu yasadışılık, yapılan protestonun kendisinden değil eyleme yönelik iznin bulunmayışından kaynaklanmaktadır. Bir başka ideolojik üretim ise ‘köylüler’ ifadesidir. Çünkü protestoyu yapanlar köy halkı değil belde halkıdır. Köylüler ifadesi belde halkının ait olduğu kır kültürünü tanımlamak sınıfsal olarak belde halkının emekçi bir sınıfa dahil olduğunu göstermek için kullanıldığı düşünülmektedir. Bu noktadan hareketle emekçi bir kesimin yaptığı eylemi ‘baskın’

kalıbıyla duyurulması köylülerin yaptığı eylemin zorbalık olduğu algısı okuyucuda oluşturulmak istendiğinin göstergesi olarak kabul edilebilir. İkinci alt başlık da olayın sonucuna dair sayısal bilgiler vermektedir. Bu sayısal bilgiler genelden özele doğru bir gidişin olduğunda kanıtıdır. Bunun yanı sıra, ana başlıkta ve spotta yapılan genelleştirmenin altbaşlıkta da devam ettiğini göstermektedir. Çünkü, ‘köylüler’ ifadesi bir genelleştirmez. Başlıktan gazetenin eylemi yapanların karşısında olduğu izlenimi de doğmaktadır. Çünkü baskın ifadesi meşru olmayan bir eylem biçimini zihinlerde uyandırmakta ve eylemi ta baştan gayri meşru kılmaktadır. Burda çelişkili nokta ise haberde kullanılan fotoğrafın başlık ve spotu destekler nitelikte bir görüntü içermemesidir. Belki gazete bu şekilde bir denge kurmak istemiş olabilir.

Haberin ilk paragrafı: “Tortum’un Serdarlı, Bağbaşı ve Pehlivanlı beldeleri ile Dikmen ve Uzunkavak köylerinden geçen Ödük Çayı üzerinde yapılmaya başlanan Hidro Elektrik Santrali (HES) çalışması nedeniyle birkaç kez ilçede gerilim yaşandı. Geçtiğimiz günlerde Bağbaşı’ndaki HES şantiyesini basıp, güvenlik güçlerini tartaklayan köylüler, dün yine inşaat sahasını basıp olay çıkardı. Bölgeye güvenlik güçleri sevk edildi.”

Haber ilk paragrafına bakıldığında, ‘bir kez daha’ ifadesi ile benzer gerginliklerin daha öncede yapıldığına dair bir bilgi sunulmaktadır. Devamında ise, bu bilgi detaylarla pekiştirilmekte ve köylülerin geçmişte şiddete başvurduğunu, bugün de aynı şeyi yaptığını ve köylülerin bunu alışkanlık haline getirdiği algısı oluşturulmaktadır. Bu sayede köylülerin yaptığı eylemlerin meşru ve yasal olmadığına dair bir anlam üretimine gidilmektedir. Güvenlik görevlilerinin bölgeye sevk edilmesi köylülerin yaptığı baskına bağlanmakta ve güvenlik kuvvetlerinin olası müdahalesi meşru hale getirilmektedir. Fotoğraf dışında üretilen ideolojik anlam bu noktaya kadar paralellik arz etmektedir. Fotoğrafta oluşan tezat anlam dışarda bırakıldığında bu durum normaldir. Çünkü, gazete haberi eylemcilerin yaptığı eylemin gayri meşruluğu üzerine kurmuştur.

2. Şematik Yapı

Şematik yapının en başta yer alan unsuru olan ana olayın sunumuna baktığımızda haberde ana olay, köylülerin HES inşaat sahasında yaptığı baskın ve polisin eylemcilere yaptığı müdahale olarak gösterilmiştir. Olayın sonuçları da haberde alt başlıkta duyurulmuş ve alt başlıktan hemen sonraki haber metninde sonuçlar detaylandırılmıştır.

Haberde olayın benzerinin geçmiş günlerde yaşandığına dair bilgiler sunulmaktadır. Fakat bu ardalın bilgisi olayın benzerini hatıra getirme adına verilen bir bilgidir ve bu bilgi olayın nedenine yönelik açık bir ardalın bilgisi bize sunmamaktadır. Köylülerin şantiyedeki çalışmaları engellemeye yönelik giriştikleri eylem şantiyeye baskın şeklinde verildiğinden haber şiddet üzerinden kurulmuştur. Haber günün haberi olarak duyurulsa da haberin kaynağına dair haber içerisinde herhangi bir bilgi yoktur. Haberin bizzat olayları izleyen üçüncü bir göz tarafından verildiği görülmektedir. Bu, haber kaynağının bizzat gazete muhabiri olduğu izlenimini doğursa da haberde muhabirin ismine dair bir bilgi de bulunmamaktadır. Ayrıca haberde olayın tarafı konumunda olan güvenlik güçleri ya da resmi makamlardan yapılan bir açıklamaya yer verilmediği gibi belde halkından hiç kimsenin de görüşlerine başvurulmamıştır.

B. Mikro Yapı

Haberin cümle yapılarına bakıldığında, haberde aktif cümlelerin çoğunlukta olduğunu söylemek mümkündür. Özellikle eylemcilerin yaptıkları tanımlanırken negatif baskın ifadelerin kullanılması gazetenin olayda eylemcilerin karşısında olduğunu göstermektedir.

“Köylünün tepkisi üzerine olay yerine gelen polis ve jandarma, tansiyonun düşmesini başaramadı. ‘...arbede yaşandı’, ‘ Çıkan olaylarda bir polis, bir jandarma ve 2 köylü yaralandı’, ‘.. nasibini aldı.’, ‘...oturma eylemi yaptı’, ‘...izin vermedi.’”

Cümlelerine bakıldığında haberde nedensellik ve işlevsellik ilişkisinin kurulduğu anlaşılmaktadır. Bir cümlede verilen bir ifadenin açılımı sonraki cümlede yapılmaktadır. Örneklendirecek olursak; “Gerilimin iyice yükselmesi üzerine, güvenlik güçleri köylülere müdahale ederken, arbede yaşandı.” denirken devamında gelen cümlede “Çıkan olaylarda bir polis, bir jandarma ve 2 köylü yaralandı” denilerek işlevsel ilişki habere yansıtılmıştır.

Haberde, ‘baskın yaptı’, ‘yaralandı’, ‘gerilim yaşandı’, ‘arbede yaşandı’ şeklinde şiddet betimlemesi yapan çok sayıda ifadenin geçtiği görülmektedir. Şiddetin kim tarafından üretildiği sorusunun cevabı ise haberde ‘köylüler’ olarak karşılık bulmaktadır. Çünkü habere göre, baskını yapan ve arbede çıkmasına sebep olanlar köylülerdir. Olayın taraflarının ne şekilde tanımlandığına bakıldığında, eylemcilerin

‘köylüler’ tanımlaması ile sunulduğu dikkat çekmektedir. Bu bir ideolojik üretdir. Çünkü eylemi yapanlar köyde değil belde de yaşayanlardan oluşmaktadır. Köylüler ifadesinin sınıfsal olarak belde halkının emekçi bir sınıfa dahil olduğunu göstermek için kullanıldığı düşünülmektedir. Yapılacak olan HES’in ulusal veya uluslararası bir şirket tarafından yapılması başka bir ifadeyle HES çalışmasının sermaye sınıfına ait bir çalışma olmasından dolayı bu çalışmaya direnen belde halkı ‘köylü’ olarak tanımlandığı böylece taraflar arasında hegamonik bir tanımlaya gidildiği düşünülmektedir. Bu tanımlamaya bağlı olarakta şiddetin sorumlusu olarak da eylemciler gösterilmektedir.

Haber retoriği açısından değerlendirildiğinde, haberde görgü tanıklarının ifadelerine baş vurulmadığı görülmektedir. Ayrıca haberin kaynağı olarak gösterilebilecek bir bilgi de haberde mevcut değildir. Haber fotoğrafı da haber verilen unsurları destekler nitelikte değildir. Haberde bir arbede, yaralanma ve baskından bahsederken haber fotoğrafında ‘HES’e Hayır’ pankartı açmış çocuklar ve köprü üzerinde oturma eylemi yapan ağırlıklı olarak kadın ve çocuklardan oluşan göstericiler görülmektedir. Haberde şiddetin kaynağı olarak gösterilen köylülerin aksine güvenlik güçleri olumlanmaktadır. Haberde güvenlik güçlerinin tansiyonu düşürmeyi başaramadığı dile getirilmektedir. Bu güvenlik güçlerinin müdahale etmeden önce tansiyonu düşürmek için gayret sarfettiğini göstermektedir. Haberde bir hikaye yaşanmıştır. Hikayede eylemciler ve güvenlik güçleri iki ana aktör konumundadır. Eylemciler hegemonik bir sunumla köylü ve şantiye basan şiddet üreten kişiler olarak tanımlanırken, güvenlik güçleri olayları yatıştırmak için gayret sarfeden sağ duyulu grup olarak sunulmaktadır. Hikaye tatlı bir sonla bitmemektedir. Zira olaylarda bir polis, bir özel güvenlik görevlisi ve iki vatandaş yaralanmıştır. Hikayeye göre, şiddeti doğuran olarak eylemciler sunulduğu için bu sonucun ortaya çıkmasının nedeni de eylemciler olarak gösterilmektedir. Bu, aynı zamanda ideolojik bir sunumdur.

Çözümlemede, başlıklarda enformasyon eksiltimine gidildiği görülmektedir. Ayrıca başlıklarda genelleştirme de yapılmıştır. Başlıklar özetleme yapan bir nitelik taşımaktadır. Haber ve haber içeriğinde üretilen anlam fotoğrafla desteklenmek istenmişse de fotoğrafta ortaya çıkan anlam haberde üretilen anlamla örtüşmemektedir. Haber metni ve alt başlıklarında üretilen anlam eylemcilerin şiddeti üreten ve kamu düzenini bozan taraf olduğu yönündeyken, fotoğrafta eylemciler yasal olmasa bile meşru olan protesto eylemleri yapan masum insanlar olarak gösterilmektedir. Haberde

ortaya çıkan net sonuçlar şunlardır: HES çalışmaları için eylem yapmak doğru değildir ve bu tür eylem yapanları polis her zaman engeleyerek kamu düzenini koruyacaktır. Haberde verilen ardalın bilgisi olayın benzerini hatıra getirme adına verilen bir bilgidir ve bu bilgi, olayın nedenleri üzerinde bizlere enformasyon sunmamaktadır. Aktif yapıya sahip cümlelerin kurulduğu haber şiddet üzerinden kurgulanmıştır. Nedensel ve işlevsel ilişkinin kurulduğu haberde referansal ilişki hemen hemen yoktur. Sözcük seçimlerinde kullanılan kelimeler eylemciler hakkında olumsuz bir anlam inşası yaratmaktadır.

7 Eylül 2011

Palandöken gazetesinde 7 Eylül’de yayınlanan haber 6 Eylül’de yayınlanmış olan haberde geçen olaya ait haberdır. Fakat gazete 6 Eylül’deki haberinde ortaya koyduğu sunum biçiminde tavır değişikliğine gitmiştir. Haber, 6 Eylül’deki habere konu olan olayı anlattığından gazetenin bu haberi çözümlenirken, 6 Eylül’deki haberden farklarını ortaya koymak ve bu farkların çözümlenmeye nasıl yansıdığını belirtmek yeterli olacaktır.

Haberin 6 Eylül’deki Haberden Farklı Yanları

Başlık: ‘HES kavgası Tortumu gerdi’

Gazete 6 Eylül’de yaptığı haberdeki başlığın benzerini burada da kullanmıştır. Aradaki tek fark 6 Eylül’deki haberde ‘yine’ ifadesiyle ortaya konan ardalın bilgisi bu kez başlıkta verilmemiştir.

Haberde spot kullanılmadığından haberin ilk paragrafı bu çözümlenmede haberin spotu olarak değerlendirilmiştir.

İlgili kısım şu şekildedir:

“Tortumun Bağbaşı Beldesi’nde yapımı devam eden Hidroelektrik Santrali (HES) inşaatını protesto etmek amacıyla çevre köylülerince düzenlenen oturma eyleminde çıkan olaylarda 1’i polis 4 kişi yaralandı.”

Haberde 6 Eylül’deki haberin spotunda verilen köylülerle güvenlik güçlerinin karşı karşıya geldiği duyurusu bu kez verilmemiştir. Bunun yerine, çevre köylülerince bir oturma eylemi düzenlendiği duyurulmuş ve bu oturma eylemi HES’leri protesto etme girişimine bağlanmıştır. Bunun yanı sıra, çıkan olayın sonucu duyurulmuştur. Bir

önceki haberde ‘köylüler’ ifadesi bir hegemonik ifade biçimi olarak kullanılırken burada köylüler tabiri köyde ikamet edenler anlamında kullanılmış ve gazete bir önceki haberinde yaptığı ideolojik üretimden burada vazgeçmiş gözükmektedir.

Haberde bir önceki haberden daha kısa olmasına rağmen, iki ayrı fotoğraf kullanılmıştır. Kullanılan fotoğraflardan büyük boyutta olan fotoğrafta, engelli vatandaşların da aralarında olduğu ellerinde bayraklarla eylem yapan göstericiler görülmektedir. Küçük fotoğrafta ise şakağından kan akan bir yaralı görülmektedir. Yaralının eylemci olduğu düşünülmektedir. Fotoğraflar, haber sunumunda anlatılan olaya kanıt olabilecek niteliktedir. Ayrıca fotoğraflar bir önceki haber fotosunun aksine, gazetenin olayı yansıtır biçimi ile uyum göstermektedir. Bu bilgiler ışığında fotoğrafta yatan anlam şu şekilde olabilir: Oturma eylemlerinde engellilerin olması, ellerinde bayrak taşıyanların olması eylemin meşruluğunu güçlendiren nedenler arasında sayılmaktadır.

Haberde bir önceki gün yapılan haberin aksine altbaşlığın kullanılmadığı görülmektedir.

Haberin ilk paragrafı : “Tortum ilçesinde yapımı sürdürülen HES inşaatını protesto etmek için Bağbaşı beldesinde toplanan ve çoğunluğu kadınlardan oluşan yaklaşık bin kişi, oturma eylemi yaptı. Grup, HES inşaatında görevli iş makinalarının geçmesine izin vermeyince arbede çıktı. HES inşaatının kendilerini mağdur ettiğini söyleyen köylüler, projenin tamamlanmasıyla susuz kalacaklarını öne sürdüler.”

İlk paragrafa bakıldığında, bir önceki haberde eylemcilerin şiddet kullandığına dair verilen ardaan bilgisi burada verilmemektedir. Ayrıca bir önceki haberde şiddete baş vuran taraf olarak gösterilen eylemciler bu kez bu şekilde bir sunumdan arındırılmaktadır. Bir önceki haberde eylemcilerin meşru olmayan bir işe giriştiğine dair sunum yapılırken, burada bundan vazgeçilmekte ve köylülerin “protesto eylemi” yaptığı vurgusu öne çıkarılmaktadır. Bu sayede eylemcilerin yaptığı eylem gazete tarafından meşru bir eylem olarak sunulmaktadır. Bir önceki haberde fotoğrafla inşa edilen anlam ile haber metninde üretilen anlam paralellik göstermezken, bu haberde haber unsurları ile inşa edilen anlam paralellik arz etmektedir. Gazete 6 Eylül’deki haberi eylemcilerin yaptığı eylemin gayri meşruluğu üzerine kurarken, bu haberde tam tersi bir şekilde yöre halkının eylemleri protesto gösterisi şeklinde eylemi meşru kılacak bir sunum biçimiyle

verilmektedir. Haber ‘öne sürdüler’ yüklemiyle verilmektedir. Bu yüklem aslında onların ön görüşü gerçekte öyle olmayabilir anlamını akıllara getirmektedir. Bu yönüyle inşa edilen anlamda bir çelişki ortaya çıkmaktadır.

Haberin devamı şu şekildedir:

“Yaşanan arbede üzerine emniyet müdürlüğünden bölgeye ekip takviyesi yapıldı. Çevik kuvvet ve jandarma ekipleriyle birlikte iş makinalarına taş atan köylülere müdahale etti.

Yaşanan arbedede Çevik Kuvvet Şube Müdürlüğü’nde görevli 1 kadın polis memuru ve 1 özel güvenlikçi ile 2 vatandaş yaralandı. Olayların ardından bugün bölgede gerginlik devam ederken, köylüler sessiz bekleyişlerini sürdürüyorlar.”

Bir önceki haberde olduğu gibi, bu haberde de haberin kaynağına dair haber içerisinde herhangi bir bilgi yoktur. Bir önceki haberde olayın taraflarının görüşleri haberde yer almazken, bu kez eylemcilerin mağduriyetini gösteren, ‘HES inşaatının kendilerini mağdur ettiğini söyleyen köylüler, projenin tamamlanmasıyla susuz kalacaklarını öne sürdüler’ ifadeleri kullanılmakta ve eylemcilerin yaptığı eylem ve oluşacak mağduriyete gerekçe sunulmaktadır.

Haber cümle yapıları, işlevsellik, nedensellik yönünden 6 Eylül’deki habere benzer özellikler taşımaktadır. Olayın taraflarının ne şekilde tanımlandığına baktığımızda, bir önceki haberde eylemciler ‘köylüler’ tanımlaması ile sunulmakta iken, bu kez eylemciler meşru bir neden için protesto eyleminde bulunan ‘aktivistler’ olarak sunulmaktadır. Haber retoriğine bakıldığında, bir önceki haberde hiçbir şekilde görgü tanığı ifadeleri, resmi açıklama gibi kanıtlayıcı bilgiler yokken, bu haberde eylemcilerin görüşlerine yer verilmiştir. Haberde kullanılan fotoğraflar bir önceki haberin aksine haber metninde üretilen anlam inşasını destekler niteliktedir.

Gazetenin bu haberi için yapılan çözümlemede, başlıklarda enformasyon eksiltimine gidildiği, başlıklarda genelleştirme de yapıldığı görülmektedir. Haber ve haber içeriğinde üretilen anlam bir önceki haberin aksine, görsel öğelerle desteklenmiştir. Haberde ortaya çıkan net sonuçlar şunlardır: Bir önceki haberde olumsuz bir şekilde sunulan eylemciler bu kez meşru bir hakkı savunmak için eylem yapan aktivistler olarak sunulmuştur. Yine bir önceki haberin aksine HES çalışmaları

için protesto eyleminde bulunmak bir haktır ve bu tür eylem yapanlara polis tarafından müdahale edilse bile bu eylem haklı bir nedene dayandığı için eylem sürdürülmelidir mesajı verilmektedir.

16 Eylül 2011

Haber 1. Sayfadadan duyurulmuş, 3. sayfadan ise haberin devamı verilmiştir. 1. Sayfadadan yapılan duyurudaki başlık şu şekildedir.

Başlık : HES artık

A. Makro Yapı

1. Tematik Yapı

Başlığa baktığımızda, haberin içeriğine dair bütüncül bir anlamın çıkarılması zor gözükmemektedir. Yine de başlıktaki ‘HES artık’ ifadesi Türkçede tepki ifadesi olarak da kullanılan ‘Pes artık’ deyimini hatırlatmakta, haberin içeriğinde insanların duyunca pes diyeceği bir gelişme olduğuna işaret etmektedir. Nitekim haberin detayında HES eylemlerine katılan Leyla Yalçinkaya’nın HES eylemlerine katılanlarla ilişki kurmama cezası aldığı dile getirilmektedir.

Haberin birinci sayfasında yer alan kısmında spot kullanılmamıştır. Fakat haber girişi spot niteliği taşımaktadır. Nitekim haberin devamı 3. sayfada verilirken 1. sayfadaki girişin spot olarak kullanıldığı görülmektedir. Başlıktan sonra metin şu şekilde verilmektedir:

“Tortum’un Bağbaşı ilçesinde geçen hafta yapılan HES protestoları sonrasında çıkan olaylarda yer aldığı iddiasıyla “HES’e karşı eylem yapan kişilerle bir daha ilişki kurmama” cezası verilen genç kızın avukatı Ercüment Şenol, üst mahkemeye itiraz edeceklerini söyledi.

Böyle bir ceza vermenin hürriyeti kısıtlama olduğunu savunan ve bir üst mahkemeye itiraz edeceklerini söyleyen Şenol, ‘Sayın hakim kendiliğinden bir kural koymuştur. Yasa koyucunun koymadığı bir kuralı hakim koymak gibi bir yetkisi yoktur’ dedi.”

Metne baktığımızda, başlıkta şaşkınlık ifadesi olarak yer alan ‘HES artık’ ifadesine gerekçe sunulan ve okuyucuda şaşkınlık yaratabilecek bir durum olan ilişki

kurmama cezası, “HES’e karşı eylem yapan kişilerle bir daha ilişki kurmama” ifadeleri ile verilmektedir. Böyle bir cezanın olamayacağına dair sunulan gerekçelendirme de Yalçinkaya’nın avukatı tarafından dile getirilmekte ve cezanın meşruiyeti sorgulanmaktadır. Avukat Şenol, verilen cezanın yasa koyucu tarafından konulmayan bir ceza olduğunu söylemekte ve cezanın iptali için bir üst mahkemeye başvurulacağı dile getirmektedir. Burada bir diğer önemli husus ise cezanın hangi hukuk normuna göre verildiğine dair bir ifadenin olmamasıdır. Yani gazete verilen cezanın meşru ve hukuksal dayanaktan yoksun olduğunu savunan tarafın gerekçelerini haberin ilgili kısmına taşıırken, cezanın dayanağı olan hukuk normuna yer verilmeyerek ceza alan taraftan yana bir tutum sergilenmektedir.

Haberin devamı üçüncü sayfadan verilirken başlığın değiştirildiği görülmektedir. Başlık şu şekildedir:

“Genç kıza ilginç ceza”

Başlık birinci sayfada verilen ve okuyucuda ilginç olma ve şaşkınlık yaratma duygusu oluşturan ‘HES artık’ başlığına uygun bir paralellik göstermektedir.

Haberin spotu şu şekildedir:

“Tortumun Bağbaşı ilçesinde geçen hafta yapılan HES protestoları sonrasında çıkan olaylarda yer aldığı iddiasıyla ‘HES’e karşı eylem yapan kişilerle bir daha ilişki kurmama’ cezası verilen 17 yaşındaki genç kızın avukatı Ercüment Şenol, üst mahkemeye itiraz edeceklerini söyledi.”

Görüldüğü gibi haberin spotu gazetenin birinci sayfasındaki giriş ile aynıdır. Dolayısıyla 1. sayfadaki haber girişi için yapılan çözümleme spot için de geçerli bir çözümlerdir. Bunun yanı sıra, spotta genelden özele doğru bir yol izlendiği görülmektedir. Başlıkta verilen “Genç kıza ilginç ceza” duyurusunun spotta detaylandırıldığı görülmektedir.

Haberde üç fotoğraf kullanılmıştır. Bu fotoğraflardan ilki birinci sayfada Leyla Yalçinkaya’nın olduğu fotoğraftır. Fotoğraf, Yalçinkaya’nın diz üstünden çekilen boy fotoğraftır. Haberdeki ikinci fotoğraf çocukların taşıdığı ‘HES’e Hayır’ yazan pankart fotoğraftır. Son fotoğraf birinci sayfada kullanılan ilk fotoğrafla aynıdır.

Altbaşlıkların kullanılmadığı haberin ilk paragrafı şu şekilde verilmektedir:

“Tortum ilçesine bağlı Bağbaşı beldesinde inşa edilecek HES’e karşı yaklaşık iki yıldır mücadele eden yöre halkı 6 Eylül’de iş makinalarının çalışma yapacağı haberi üzerine oturma eylemi yaptı. Eylemcilerle güvenlik güçleri arasında çıkan arbedede bir polis, bir güvenlik görevlisi ve 2 kişi yaralandı. Jandarma yaşları 17 ile 66 arasında değişen 15 kişiyi ‘görevi yaptırmamakta direnme’ suçundan savcılığa sevk etti. Cumhuriyet savcılığına çıkarılan 10 erkek 5 kadın buradan Tortum Sulh Ceza mahkemesine çıkarıldı. Tortum sulh ceza mahkemesi, 15 kişi hakkında kişiyi ‘görevi yaptırmamakta direnme’, ‘kamu görevlisine hakaret’ suçundan adli kontrol uygulamasına, şüphelilerin soruşturma ve dava sonuna kadar en yakın kolluk birimine haftanın beş günü giderek imza atmalarına karar verdi”

İlk paragrafa bakıldığında, ‘yöre halkı’, ‘iş makineleri’, ‘güvenlik güçleri’ ifadeleri ile bir genelleştirmenin yapıldığı görülmektedir. Nitekim, yöre halkı tüm yöre halkını, iş makineleri, tüm iş makinelerini, güvenlik güçleri tüm güvenlik güçlerini kapsamamaktadır. Bunun yanı sıra, eylemcilerin mücadeleyi iki yıldır sürdürdüklerini ifade eden bir ardaalan cümlesine yer verilmiştir. Gazetede 1. sayfadaki haberin devamı niteliğinde olan 3. sayfadaki haberin devamında genç kıza verilen cezanın nedeni burada açıklanmakta ve haberde dengelilik problemi giderilmeye çalışılmaktadır. Bunun yanı sıra yöre halkının çalışmaları engellemek için yaptığı girişim bir sivil itaatsizlik yöntemi olan oturma eylemi şeklinde verilerek gazete yöre halkının eylemlerinin bir sivil itaatsizlik eylemi olduğuna vurgu yapmakta ve eylem meşrulaştırılmaktadır.

2. Şematik Yapı

Gazete haberin devamını şu şekilde vermektedir:

“Mahkeme 17 yaşındaki Leyla Yalçınkaya ile ilgili olarak Bağbaşı beldesi ve diğer yerlerdeki HES çalışma alanlarına girmesini ve HES’lerle ilgili eylemlerde bulunan kişilerle ilişki kurmasını yasakladı. Leyla Yalçınkaya hariç diğer şüphelilerin de 250 lira güvence miktarı yatırmasını uygun buldu.”

“Leyla Yalçınkaya, hakimın verdiği ‘HES çalışma alanlarına girme ve HES’lere karşı eylemlerde bulunan kişilerle ilişki kurması’ yasağına uymak zorunda olduğunu söyledi. “

“17 yaşındaki bir kıza böyle bir ceza vermenin hürriyeti kısıtlama olduğunu savunan ve bir üst mahkemeye itiraz edeceklerini söyleyen Avukat Ercüment Şenol, ‘Sayın Mahkeme bir karar vermiş kararda diyor ki; Bağbaşı ve diğer yerlerde HES’lere karşı yapılan eylemlerde bulunan kişilerle ilişki kurması yasaklanmıştır. Ceza Kanununun 109. Maddesine göre böyle bir adli kontrol tedbiri yoktur. Sayın hakim kendiliğinden kural koymuştur. Yasa koyucunun koymadığı bir kuralı hakim koymak gibi bir yetkisi yoktur.

Yani bu kız karşılaştığı herkese soracak siz HES eylemlerine iştirak ettiniz mi? Ettiyseniz sizinle konuşamam. Size selam veremem. Böyle hürriyeti kısıtlayıcı tedbir konmaz, olamaz, itiraz edeceğiz’ dedi”

Haberde ana olayın sunumuna bakıldığında, Leyla Yalçinkaya’nın aldığı ceza ve bu cezanın hukuksuzluğuna işaret eden açıklamalar ana olay olarak sunulmaktadır. Ana olayda cezanın hukuksuzluğuna dair ortaya konan görüşler avukat olma özelliği taşıyan bir uzman kişi tarafından verilmekte böylece ortaya konan gerekçe daha da pekiştirilmektedir. Bu pekiştirme yine avukat Şenol tarafından kullanılan ‘Yani bu kız karşılaştığı herkese soracak siz HES eylemlerine iştirak ettiniz mi? Ettiyseniz sizinle konuşamam. Size selam veremem’ sözleri ile ironik bir görüntüye büründürülerek pekiştirme iyice sağlamlaştırılmaktadır. Ana olayın dışında diğer ceza alan kişilere yönelik bilgiler de verilmektedir.

Haber, genç kızın aldığı cezanın hukuksuzluğu üzerine kurulmuştur. Haberin kaynağına ilişkin net bir bilgi bulunmamaktadır. Habere baktığımızda, haber bizzat olayları izleyen üçüncü bir göz tarafından verilmektedir. Bu, haber kaynağının bizzat gazete muhabiri olduğu izlenimini doğursa da haberde muhabirin ismine dair bir bilgi bulunmamaktadır. Haber mahkeme kararının gerekçelerini barındırmakta fakat ürettiği yan anlamlar da göz önüne alındığında daha çok ceza alan tarafın tezinin haklılığına yer veren görüşler bulunmaktadır.

B. Makro Yapı

Haberin cümle yapılarına bakıldığında, haberde aktif cümlelerin çoğunlukta olduğunu söylemek mümkündür. Özellikle ceza alan kişilerin avukatlarının söylemindeki cümle yapıları, ortaya konan kararlılığı göstermektedir.

“17 yaşındaki bir kıza böyle bir ceza vermenin vermenin hürriyeti kısıtlama olduğunu savunan ve bir üst mahkemeye itiraz edeceklerini söyleyen Avukat Ercüment Şenol, ‘Sayın Mahkeme bir karar vermiş kararda diyor ki; Bağbaşı ve diğer yerlerde HES’lere karşı yapılan eylemlerde bulunan kişilerle ilişki kurması yasaklanmıştır. Ceza kanununun 109. maddesine göre böyle bir adli kontrol tedbiri yoktur. Sayın hakim kendiliğinden kural koymuştur. Yasa koyucunun koymadığı bir kuralı hakim koymak gibi bir yetkisi yoktur’.”

Yukarıdaki cümlelere bakıldığında haberde nedensellik ve işlevsellik ilişkisinin kurulduğu anlaşılmaktadır. Bir cümlede ortaya konan bir durumun açılımı ve gerekçesi bir sonraki cümlede verilmektedir. Haberde, ‘hürriyeti kısıtlama’, ‘yasa koyucunun koymadığı bir kuralı koyma’ gibi hukuksuzluğa işaret eden ifadelerin geçtiği görülmektedir. Hukuksuzluğun nedeni olarak, yasakoyucunun koymadığı bir kuralı işleten mahkeme gösterilmektedir. Bu bir ideolojik üretimdir. Çünkü HES yapımında karşı karşıya gelen gruplar, yöre halkı, güvenlik güçleri ve HES çalışmasını yapmakla görevli devletin ihalesiyle işi alan firma, dolayısıyla HES yapımında karşı karşıya gelen bir yönüyle yöre halkı ve devlettir. Devletin hegemonik bir güç olduğu düşünüldüğünde, devletin bir kurumu olan mahkeme kendi hegemonyasına karşı sivil itaatsizlik eylemlerine girişenleri bu yolla sindirmeye çalışmaktadır sonucuna varabilmek mümkündür.

Haber retoriğine baktığımızda, haberde olayın tarafı konumunda olanların görüşlerine başvurulduğu görülmektedir. Mahkemenin kararına sunulan gerekçe nispeten, ceza alan kişiler adına konuşan avukat Şenol’un cezanın hukuksuzluğuna yönelik verdiği beyanlardan daha düşük yoğunlukta olsa da haberde bir denge kurulmaya çalışılmıştır. Bunun yanı sıra haberde kullanılan fotoğraflar haberin içeriğinde ortaya konan sunumla paralellik göstermemektedir. Haber üçüncü bir göz tarafından aktarılıyor. Bu, haberin kaynağının bizzat gazete muhabiri olduğunu akıllara getirirse de haberde muhabir ismine rastlanılmamaktadır. Bu durumda haberin inandırıcılığını zayıflatmaktadır. Haber fotoğrafı da haber verilen unsurları destekler nitelikte değildir. Haber verilen cezanın hukuksuzluğu üzerine kurulurken, kullanılan fotoğraflar bunu destekler nitelikte değildir. Fakat, haberde üretilen yan anlamlardan biri olan ‘eylemcilerin yaptığı eylemlerin meşruluğu’ ögesi, fotoğraf içeriği tarafından desteklenir bir özelliğindedir. Haberde eylem yapan ve ceza alan kişilerin oturma eylemi

gibi meşru bir eylem gerçekleştirdiklerine vurgu yapılmakta, ayrıca verilen cezaların hukuksuzluğu dile getirilmektedir. Yani eylemciler olumlu olarak sunulurken mahkeme olumsuz olarak sunulmaktadır. Haberde bir hikaye yaşanmıştır. Hikayede eylemciler ve mahkeme iki ana aktör konumundadır. Eylemciler, sivil itaatsizlik eylemi yapan ve bundan dolayı ceza alan aktivistler olarak sunulurken, mahkeme ise devletin bu tür meşru gösteriyi ortadan kaldırmak ve göstericileri ezmek için kullandığı bir hegemonya aracı olarak sunulmaktadır. Bu aynı zamanda ideolojik bir sunumdur.

Çözümlemede, başlıklarda haberin okunulurluğunu artırmak için şaşkınlık ifade eden sözcüklerin seçildiği görülmektedir. Ayrıca haberin devamının verildiği iç sayfadaki başlıkta enformasyon eksiltimine gidildiği görülmektedir. Haber ve haber içeriğinde üretilen anlam, fotoğrafla desteklenmek istenmişse de fotoğrafların içeriği bu anlamı destekleyen nitelikten uzaktır. Fakat haberde üretilen yan anlamlardan biri olan ‘eylemcilerin yaptığı eylemlerin meşruluğu’ ögesi fotoğraf içeriği tarafından desteklenir bir özelliktedir. Haberde ortaya çıkan net sonuçlar şunlardır: Eylemciler meşru bir eylem biçimini benimsemiş aktivistlerdir. HES çalışmalarının oturma eylemi gibi sivil itaatsizlik eylemleriyle protesto edilmesi meşrudur. Buna karşılık verilecek ‘HES’lere karşı yapılan eylemlerde bulunan kişilerle ilişki kurmama’ cezası hukuk dışıdır ve hegemonik bir güç olan devlet, mahkemeler aracılığıyla bu hegemonyasını göstermekte ve eylemcileri ezmektedir. Haberde verilen ardalın bilgisi, eylemcilerin eylemlerini iki yıl gibi bir süredir devam ettirdikleri yönündedir. Bu, bize eylemcilerin kararlılıklarını gösteren bir bilgi sunmaktadır. Aktif yapıya sahip cümlelerin kurulduğu haber, hukuksuzluk ve eylemcilerin eylemlerinin meşruiyeti üzerine kurulmuştur. Sözcük seçimlerinde kullanılan kelimeler, eylemciler hakkında olumlu bir anlam inşası yaratmaktadır.

21 Eylül 2011

Haber 1. sayfa ve 8. sayfadan verilmiştir.

A. Makro Yapı

1. Tematik Yapı

1. Sayfa

Başlık: “Chp’li Onur Desteğe Geldi”

Başlıkta, CHP’li Onur desteğe geldi vurgusu yapılarak bir genelleştirme yapılmamıştır. Başlıkta enformasyon eksiltimine gidildiği görülmektedir. Başlığa bakarak, sadece CHP’den bir kişinin desteğe geldiği sonucu çıkarılmakta fakat desteğe gelen CHP’linin sıfatı, nereye geldiği, kim olduğu ve kime desteğe geldiği anlaşılamamaktadır. Ayrıca, ‘desteğe geldi’ ifadesi ile örtük bir şekilde eylemcilerin desteğe ihtiyacı olduğunu anlatmaktadır.

Haber girişi: 1. sayfadaki haberde spot kullanılmadığından haber girişi spot olarak alınmıştır.

“CHP İstanbul Milletvekili Melda Onur, köylülerin HES direnişine destek vermek için Tortum’un Bağbaşı Beldesine geldi. HES eylemlerine destek vermek için Erzurum’a gelen İstanbul Milletvekili Melda Onur konuşma yasaklı vatandaşlarla bir araya gelerek, yöre halkının dertlerini dinledi. Onur, ‘Verilen bu ceza genç kızın sosyal yaşantısına müdahaleden başka bir şey değildir. İnsan haklarına aykırı bir şekilde konulan cezalara duyarsız kalamayız’ dedi.”

Başlıktaki enformasyon eksikliği burada giderilmiştir. ‘desteğe gelen CHP’linin sıfatı’, ‘nereye geldiği’, ‘kim olduğu’ ve ‘kime desteğe’ geldiği sorularının cevabını girişteki, ‘CHP İstanbul Milletvekili Melda Onur, köylülerin HES direnişine destek vermek için Tortum’un Bağbaşı Beldesine geldi’ ifadeleri barındırmaktadır. Spotta, ‘köylüler’ ‘yöre halkı’ ifadeleri birer genelleştirme değildir. Örneğin, Melda Onur’un yöre halkının tamamının dertlerini dinlememiştir. Başlıkta muğlak kalan hususların cevabı spotta verildiği için burada genelden özele doğru bir gidişin olduğu görülmektedir. Spotta ‘yöre halkının dertlerini dinledi’ ifadesi ile Melda Onur aktif bir konumda sunulmaktadır. Ayrıca bu ifade hiyerarşik bir konumu göstermesi açısından ideolojik bir anlamlandırmadır. Melda Onur’un milletvekili olduğu düşünüldüğünde milletveli Onur’un halkın sorunlarına duyarlı bir tutum sergilediği örtük olarak anlatılmaktadır. Melda Onur’un Leyla Yalçinkaya’nın aldığı cezanın sosyal yaşantıya müdahale olduğunu belirtmesi ve buna sessiz kalmayacaklarını söylemesi, örtük bir şekilde, mahkemenin eylemcilerin sosyal yaşamına müdahale ettiğini anlatmaktadır. Ayrıca buna sessiz kalanların olduğunu belirtmekte ve CHP’nin bu duruma sessiz kalmayacak bir konumda olduğu anlatılmaktadır.

HES'e karşı girişilen eylemlerin 'direniş' olarak nitelendirilmesi gazetenin eylemleri meşru gördüğünün kanıtı konumundadır.

Sayfa 8'den devam eden haberin başlığı şu şekildedir:

“HES direnişine destek olmak için Erzurum'a geldi”

Birinci sayfada kullanılan başlıkta olduğu gibi burada kullanılan başlıktada enformasyon eksiltimine gidildiği görülmektedir. Eylemler için direniş tanımlaması 8. sayfadaki haberin başlığına da yansıdığı görülmektedir.

Haberin devamı gazetenin 8. sayfasındadır. 8. sayfadaki haberin spotu şu şekildedir:

Spot: “CHP İstanbul Milletvekili Melda Onur, köylülerin HES direnişine destek vermek için Erzurum'a geldi. Tortum ilçesine bağlı Bağbaşı beldesinde yapılması planlanan hidro elektrik santraline tepki gösteren yöre sakinleri, dertlerini CHP milletvekiline anlattı”

Sekizinci sayfada kullanılan spotta, başlıktaki enformasyon eksiltimini giderildiği görülmektedir. HES yapımına karşı girişilen eylemlerin direniş olarak sunulmasına devam edilmektedir. Birinci sayfadakinin aksine, yöre halkı 'dertlerini... anlattı' ifadesiyle edilgen bir konumdan çıkarılmış ve yöre halkı etkin bir konumda sunulmuştur. Burada 'dertlerini CHP milletvekiline anlattı' ifadesiyle örtük olarak dertlerin anlatıldığı CHP'nin çözüme katkı sunan merci olduğu sunulmaktadır.

Haberde, üç adet fotoğraf kullanılmıştır. Kullanılan fotoğraflardan ilki, birinci sayfada Melda Onur ve Leyla Yalçinkaya'yı yan yana otururken gösteren fotoğraftır. Melda Onur'u Leyla Yalçinkaya'nın yanında iken gösteren fotoğrafın kullanılmasının başlıkta ve spotta yer alan 'destek' ifadesini pekiştirdiği görülmektedir. Ayrıca, Melda Onur'un kadın kimliği göz önüne alındığında, fotoğraf kadın dayanışmasının da bir işareti olarak görülmektedir. Fotoğrafta inşa edilen anlam şu olabilir: Melda Onur güzel bir kadın dayanışması örneği göstererek, hukuksal bir yaptırıma maruz kalan başka bir kadını desteklemektedir. Melda Onur'un CHP kimliği ile birlikte düşünüldüğünde bu dayanışmaya CHP de ortak olmaktadır. Haberde kullanılan ikinci fotoğraf sekizinci sayfada yer almaktadır. Fotoğraf birinci sayfada verilen fotoğrafın aynısıdır. Haberde kullanılan son fotoğraf CHP Milletvekili Melda Onur'un

Bağbaşı'ndaki meyve bahçelerinde gezintisini gösteren fotoğraftan oluşmaktadır. Fotoğrafta inşa edilen anlam şu olabilir: Melda Onur doğa dostu olan bir milletvekilidir.

2. Şematik Yapı

Haber ilk paragrafı : “Hidro Elektrik Santrali’ne (HES) tepki için yaklaşık iki yıldır mücadele eden yöre halkı 6 Eylül’de iş makinalarının çalışma yapacağı haberi üzerine oturma eylemi yaptı. Eylemcilerle güvenlik güçleri arasında çıkan arbedede bir polis, bir güvenlik görevlisi ve 2 kişi yaralandı. Jandarma yaşları 17 ile 66 arasında değişen 15 kişiyi ‘görevi yaptırmamakta direnme’ suçundan savcılığa sevk etti. Cumhuriyet savcılığına çıkarılan 10 erkek 5 kadın buradan Tortum Sulh Ceza mahkemesine gönderildi. Gönderildikleri Tortum Sulh Ceza Mahkemesi’nde, Tortum Sulh Ceza Mahkemesi, 15 şüpheli hakkında, ‘görevi yaptırmamakta direnme’, ‘kamu görevlisine hakaret’ suçundan adli kontrol uygulamasına, şüphelilerin soruşturma ve dava sonuna kadar en yakın kolluk birimine haftanın 5 günü giderek imza atmalarına karar verdi. HES eylemlerine destek vermek üzere Erzurum’a gelen İstanbul Milletvekili Melda Onur, konuşma yasaklı vatandaşlarla bir araya gelerek, yöre halkının dertlerini dinledi.”

İlk paragrafta ‘iki yıldan beri’ ifadesi ile arda lan bilgisi sunulmakta ve eylemlerin iki yıllık bir geçmişe sahip olduğu anlatılmaktadır. Eylemciler durduk yere eylem yapmamaktadırlar. Bunun bir nedeni vardır. Bu neden HES yapım çalışmalarıdır. Haber bu nedeni daha girişte vererek eylemlerin gerekçesini sunmaktadır. Haber bu gerekçe sunumu ile değil de verilen cezaların hukuksal dayanakları ile başlıyor olsaydı, belki de haberin anlamsal inşası başka yönde olacaktı. Haber kaynağı olarak İHA gösterilmektedir. Gazetede Melda Onur’un ziyaretine sebep olan olayın gelişmelerin sıralanışına uygun bir şekilde verildiği görülmekte ve gazete geniş bir ard alan bilgisi sunmaktadır. Gazete birinci sayfada haberi verirken milletvekili Onur’u aktif bir konumda vermektedir. Bu durumun burada da devam ettiği görülmektedir.

B. Mikro Yapı

Haberin devamı şu şekilde verilmektedir:

“Melda Onur gösterilen direnişin haklı bir direniş olduğunu belirterek, uygulanan cezaların ise hukukta yerinin olmadığını dile getirdi. HES direnişine katılanlarla konuşma yasaklı Leyla Yalçınkaya ile yanyana oturan İstanbul milletvekili Melda Onur, “Verilen bu ceza genç kızın sosyal yaşantısına müdahaleden başka bir şey değildir. İnsan haklarına aykırı bir şekilde konulan cezalara duyarsız kalamayız” diye konuştu.

“Konuşma yasaklı Leyla Yalçınkaya ise, ‘Eylemlere katıldığım için beni evimden alıp jandarma karakoluna götürdüler. Defalarca sorgudan geçirdiler. Sorgudan sonra ise bana HES eylemlerine katılanlarla konuşma yasağı koydular. Bu adaletsizlik kulak ardı edilmesin’ diye konuştu.”

“Ardından beldeyi gezen Melda Onur, dalından elma ve şeftali yedi. Ödük deresi hakkında bilgi aldı. Aldığı bilgiler sonrasında belde de içerisinde vatandaşlarla beraber yürüyen milletvekili Onur, konuyla ilgili mecliste soru önergesi sunacağını dile getirdi.”

Haberin cümle yapılarına bakıldığında, haberde aktif cümlelerin çoğunlukta olduğunu söylemek mümkündür. Haberdeki cümle yapılarının aktif olması, haber aktörlerinin kararlılıklarını göstermektedir.

Olayda ardalın bilgisinin genişçe kullanılması, habere konu olan olayın verilmiş sırası haberde nedensellik ilişkisinin kurulduğunu göstermektedir. Haber cümlelerinde işlevsellik ilişkisinin mevcut olduğu da görülmektedir. Çünkü, bir cümlede verilen ifadenin açılımı sonraki cümlede yapılagelmektedir.

Referansal ilişki bağlamında değerlendirildiğinde, haberin başlık, spot ve giriş kısmında desteğe ihtiyaç duyan birine yapılan destek anlatılmakta ve haber bunun üzerine kurulmaktadır. Haberin gövde kısmındaki anlam kurgusunun ise şöyle olduğu söylenebilir:

CHP’li milletvekilinin desteğini gösteren çok sayıda ifade bulunmaktadır: “Melda Onur gösterilen direnişin haklı bir direniş olduğunu belirterek, uygulanan cezaların ise hukukta yerinin olmadığını dile getirdi”, “Verilen bu ceza genç kızın sosyal yaşantısına müdahaleden başka bir şey değildir. İnsan haklarına aykırı bir şekilde konulan cezalara duyarsız kalamayız”, Konuşma yasaklı Leyla Yalçınkaya’nın ise, “Eylemlere katıldığım için beni evimden alıp jandarma karakoluna götürdüler. Defalarca sorgudan geçirdiler. Sorgudan sonra ise bana HES eylemlerine katılanlarla konuşma yasağı koydular. Bu

adaletsizlik kulak ardı edilmesin” ifadeleri verilen cezanın haksızlığına sunulan gerekçelerdir. Bu gerekçeler, hukuk dışılık, adaletsizlik, mağduriyet kavramlarını zihinlerde canlandırmaktadır. Nitekim haber bu kavramlar üzerine kurulmuştur.

Haberde, eylemler ‘direniş’ sözcüğüyle tanımlanmaktadır. Ceza alan Leyla Yalçinkaya HES direnişine katılan kişi olarak tanımlanmaktadır. Bu tür sözcük seçimleri meşruiyet ortaya koymak için yapılmaktadır. Bu meşruiyet hem kişiler hem de eylemlerin karakteri için geçerlidir.

Haberin retoriğine bakıldığında, olay, İHA muhabirinin gözüyle aktarılmaktadır. Dolayısıyla gazete görgü tanıklarının ifadelerine yer vermemektedir. Kullanılan fotoğraflar inşa edilen anlamı destekler niteliktedir. Haberde verilen cezaların hukuksuzluğu dile getirilirken, temel insan haklarına vurgu yapan bilgiler öne çıkarılmaktadır.

Çözümlemede, başlıklarda enformasyon eksiltimine gidildiği görülmektedir. Haber içeriğinde verilen anlam fotoğraflarla desteklenmektedir. Haber girişi ve spotta inşa edilen anlam CHP’li bir kadın milletvekilinin hukuksuz bir şekilde ceza alan bir başka kadına olan desteği olarak sunulmaktadır. Haberde ortaya çıkan net sonuçlar şunlardır: HES çalışmalarına karşı-duruş bir direniştir. Bu tür bir direnişten dolayı ortaya çıkan, adaletsizlik, hukuksuzluk gibi durumlardan dolayı ceza alanlar varsa bunlar desteklenmelidir. Haber aktif yapıda cümlelerden oluşmaktadır. Haberde referansal ilişki mevcuttur. Aktif yapıya sahip cümlelerin kurulduğu haber, şiddet üzerinden kurgulanmıştır. Nedensel ve işlevsel ilişkinin kurulduğu haberde referansal ilişki hemen hiç yoktur. Sözcük seçimi olarak, ‘direniş’ ‘insan hakları’, ‘sosyal yaşama müdahale’, ‘adaletsizlik’ kelimeleri öne çıkmakta ve haber bunlar üzerine inşa edilmektedir.

4 Ekim 2011

Palandöken gazetesinde incelenen son haber 4 Ekim 2011’de gazetenin 1. ve 11. sayfalarında yayınlanmıştır.

A. Makro Yapı

1. Tematik Yapı

1. Sayfa

Başlık: “CHP öncülüğünde Tortum’da kadın dayanışması”

Başlıkta genelleştirme yapıldığı görülmektedir. Genelleştirme Tortum ifadeleri ile yapılmaktadır. Başlıkta enformasyon eksiltimine gidildiği de görülmektedir. Başlığa bakarak kadın dayanışmasının nasıl olduğuna, ne zaman olduğuna dair ifadeler bulunmamaktadır.

1. sayfada kullanılan alt başlıklar şu şekildedir:

1. Alt Başlık: Kadın vekillerden direnişe destek
2. Alt Başlık: Kılıçdaroğlu telefonla ulaştı

Gazetenin birinci sayfasında yer alan haberde kullanılan alt başlıkta enformasyon eksiltimi ve genelleştirmelerin olduğu görülmektedir. İlk alt başlıkta ne zaman, nerede, nasıl, niçin sorularının cevabı bulunmamaktadır. Ayrıca ‘kadın vekiller’ ifadesi ile genelleştirmenin yapıldığı görülmektedir. Çünkü kadın vekiller ifadesi tüm kadın vekilleri kapsamamaktadır. Alt başlıkta HES yapımına karşı yöre halkının yaptığı eylemler kamuoyunda meşruiyet yaratacak bir ifade olan ‘direniş’ kavramıyla açıklamaktadır. Böylece gazetenin HES yapımına karşı yörede girişilen eylemleri meşru saydığı ve desteklediği görülmektedir.

Birinci alt başlıkta olduğu gibi ikinci alt başlıktada enformasyon eksiltiminin yapıldığı görülmektedir. Kılıçdaroğlu’nun telefonla ulaştığı belirtilmekte fakat ne zaman ve kime ulaştığı sorularının cevabı verilmemektedir.

1. sayfadaki haberde kullanılan spot şu şekildedir:

“CHP’nin 7 kadın milletvekili, Bağbaşı’na çıkarma yaparak, HES’lere karşı direniş gösteren kadınlara destek verdi. CHP lideri Kılıçdaroğlu da telefonla Bağbaşı halkına seslendi.”

Başlıktaki enformasyon eksiltimi spottada da devam etmektedir. CHP milletvekillerinin kim oldukları, ne zaman geldiklerine dair hangi bir enformasyon spotta bulunmamaktadır. Spotta ‘direniş’ ifadesinin kullanılması dikkat çekicidir. Gazete HES’lere karşı yöre halkının eylemlerini kamuoyunda meşruiyet yaratacak bir

ifade olan ‘direniş’ kavramıyla açıklamaktadır. Böylece gazete HES yapımına karşı yörede girişilen eylemleri meşru gördüğü ve desteklediği görülmektedir.

Spotta, ‘kadınlar’, ‘HES’ler’ ifadeleri birer genelleştirmedir. Kadınlar ifadesi tüm kadınları kapsamadığı gibi HES’ler ifadesi de tüm HES’leri kapsamamaktadır. Başlıkta enformasyon eksiltiminden kaynaklanan muğlaklık spotta bir nebze olsun giderilse de spottada da enformasyon eksiltimi devam ettiği için ne zaman ve nasıl soruları cevapsız kalmaktadır. Spotta ‘kadınlara destek verdi’ ifadesi ile CHP milletvekilleri aktif bir konumda sunulmuştur. Halkın sorunlarına duyarlı, onlara destek veren bir biçimde CHP milletvekillerinin sunulması bir ideolojik anlamlandırma olarak kabul edilebilir.

Sayfa 11’den devam eden haberin başlığı şu şekildedir:

“CHP’nin HES çıkarması”

Başlığa bakıldığında, 1. sayfadaki başlıkta olduğu gibi enformasyon eksiltimine gidildiği görülmektedir. Başlık birinci sayfadaki başlıktan farklıdır. Birinci sayfada kadın dayanışması öne çıkarılırken, burada 1. sayfadaki başlıkta inşa edilen anlamla özdeş hiçbir ifade bulunmamaktadır.

Haberin devamı niteliğinde olan 11. sayfada yer alan alt başlıklar ise şu şekildedir:

1. Alt Başlık: “Direnişçi köylü kadınlarla kucaklaştılar”
2. Alt Başlık: “HES’lerin neler götürdüğünü paylaşmak için burdayız”
3. Alt Başlık: “Kılıçdaroğlu telefonda destek verdi”

Haberin birinci alt başlığında köylü kadınlar direnişçi olarak sunulmaktadır. Bu bir ideolojik sunumdur. Okuyucunun ‘direnişçi’ ifadesini otoriter bir güce karşı meşru bir hakkı savunan kişi olarak algılaması güçlü bir ihtimaldir. Buda ideolojik bir anlam inşasıdır. Bu şekilde bir sunum köylü kadınları olumlamaktadır. Birinci alt başlıkta, hem enformasyon eksiltimine gidilmekte, hemde genelleştirme yapılmaktadır. “Direnişçi köylü kadınlarla kim buluştu?” sorusunun cevabı haber metninden rahatça anlaşılırken başlıkta sorunun cevabına yönelik herhangi bir enformasyon bulunmamaktadır. Alt başlıkta ‘köylü kadınlar’ ifadesi bir genelleştirmedir. Çünkü bu ifade tüm köylü kadınları kapsamamaktadır.

İkinci alt başlıkta kullanılan ‘HES’lerin neler götürdüğünü paylaşmak için burdayız’ ifadesi, örtük olarak HES yapımlarının zararlı olduğu anlamını inşa etmektedir. Bunun yanı sıra, alt başlık da zararların ne olduğuna dair bir enformasyon bulunmamaktadır. Bu alt başlıkta enformasyon eksiltimine gidildiğini göstermektedir.

Haberin üçüncü alt başlığı olan ‘Kılıçdaroğlu telefonda destek verdi’ ifadesi ile CHP’nin kurumsal kimliğini en üst düzeyde temsil eden genel başkanın köylülerin yanında olduğu ifade edilmekte ve CHP tarafından verilen desteğin en üst düzeyde olduğu dile getirilmektedir.

Haberin devamı gazetenin 11. sayfasındadır. Haberin spotu şu şekildedir:

“CHP’li kadın milletvekillerinden oluşan bir heyet, Erzurum Tortum ilçesine bağlı Bağbaşı beldesine giderek HES’e karşı eylem yaparak direnen kadınlara destek verdi. CHP Genel Başkanı Kemal Kılıçdaroğlu ise Ankara’dan telefonla kadınlara seslenip destek verdi.”

On birinci sayfada kullanılan spotta, başlıkta verilen CHP’nin HES çıkarması bilgisinde oluşan enformasyon eksiltimi giderilmiş ve CHP’nin hangi milletvekilleri ile çıkarma yaptığı açıklanmıştır. Bu şekilde bir sunum ile gazete genelden özele doğru bir yol takip ederek olayları sunmaktadır. HES yapımına karşı girişilen eylemler burada da direniş olarak sunulmaya devam etmektedir. Bu, anlam bütünlüğü açısından önemlidir ve gazetenin eylemlere bakışını yansıtmaktadır. Haberde, 8 adet fotoğraf kullanılmıştır. Kullanılan fotoğraflardan üçü birinci sayfada, kalan 5 fotoğraf ise haberin devamı niteliğinde olan 11. sayfada kullanılmıştır. Birinci sayfadaki ana fotoğraf CHP milletvekillerinin halkı selamlarken gösteren fotoğraftır. Bu fotoğrafta CHP milletvekillerinin halkın tezahüratlarına karşılık verdikleri tahmin edilmektedir. Diğer iki fotoğraftan birincisi CHP milletvekili Bihlun Tamaylıgil’in yaşlı kadınların elini öpmeye çalışırken çekilen fotoğraftır. Kamuoyunda CHP’nin halkın değerlerine çok yakın olmadığına dair güçlü algı var. Anadolu’da yaşça büyüklerin elinin öpülmesi bir gelenektir. Tamaylıgil buna riayet ederek yöre halkına biz sizden biriyiz demekte, kamuoyuna ise biz halkın değerleri ile barıştığımız mesajı verilmektedir. Birinci sayfadaki son fotoğraf ise CHP’li kadın milletvekillerinin HES eylemlerinin simge ismi Leyla Yalçınkaya ve yaşlı bir köylü kadınla çekilmiş fotoğraftır. Bu fotoğraf başlıkta verilen ‘CHP öncülüğünde Tortumda kadın dayanışması’ bilgisini pekiştiren bir fotoğraftır.

Gazete 11. sayfada 5 fotoğraf kullanmıştır. Kullanılan fotoğraflar hemen hemen aynı boyutta olduğundan ana fotoğrafın hangisi olduğunu söylemek güçtür. Gazetenin bu şekilde bir tercih yaparak, fotoğraflarda oluşan anlamın bütüncül olarak algılanmasını sağlamak ve bir fotoğrafta oluşan anlamın diğer fotoğraflarda oluşan anlamı bastırmasının önüne geçmek istemiş olabilir. Buradaki ilk fotoğraf, Emine Ülker Tarhan'a aittir. Fotoğrafta Emine Ülker Tarhan'ın elinde bir meyve görülmektedir. İkinci fotoğraf CHP Milletvekili Bihlun Tamaylıgil'in eylemlerin sembolü olan Leyla Yalçinkaya ve Nafiye Uslu'nun omuzlarına sarıldığını gösteren fotoğraftır. Gazetenin bu fotoğraf karesini sayfasına taşıması ve Tamaylıgil'in bu şekilde bir görüntü vermesi 'Umumiyle Leyla Yalçinkaya ve Nafiye Uslu'ya hususiyle de yöre halkına 'sizinle omuz omuza bizde mücadele vereceğiz' mesajını verme isteğiyle ilgili olabilir. Haberdeki 3. fotoğrafta CHP'li kadınlar ellerinde meyvelerle görülmektedir. Haberdeki 4. fotoğrafta benzer karakterdedir. Bu iki fotoğrafta oluşan anlam şu olabilir: HES yapımı tamamlanırsa bu güzelim meyveler buralarda artık yetiştirilemeyecek ve bu meyvelerin yetiştirildiği bağlar kuruyacaktır. Haberdeki son fotoğraf CHP'li kadınların yöredeki kadınlarla sohbet ederken çekilmiş fotoğraftır. Fotoğrafta CHP'li kadın milletvekillerinin yöre halkının sorunları ile yakından ilgilendiği ve onların sorunlarına çözüm bulmak için dertlerini dinlediği anlamı çıkarılabilir.

2. Şematik Yapı

Haberin birinci sayfadaki girişi şu şekildedir:

“CHP kadın milletvekillerinden oluşan bir heyet, Tortum Bağbaşı beldesinde HES'e karşı direniş gösteren kadınlara destek verdi. CHP'nin parti otobüsü ile Genel Sekreter ve İstanbul Milletvekili Bihlun Tamaylıgil, Grup Başkan Vekili Emine Ülker Tarhan, İstanbul Milletvekili Melda Onur, İzmir Milletvekili Hülya Güven, Balıkesir Milletvekili Ayşe Nedret Akova, Manisa Milletvekili Sakine Öz, Kadın Kolları Genel Başkanı Zühal Samlı ile Ankara ve İstanbul Kadın Kolları Başkanları da Erzurum'a geldi.”

Başlık ve spottaki enformasyon eksiltiminin haber girişinde kısmen giderildiği görülmektedir. CHP'li kadın milletvekillerinin kimler olduğunun cevabı haber girişinde verilirken, başlıkta yer alan kadın dayanışmasının nasıl olduğuna dair bir bilgi bulunmamaktadır.

Gazetenin 11. sayfasındaki haber girişi birinci sayfadaki haber girişiyle hemen hemen aynıdır. Haber girişinde 1. sayfadakinden farklı olarak, Bağbaşı'na gelen CHP'li kadınlardan İstanbul ve Ankara kadın kolları başkanlarının isimleri ile CHP'li kadınların CHP Erzurum İl Başkanlığı'nda yaptığı basın toplantısının bilgisi yer almaktadır.

Birinci sayfadaki haber "Kılıçdaroğlu telefonla ulaştı" alt başlığından sonra devam etmektedir. Haberin devamı şu şekildedir:

"Belde girişinde alkışlarla karşılanan CHP'li vekiller, köylülerle tek tek tokalaştı. CHP Genel Sekreteri Tamaylıgil, yaşlılarla tokalaştıktan sonra ellerini öptü. Kimi çarşafılı, kimi ise yüzü peçeli kadınlara bol bol kucaklaşıp sohbet eden vekiller, "Biz buradayız ve hep sizin yanınızdayız" dediler. Belde sakinleri ise CHPlı vekillere, "Artık bizim bacımız, anamızsınız" sözleriyle teşekkür etti. CHP Genel Başkanı Kemal Kılıçdaroğlu da kadınlara kısa bir konuşma yaptı."

Haberde, yörenin geleneklerine uygun olarak CHP Genel Sekreteri Tamaylıgil'in yaşlıların ellerini öptüğü vurgulanmakta örtük olarak CHP'li vekillerin halktan biri olduğu anlamı inşa edilmekte ve CHPlı vekiller olumlanmaktadır. CHP Genel Başkanı Kemal Kılıçdaroğlu'nun kadınlara telefonla hitap ettiği söylenmekte fakat neler konuştuğuna dair herhangi bir enformasyon haberde sunulmamaktadır.

Haberin devamı olan 11. sayfada ise haber girişinden hemen sonra "direnişçi köylü kadınlarla kucaklaştılar" alt başlığı kullanılmıştır. Alt başlıktan sonraki haber metni şu şekildedir:

"Bağbaşı belde girişinde alkışlarla karşılanan CHP'li kadın vekiller, kimi yöresel kıyafet olan ihramlı, kimi çarşafılı, kimi ise yüzü peçeli kadınlara bol bol kucaklaşıp sohbet ettiler. CHP Genel Sekreteri Bihlun Tamaygil'in yaşlılarla tokalaştıktan sonra ellerini öptüğü görüldü. İstanbul Milletvekili Bihlun Tamaygil ile Ankara Milletvekili Emine Ülker Tarhan, hidroelektrik santrali eylemlerindeki direnişi nedeniyle eyleme katılanlarla konuşmama cezası alan 17 yaşındaki Leyla Yalçınkaya ile HES eylemi sırasında dayak yiyen ve kalp krizi geçirerek bayılan 83 yaşındaki Naciye Elmacı'ya yakın ilgi gösterdiler. Çimenlerin üzerine oturarak onlarla dertleşen CHP'li vekiller, eylemler sırasında darp edildiğini söyleyen kadınların isimlerini alarak konuyu meclise taşıyacaklarını söylediler. Bağbaşılı kadınlar, sularına kimsenin dokunmasına izin

vermeyeceklerini tekrarlayarak CHP'li kadın vekillere köylerine kadar geldikleri için teşekkür edip destek istediler.”

Haberde CHP’li kadın milletvekillerinin bağbaşına giderek burada HES yapımına karşı direnen yöredeki kadınlara destek vermesi ana olay olarak sunulmaktadır. Haberde CHP’li kadınların yöre halkı tarafından ilgiyle karşılandığı okuyucuya iletilmektedir. Haberde ard alan bilgisi olarak HES eylemlerine katıldıkları için ceza alan ve eylemlerin simgesi haline gelen Leyla Yalçınkaya ve Nafiye Uslu’nun aldıkları cezaların ne olduğu dile getirilmektedir. Haber kadın dayanışması üzerine kurulmuştur. Haber kaynağı olarak gazete kendi muhabirini göstermektedir. Haberin CHP’li kadınların Bağbaşı’na yaptığı ziyaretin gerçekleşme biçim ve zamanına uygun olarak verildiği görülmektedir.

B. Mikro Yapı

Haberin gövde kısmı "HES'lerin neler götürdüğünü paylaşmak için buradayız" ve "Kılıçdaroğlu telefonda destek verdi" ara başlıklarından sonraki kısımdır. İlgili kısım şu şekildedir:

“CHP Ankara Milletvekili Emine Ülker Tarhan, yaptığı konuşmada ‘HES'lerle yapılmak istenen sadece varlıklarını yitirmelerini sağlamak değil. Tortum Şelalesi çok değerli bir yıkıklar beldesi, çok gezdim. Müthiş bir izole alanıdır, oranın da yok olmasına neden olacaktır. Yıkıkların sonu olacak, çocuklarımızın, ekmeğin, toprağın, suyun, havanın sonu olacaktır. Milletvekillerinden birisi olarak bu direnişin parçası olmaktan onur duyuyorum. Burada dertleşeceğiz, hukuksal olarak elimizden geleni yapacağız. Hukuksal alanda eylemsel ve toplumsal olarak neler yapılabilir onu konuşacağız. Bugün onlarla buluşma günümüz bizim. Kadınlarımızın haklı direnişinin sonuna kadar arkasında olacağız" dedi. CHP Genel Sekreteri Bihlun Tamaylıgil ise, dünyada direniş ve karşı duruşun hep kadın hareketleriyle ortaya çıktığını belirtti. Beldesine, suyuna, geleceğine, ailesine, eşine sahip çıkmak üzere mücadele vermiş olan kadınlara ve yöre halkına destek olmak için geldiklerini anlatan Tamaylıgil, HES'lerin yapım sürecinin neler getirip neleri alıp götürdüğünü paylaşmak için burada olduklarını bildirdi. Tamaylıgil, "Leyla Yalçınkaya'nın iletişim hakkını engelleyen bir hukuksuz hukuk uygulamasına şahit olduğumuzu tüm Türkiye ile paylaşacağız. Kadınlar için mücadele için her zaman varız" dedi. CHP'li heyet, köylüler tarafından kendileri için

hazırlanan sofrada çağ kebab yedikten sonra kadınlarla birlikte çeşitli meyvelerin yetiştirildiği bağ ve bahçeleri gezdiler. Kadınlarla görüşmelerinden notlar alan kadın vekillere, köylü kadınlardan bazıları eylem sırasında moraran kolunu gösterdi, bazıları ise özellikle jandarmanın aşırı orantısız güç kullanıp canlarını yaktığından dert yandı. Köylüler, eylemlere katılmamak için çeşitli cezalar aldıklarını, para cezası ve birbirleriyle konuşmama cezası aldıklarını, bu cezaların kaldırılmasını istediler. Milletvekilleri, para ve adli kontrol cezası alan kadınların isimlerini not aldı.

“Bu arada CHP Genel Başkanı Kemal Kılıçdaroğlu da Genel Sekreter Bihlun Tamaylıgil'in cep telefonundan arayarak köylülere destek sözü verdi. Tamaylıgil telefonunu hoparlöre alıp mikrofonu tuttu. Kılıçdaroğlu, ‘Sizin sesiniz olmaya, bu haklı direnişinizde destek olmaya devam edeceğiz’ dedi.”

Haber cümlelerinde işlevsellik ilişkisinin mevcut olduğunda görülmektedir. Çünkü, bir cümlede verilen ifadenin açılımı sonraki cümlede yapılagelmektedir.

Referansal ilişki bağlamında habere bakıldığı zaman, haberin başlık, spot ve giriş kısmında çoğunluğu milletvekillerinden oluşan CHP’li kadınların HES eylemcilerine destek vermek için Bağbaşı’na geldiklerine, burada kadın dayanışmasının örneklerini sergilediklerine dair bilgiler bulunmaktadır. Haber kadın dayanışması üzerine kurulmuştur. Haberin gövde kısmındaki anlam inşası şu şekilde olabilir:

Haberde CHP’li kadınların HES eylemlerine katılan ve ceza alan yöredeki kadınlara desteğini belirten çok sayıda cümle bulunmaktadır. Emine Ülker Tarhan’ın “Tortum Şelalesi çok değerli bir yıkıklar beldesi, çok gezdim. Müthiş bir izole alanıdır, oranın da yok olmasına neden olacaktır. Yıkıkların sonu olacak, çocuklarımızın, ekmeğin, toprağın, suyun, havanın sonu olacaktır.”, “Burada dertleşeceğiz, hukuksal olarak elimizden geleni yapacağız.”, “Bugün onlarla buluşma günümüz bizim”, “Kadınlarımızın haklı direnişinin sonuna kadar arkasında olacağız.” ifadeleri, Bihlun Tamaylıgil’in, “dünyada direniş ve karşı duruş hep kadın hareketleriyle ortaya çıktı.”, “Beldesine, suyuna, geleceğine, ailesine, eşine sahip çıkmak üzere mücadele vermiş olan kadınlara ve yöre halkına destek olmak için geldik” ifadeleri kadın dayanışması ve HES yapımına karşı duruşun gerekçeleri olarak gösterilmektedir. Ayrıca bu ifadeler, kadın dayanışması, çevre bilinci, mağduriyet, vb. çağrışımları zihinlerde canlandırmaktadır.

Haberde, eylemler ‘direniş’ sözcüğüyle, eylemlere katılanlar ise bu direnişin öznesi olarak tanımlanmaktadır. CHP milletvekillerinin ziyareti kadın dayanışmasına ön ayak olan bir ziyaret, CHP Milletvekilleri de mağdurun yanında yer alan ve adaletsizliğe karşı duran aktörler olarak tanıtılmaktadır. Haber retoriği açısından incelendiğinde, olay üçüncü göz olan gazete muhabirinin gözüyle aktarılmaktadır. Bundan dolayı gazete görgü tanıklarının ifadesine başvurmamaktadır. Haberde kullanılan fotoğraflar, başlıklar ve spot, haber metninde inşa edilen anlamı destekler niteliktedir.

Çözümlemede, başlıklarda enformasyon eksiltimine gidildiği, ancak haberde inşa edilen anlamın fotoğraflarda oluşan anlamla örtüştüğü görülmektedir. Haberde inşa edilen anlam, CHP’li kadın milletvekillerinin meşru bir eylem gerçekleştiren yöre kadınlarına desteği şeklinde cereyan eden kadın dayanışması olarak sunulmaktadır. Haberde ortaya çıkan net sonuçlar şunlardır: HES çalışmalarına karşı duruş bir direniştir. Bu tür bir direnişten dolayı ortaya çıkan, adaletsizlik, hukuksuzluk gibi durumlardan dolayı ceza alanlar varsa bunlar desteklenmelidir. Haber aktif yapıda cümlelerden oluşmaktadır. Aktif yapıya sahip cümlelerin kurulduğu haber, kadın dayanışması ve mağdura destek üzerinden kurgulanmıştır. Sözcük seçimi olarak, ‘kadın dayanışması’ ‘kadın maduriyeti’ kelimeleri öne çıkmakta ve haber bunlar üzerine inşa edilmektedir.

3.2.3. Doğu Ekspres Gazetesi

Tortum’un Bağbaşı Beldesi’nde yapılan sivil itaatsizlik eylemlerine ilişkin Eylül ayı içerisinde Doğu Ekspres gazetesinde yayınlamış 5 haber incelenmiştir. Bu haberlerden ilki ‘Tortumlu Leyla Olayı’nın kamuoyu gündeminde yer ettiği ve eylemin en önemli aktörlerinden Leyla Yalçınkaya’nın cezai yaptırımlara maruz kaldığı 5 Eylül 2011’de yapılan eylemlerin yansıtıldığı 6 Eylül 2011 tarihli haberdir. Haber gazete manşetinde günün haberi olarak verilmiştir.

6 Eylül 2011

A. Makro Yapı

1. Tematik Yapı

Üst Başlık: “Bu kez kan da aktı”

Gazetenin 1. sayfasında sürmanşet kısmında verilen ana fotoğrafın üzerine atılan ve üst başlık niteliğinde olan başlığa baktığımızda HES yapımına karşı yöre halkının daha önce de eylem yaptığına işaret edilmektedir. Fakat önceki eylemlerin aksine bu seferki eylemlerde kan aktığına vurgu yapılmaktadır.

Haber Başlığı: “Bağbaşı Savaşı”

Başlıkta enformasyon eksiltimine gidildiği ve genelleştirme yapıldığı görülmektedir. Habere konu eylem, HES haberlerini takip eden okuyucular için başlığa bakılarak kabaca anlaşılabilir olsa bile, eylemlerin geçmişinden habersiz olan okuyucular için eylem nedir? sorusunun cevabı anlaşılammaktadır. Haberde kullanılan ‘Tortum’ ifadesi bir genelleştirme örneğidir. Çünkü HES gerilimi Tortum’un tamamında değil, Tortum’a bağlı Bağbaşı Beldesinde olmuştur. Başlıkta verilen ‘savaş’ ifadesi bir metafordur. Savaş iki yada daha fazla düşman arasında yapılan silahlı bir mücadeledir. Her ne kadar gazete tarafları birbirlerini düşman olarak görmese de başlıkta kullanılan ‘savaş’ ifadesi ile olaydaki tarafların düşman olduklarına yönelik bir anlam inşası da teorik olarak mümkün hale gelmektedir. Savaşın şiddet ürettiği gerçeği göz önüne alınırsa, Bağbaşı’nda şiddeti anımsatan birçok sahnenin yaşandığı başlıktan anlaşılmaktadır.

Haberin 1. alt başlığı: “Suyu vermeyeceğiz”

Haberin 2. alt başlığı: “Kadınlar destek verdi”

Haberin 3. alt başlığı: “Çalışmalar şimdilik durdu”

Haberde kullanılan ilk alt başlık eylemler sırasında atılan sloganlardan doğrudan alıntı yapılarak başlığa taşınmıştır ve başlık yöre halkının HES yapımını engellemek için giriştiği eylemlerdeki kararlılığını ifade eden bir niteliktedir.

Haberde kullanılan 2. Alt başlık eylemlere kadınların da destek verdiğini vurgulayan bir başlıktır. Bu başlık, HES’e karşı girişilen eylemlerin toplumsal tabanının erkeklerle sınırlı olmadığını kadınların da eylemlere destek verdiğini göstermektedir.

Haberde kullanılan son alt başlık HES çalışmalarının durduğunu belirten başlıktır. Başlık eylemlerin başarıya ulaştığı anlamını örtük olarak işlemektedir. Çünkü eylemler

çalışmaların durdurulması için yapılmaktadır. Eylemlerden sonra da çalışmalar durmuştur. Fakat başlıktaki ‘şimdilik’ ifadesi çalışmaların daha sonra yeniden başlayabileceğindedir.

Haberin spotu, “Tortum ödük vadisinde yapılmak istenen HES’lere karşı dün bir kez daha ayaklanan Bağbaşıllılar, çalışmalarını engellemek isteyince biber gazı yedi. Eylem yapan yöre halkı ‘canımızı alırsınız ama suyumuzu asla’ diye slogan attı” şeklinde okuyucuya duyurulmuştur.

Spotun başlıkla olan ilişkisine bakıldığında, başlıkta verilen savaş metaforunun yarattığı gerilim duygusunun nasıl ortaya çıktığı sebep sonuç ilişkisi içerisinde verilmiştir. HES çalışmalarını engellemek için yapılan eylemler, yöre halkına yapılan müdahalenin gerekçesini oluşturmaktadır. Spotta ‘dün bir kez daha ayaklanan Bağbaşıllılar’ ifadesi ile ard alan bilgisi verilmektedir. ‘Yine’ ifadesi Bağbaşıllıların daha önce de HES çalışmalarını engellemeye yönelik girişimlerde bulduklarını hatırlatmaktadır. Yöre halkının HES çalışmalarını engellemek için yaptığı eylemleri gazete ‘ayaklanma’ olarak nitelendirmektedir. Ayaklanma, siyasi yada devlet otoritesine karşı girişilen bir eylem olarak düşünüldüğünde gazete ‘ayaklanma’ kavramını kullanarak eylemcilerin iğreti edici davranış içerisinde oldukları anlamını örtük olarak inşa etmektedir. Eyleme katılanların attığı ‘canımızı alırsınız ama suyumuzu asla’ sloganı spota taşınarak eyleme katılanların kararlılıkları gösterilmektedir.

Haberde 4 ayrı fotoğraf kullanılmıştır. Fotoğraflardan sürmanşetin olduğu bölüme 2 fotoğraf konmuştur. Sürmanşetteki fotoğrafların birincisinde oturma eylemi yapan yöre halkı ve polisler görülmektedir. Oturma eyleminin yansıdığı fotoğraf karesi eylemin meşruiyetine yönelik bir anlam inşasına katkı sunsa da, başlıkta verilen ‘savaş’ metaforunu destekler nitelikte değildir. Sürmanşetteki ikinci fotoğrafta eylemler sırasında yaralandığı düşünülen ve başından kan akan bir eylemci görülmektedir. Sürmanşette birinci fotoğrafın üzerine yazılan üst başlık niteliğindeki başlık da oluşan anlamı destekleyen bir fotoğraftır. Nitekim üst başlıkta ‘bu kez kan aktı’ ifadesi kullanılmış, fotoğrafta başında kan akan ve eylemlere katılan bir kişi olduğu düşünülen bir erkek vatandaş görülmektedir. Haberde kullanılan üçüncü fotoğrafta ellerindeki Türk bayrakları ile eyleme destek veren kadın ve çocuklar görülmektedir. Haberdeki son fotoğraf eylem sırasında kendini yere atan Ali Tutkun adlı vatandaşa

polis müdahalesini belgelemektedir. Tüm fotoğraflar bir arada değerlendirildiğinde, oluşan anlam şu şekilde olabilir: Ana başlıkta inşa edilen anlamın çağrıştırdığı şiddet olgusunu destekleyen fotoğrafların kullanıldığı görülmektedir. Her yaş ve cinsiyetten eylemlere katılım vardır. Bu durum eylemin meşruiyetine inanmış geniş ve güçlü bir toplumsal tabanın olduğuna işaret etmektedir.

Haber girişi şu şekildedir: “Tortum’un Ödük Vadisi’ne hayat veren Ödük Suyu’na Hidroelektrik Santrali (HES) yapmak amacıyla dün iş makinelerine start vermek isteyen şirket çalışanları, karşılarında muazzam bir halk direnişi görünce şaşkına döndü. Sabah saatlerinde iş makinelerinin geçeceği köprüünün başında toplanan bin 500 kadar vatandaş, geçişi engellemek için ellerinden gelen gayreti gösterdi.”

Haber girişine bakıldığında, HES çalışmaları için yöre halkının gösterdiği gayret ‘halk direnişi’ olarak tanımlanmaktadır. Direnişi haksız bir tutum veya fiile karşı ortaya konan meşru bir girişim olarak düşünürsek, gazete burada yöre halkının eylemlerinin meşru olduğu anlamını inşa etmekte ve okuyucunun da bu şekilde algılamasını sağlamaktadır. Haber girişinde ayrıca ‘Tortum’un Ödük Vadisine hayat veren Ödük Suyu’na Hidroelektrik Santrali (HES) yapmak amacıyla...’ denilerek ödük çayının ödük vadisine hayat verdiği vurgulanmaktadır. Ödük Çayı üzerine HES yapılırsa, ödük çayında hayat kalmayacak anlamı bu cümleyle örtük olarak inşa edilmektedir.

2. Şematik Yapı

Haber girişinden sonraki haber metni şu şekildedir:

“Eylem yapan erkeklere kadınlar ve çocuklar destek olurken, polis ve jandarmanın çevrede geniş güvenlik önlemi aldığı görüldü. Bir grup engellinin de, tekerlekli sandalyeleriyle gelerek destek verdiği eylemlerde bu kez kan aktı. Bir vatandaşa polisin müdahale etmesi vatandaşları fazlasıyla öfkeliendirdi.”

“Kendini yere atarak direnen Ali Tutkun adındaki eylemciye polisin müdahalesi sonrası taş atan grup, karşılığında biber gazı yedi. Atılan taşlar bir iş makinesi ve bir münibüsün camlarını kırarken, birisi polis, birisi özel güvenlikçi iki vatandaşta yaralandı. Başından kanlar akan bir vatandaş hastahaneye kaldırıldı.”

Suyu vermeyeceğiz

“Ödük vadisine hayat veren suya sahip çıkan Bağbaşı halkı, eylem sırasında ‘canımızı alırsınız, suyumuzu asla’, ‘Bu yolda öleceğiz ama suyumuzu vermeyeceğiz’ diye slogan attı. İş makinelerinin geçişini engellemek ve çalışmaları önlemek için eylemciler gece nöbet tutma kararı aldı.”

Kadınlar destek verdi

“Yöreye hayat veren Ödük suyuna HES yapılmasını engellemek için eylem yapan erkeklere, kadın ve çocuklarda destek verdi. Köylülerden Gülay Yıldız (30), ‘suyumuza göz dikenlerin Bağbaşı’ni somaliye çevirmelerine izin vermeyeceğiz.’ derken, çocuklarını meyve bahçelerinde yetiştirdiği ürünlerle satarak okuttuğunu belirten Şükriye Salma adındaki bir başka kadın da sonuna kadar direneceklerini söyledi.”

Çalışmalar şimdilik durdu

“Vadiye yapılmak istenen HES’leri engellemek amacıyla eylemlerini sürdüren vatandaş ikna etmek için yoğun çaba sarfeden polis başarılı olamayınca iş makinesinin çalışması durduruldu. Çalışmaların durdurulmasıyla birlikte polis ve jandarma ile özel güvenlikçiler vadiden çekilirken eylemciler de evlerine döndü. Vatandaşlar HES yapımını engelleme konusunda kararlı olduklarını yinelediler.”

Şematik yapının en başta yer alan unsuru olan ana olayın sunumuna baktığımızda, haberde ana olay, yöre halkının HES inşaatının yapımını engellemek için yaptığı eylem ve bu eyleme güvenlik güçlerinin yaptığı müdahale gösterilmiştir. Olayın sonuçları da haberde duyurulmuş ve olayın sonuçlarına ilişkin veriler haberin gövde kısmında detaylandırılmıştır. Olayın sonuçları şu şekildedir: HES yapımı için start vermek isteyen yöre halkı bunu engellemek için Hes çalışmasının yapıldığı yere giden yol üzerindeki köprüde eylem yapmış, bu eyleme polis müdahale etmiştir. Müdahale sırasında yaralananlar olmuştur. Ayrıca eylemler sonucunda çıkan gerginlikler nedeniyle iş makinelerinin çalışmasının durdurulduğu belirtilmiştir. Alt başlıktan hemen sonraki haber metninde sonuçlar detaylandırılmıştır. Haberde ardalın bilgisi sadece ‘bu kez kan aktı’ ifadesi ile sınırlandırılmıştır. Bu ifade daha önce de benzer olayların yaşandığını fakat yaşanan olaylarda kan akmadığı anlamını örtük olarak işlemektedir.

Haberde eylemlerin savaş havasında geçtiği işlenmekte ve eylemler sonucunda kan aktığına vurgu yapan ifadeler bulunmaktadır. Bu nedenlerden dolayı haber şiddet üzerine kuruludur. Haber günün haberi olarak gazetede duyurulmuştur. Olayların duyurulduğu üçüncü bir göz tarafından aktarılmaktadır. Bu durum olayların gazete muhabiri tarafından gözlendiği ve haberleştirildiğini akla getirir de haberde muhabire dair herhangi bir bilginin bulunmadığı görülmektedir. Olayda yöre halkının görüşlerine başvurulduğu görülmektedir. Fakat güvenlik güçleri yada resmi makamların açıklamalarına dair herhangi bir bilginin haberde yer almadığı görülmektedir. Görüşlerine baş vurulan yöre halkı, eylemlerin meşru bir eylem olduğunu destekleyen ifadeler kullanmaktadırlar. Yörenin Somali'ye çevrileceği, çocukların okuması için gerekli maddi kaynağın HES'lerin yapıldığı alanda yetiştirilen ürünlerin satılması sonucu elde edildiğine dair yöre halkının kullandığı ifadeler örnek olarak gösterilebilir.

B. Mikro Yapı

Cümle yapılarının aktif olduğu haberde özellikle olayın duyuru biçimi açısından olaydaki gerilimi okuyucunun çok daha derinden hissetmesini sağlayacak özelliktedir. '...eylemciye polisin müdahalesi sonrası taş atan grup, karşılığında biber gazı yedi', '...polis başarılı olamayınca iş makinesinin çalışması durduruldu', 'çalışmaların durdurulmasıyla birlikte polis ve jandarma ile özel güvenlikçiler vadiden çekilirken eylemciler de evlerine döndü.'

Haberde yer alan bu cümleler haberin nesnellik ve nedensellik ilişkisinin kurulduğu cümlelere örnek verilebilir. Haberde kullanılan cümle yapılarına bakınca ayrıca bir cümlede verilen ifadenin açılımı sonraki cümlede yapılmıştır. Yukardaki cümleler buna örnek olarak verilebilir.

Haberde, 'Bağbaşı savaşı', 'kan aktı', 'biber gazı yedi', 'başından kanlar akan vatandaş', 'münibüsün camlarını kırarken..' şeklinde şiddet çağrıştıran ve şiddeti betimleyen çok sayıda ifadenin geçtiği görülmektedir. Şiddetin nedeni ve uygulayıcıları olarak, gazete yapılan eylemleri, eylemi yapanları ve eylemlere müdahale eden güvenlik güçlerini göstermektedir. Şiddetin kim tarafından üretildiği sorusunun cevabı ise haberde 'güvenlik güçleri' ve 'eylemciler' olarak karşılık bulmaktadır. Çünkü habere göre, biber gazı sıkın, vatandaşın başından kan akmasına neden olan müdahaleyi yapanlar güvenlik güçleri olarak tarif edilmektedir. Münibüsün camlarını kıranlar ise

eylemciler olarak tarif edilmektedir. Olayın taraflarının ne şekilde tanımlandığına baktığımızda, eylemciler ‘direniş gösteren yöre halkı’ tanımlaması ile sunulmaktadır. Bu bir ideolojik üretilerdir. Çünkü eylemi yapanlar direniş gösteren kişiler olarak sunulmaktadır. Direniş ifadesinin haksız bir duruma karşı hak arayışı bir eylem olarak düşünürsek; eylemciler haksızlığa uğramış ve uğradıkları haksızlığa karşı haklarını arayan kişiler olarak tanımlanmaktadır.

Haber retoriğine bakıldığında, haberde olayları dışardan izleyen herhangi bir kişinin ifadesine başvurulmadığı görülmektedir. Bunun yanı sıra, gazete olayın aktörlerinden eyleme katılanların görüşlerine başvurmuştur. Eyleme katılanların görüşleri eylemin meşruiyetini ispatlamaya yönelik söylemlerden oluşmaktadır. Ayrıca haber kaynağının ne olduğuna dair haberde herhangi bir bilgi bulunmamaktadır. Haber aktarılış biçimi üçüncü bir göz tarafından yapılmaktadır. Bu, haber kaynağının bizzat gazete muhabiri ya da gazetenin abone olduğu haber ajanslarından birinin muhabiri olduğu izlenimi uyandırır da muhabirin kim olduğuna dair bir bilgi haberde bulunmamaktadır. Bu durum da haberin inandırıcılığına gölge düşürmektedir. Haberde bir eylem, eyleme destek veren kadın ve çocuklar, eyleme müdahale eden güvenlik güçleri, güvenlik güçlerinin müdahalesi sonrası yaralanmadan bahsedilmektedir. Haberde kullanılan fotoğraflar bu ifadeleri destekler niteliktedir. Haberdeki birinci fotoğraf eylem yapan yöre halkı ve onlara müdahale ediyor izlenimi veren güvenlik güçlerini; ikinci fotoğraf başından kan akan bir vatandaşı; üçüncü fotoğraf eyleme destek veren kadın ve çocukları; son fotoğraf ise bir vatandaşa müdahale ettiği izlenimini veren bir güvenlik görevlisini göstermektedir. Haberde iş makinesi ve güvenlik güçlerine ait münibüsün camlarını kırdığı söylenen eylemciler bu tanımlama ile olumsuzlanıyor gibi görülmekte eylemciler haberin genelinde haklarını arayan sade vatandaşlar olarak olumlanmaktadır. Haberde kan akıttığı söylenen güvenlik güçleri şiddetin nedeni olarak gösterilmektedir. Haberde bir hikaye yaşanmıştır. Hikayede eylemciler ve güvenlik güçleri iki ana aktör konumundadır. Eylemciler haksız bir uygulamaya karşı direnen kişiler olarak sunulmuştur. Güvenlik güçleri de halkı eylemlerden vazgeçirmek için ikna etmeye çalışan, ama aynı zamanda da yaptığı müdahale ile şiddet üreten kişiler olarak tanımlanmaktadır. Hikaye eylemciler açısından mutlu sayılabilecek bir sonla bitmektedir. Çünkü eylemcilerin amacı, HES çalışmalarına başlanmasını önlemektir. Olayların sonunda bu amaç gerçekleşmiştir.

Çözümlemede, başlıklarda enformasyon eksiltimine gidildiği görülmektedir. Ayrıca başlıklarda genelleştirme de yapılmıştır. Başlıklar özetleme yapan bir nitelik taşımaktadır. Haber ve haber içeriğinde üretilen anlam fotoğraflarla desteklenmektedir. Haberde ortaya çıkan net sonuçlar şunlar olabilir: HES çalışmaları için oturma eylemi yapmak, köprüyü işgal etmek gibi eylemleri yapmak doğrudur. Bu bir hak arayışıdır. Haberde çok fazla ardalan bilgisi kullanılmamıştır. Ardalan bilgisi üst başlık niteliğinde olan sürmanşette verilen ‘bu kez kan aktı’ üst başlığıdır. Bu bilgi daha önce de benzer eylemlerin olduğunu fakat eylemlerde herhangi bir yaralanma veya kan akma durumunun olmadığını anlatmaktadır. Aktif yapıya sahip cümlelerin kurulduğu haber, şiddet üzerinden kurgulanmıştır. Nedensel ve işlevsel ilişkinin kurulduğu haberde referansal ilişki olayın taraflarından olan eylemcilerin görüşleri ile sağlanmaktadır.

15 Eylül 2011

A. Makro Yapı

1. Tematik Yapı

2. Doğu Ekspres gazetesindeki 2. haber gazetenin 1. ve 5. sayfasında yayınlanan haberdir.

1. Sayfa

Başlık: “Pes dedirten HES kararı”

Haberin başlığına baktığımız zaman, Tortum’un Bağbaşı Beldesi’ndeki HES yapımına ilişkin bir karar alındığını ve alınan kararın eylemciler üzerinde geri adım attırıcı bir etki yarattığına işaret edilmektedir. Başlıkta enformasyon eksiltimine gidildiği görülmektedir. Haber, kararın ne olduğuna, kararı kimin verdiği, karardan kimlerin etkilendiğine, karar sonrasında kimin pes ettiğine, kararın gerekçesine dair bir bilgi içermemektedir. Başlık bu soruların cevabını vermemektedir.

Haberin 1. sayfada yer alan kısmında spot kullanılmamıştır. Bundan dolayı haber spotu olarak haberin girişindeki ilk paragraf spot olarak kabul edilmektedir.

İlgili kısım şu şekildedir: “HES’lere karşı oturma eylemi yaptığı için ‘görevi yaptırmamakta direnme’ suçu işlediğine kanaat getirilen 17 yaşındaki Leyla Y.’ye Tortum Sulh Ceza Mahkemesi tarafından ‘pes’ dedirten bir ceza verildi.”

Başlıktaki enformasyon eksiltimi spot niteliği taşıyan haber girişinde kısmi olarak giderilmiştir. Kararın gerekçesinin ne olduğuna, kararın veren mercinin neresi olduğuna, cezanın kime verildiğine dair sorular bu kısımda cevap bulmuştur. Buna göre cezanın gerekçesi, ‘görevi yaptırmamakta direnme’ suçudur. Karar, Tortum Sulh Ceza Mahkemesi tarafından verilmiştir. Ceza 17 yaşındaki Leyla Y.’ye verilmiştir. Spot niteliğindeki haber girişinde cezanın ne olduğu açıklanmamıştır. Cezanın ne olduğu haber girişinin ikinci paragrafında dile getirilmiştir. Burada önemli bir husus da şudur. Gazete Leyla Y.’nin soyadını tam olarak habere yansıtmamaktadır. Bu durumun Leyla Y.’nin reşit olmayan bir yaşta olmasından kaynaklandığı düşünülmektedir.

Haber girişi şu şekildedir: “Kendisi gibi 14 kişiyle birlikte hakim karşısına çıkan Leyla Y.’ye önce 250 lira para cezası verildi. Hakim genç kızın HES’lere karşı eylemde bulunan kişilerle ilişki kurmasını, görüşmesini yasakladı.”

Haber girişinde Leyla Y.’ye verilen cezanın ne olduğu ifade edilmektedir. Buna göre Leyla Y. 250 lira para cezası ve HES’lere karşı eylemde bulunan kişilerle ilgili ilişki kurmama cezası almıştır. Haber girişinde Leyla Y. ile birlikte 14 kişinin daha hakim karşısına çıktığı ifade edilmektedir. Fakat bu 14 kişinin ceza alıp almadığına dair herhangi bir bilgi bulunmamaktadır.

Sayfa 5 - Haberin devamı gazetenin 5. sayfasında yayınlanmıştır.

Başlık: “HES eylemcisi kızı pes ettiren ceza”

Gazetenin birinci sayfadaki başlığına nispeten 5. sayfada kullandığı başlık okuyucuya daha fazla bilgi sunmaktadır. Gazetenin 1. sayfasındaki başlıktaki enformasyon eksiltimi burada da yapılmış, fakat burada 1. sayfadaki başlık kadar enformasyon eksiltimine gidilmemiştir. Burada cezayı alan kişi hakkında kısmi bilgi sunulmuştur. Fakat cezayı alan kişinin ismi verilmemiştir. Birinci sayfada olduğu gibi burada da kararın ne olduğuna, kararı kimin verdiği, kararın gerekçesine, karardan başka etkilenenlerin olup olmadığına dair bir bilgi verilmemektedir.

Gazete 5. sayfada 3 alt başlık kullanmıştır.

Alt başlık 1: “Hes protestosunda arbede çıktı”

Alt başlık 2: “Adli takip kararı”

Alt başlık 3: “Leyla ‘pes’ dedi”

Gazetenin kullandığı 1. alt başlığa baktığımızda HES protestolarında arbede çıktığı ifade edilmektedir. Başlıktaki ‘protesto’ ifadesi dikkat çekicidir. Çünkü HES yapımı için gerçekleştirilen eylemleri gazete protesto olarak tanımlamakta ve eylemlerin meşru bir eylem olduğu anlamını örtük olarak inşa etmektedir. Ayrıca başlıkta kullanılan ‘arbede’ ifadesi protestolar sırasında arbedenin yaşandığını belirtmektedir. Yalnız başlıkta arbedeyi kimin çıkardığı, arbedenin nasıl çıktığı gibi sorulara cevap veren bir bilgi bulunmamaktadır. Bu yönüyle alt başlıkta enformasyon eksiltimine gidildiği görülmektedir.

Haberde kullanılan ikinci alt başlıkta bir adli takipten söz edilmektedir. Fakat adli takibin hangi bağlamda olduğuna, adli takibin kimlere yapıldığına, sonucunun ne olduğuna dair bir bilgi bulunmamaktadır. Bu yönüyle alt başlıkta enformasyon eksiltimine gidildiği görülmektedir.

Haberdeki üçüncü alt başlıkta HES eylemlerine katılan Leyla Yalçinkaya’nın pes dediği belirtilmekte, fakat neye pes dediğine dair bir bilgi verilmeyerek enformasyon eksiltimine gidilmektedir.

Gazetenin 5. sayfasında yayınlanan haberin spotu ise şu şekildedir: “Tortum ilçesine bağlı Bağbaşı beldesinde yaptırılacak HES’e tepki için 6 Eylül günü düzenlenen oturma eylemine katılarak ‘görevi yaptırmamakta direnme’ suçu işledikleri ileri sürülen 14 kişiye 250’şer lira para cezası ile birlikte adli kontrol kararı verildi.”

Gazetede kullanılan spot ile başlık arasındaki uyuma bakıldığında başlıkta tek bir kişiye ceza verildiği anlatılırken, spotta ceza alan kişilerin sayısının 14 olduğu ifade edilmektedir. Başlıktaki enformasyon eksiltiminin spotta giderilmediği görülmektedir. Ayrıca spotta da enformasyon eksiltimine gidildiği görülmektedir. Ceza alan 14 kişinin kimler olduğu, cezayı kimin verdiği vb bilgiler sunulmayarak enformasyon eksiltimine gidilmektedir. Gazete ayrıca haberde ‘ileri sürmek’ haber fiilini kullanmaktadır. Çünkü bu yüklem, söylemin etkisini azaltan ve haberi yazan kişinin ilgili söyleme katılmadığına işaret eden bir yüklemidir. Yani gazete, mahkemenin verdiği cezayı doğru bulmadığını, bu yüklemi kullanarak örtük bir anlam inşasına gitmektedir.

Spottan sonraki haber girişi şu şekildedir: “Tortum Sulh Ceza Mahkemesi ayrıca, eylemcilerden Leyla Y.’nin CMK 109/3 b maddesi gereğince HES’in çalışma alanlarına girmesini ve HES’lere karşı eylemde bulunan kişilerle ilişki kurmasını yasakladı.

Mahkemenin vermiş olduğu karara tepki gösteren eylemcilerin avukatı Ercüment Şenol, hakimin yasada olmayan bir karar vererek suç işlediğini öne sürdü. Adalet Bakanına seslenen avukat Şenol, ‘Tortuma tayin ettiğiniz hakim Hakan Öztürk TCK, Cmk’de olmayan bu maddeyi nereden çıkarmış, uygulamıştır. Yasada olmayan bir karar vermiştir. Suç işlemiştir. Suç duyurusunda bulunacağım. Burası demokratik hukuk devletidir. İnsanların kiminle görüşüp görüşmeyeceğini hakimler tayin etmez, kendileri tayin eder’ dedi.”

Haber girişi irdelendiğinde spot ve başlıktaki enformasyon eksiltiminin kısmi olarak giderildiği görülmektedir. Haberde Leyla Y.’nin aldığı cezanın ne olduğu, cezanın hukuki dayanağı açıklanmaktadır. Fakat haberin spotunda belirtilen ve ceza aldığı söylenen 14 kişinin kimler olduğuna dair bir bilgi bulunmamaktadır. Haber girişinde ayrıca ceza alan kişilerin avukatının söylemine yer verildiği görülmektedir. Avukat Şenol yaptığı açıklamada, kararın hukuksuzluğuna vurgu yapan ifadeler kullanmakta ve kararı eleştirmektedir. İnsanların kim ile görüşüp görüşmeyeceğine kendilerinin karar vereceğini belirten avukat Şenol, hukuk kuralları içerisinde böyle bir yaptırımın olamayacağını, Türkiye’nin demokratik bir hukuk devleti olduğuna işaret etmektedir. Gazete, haber girişinde mahkemenin kararının hukuki dayanağını, ilgili kanundaki kanun maddesinin numarasını da vermektedir.

Haberde 3 fotoğraf kullanılmıştır. Fotoğraflardan birincisi gazetenin 1. sayfasındaki haberde Leyla Y.’nin portre sayılabilecek nitelikteki fotoğrafıdır. Fotoğraf tek başına haberin içeriğini yansıtan bir özelliğe sahip değildir. Fakat Leyla Y.’nin gözleri buzlanmış şekilde fotoğraf gazeteye yansıtılmıştır. Bu şekilde bir kullanımın Leyla Y.’nin yaşının reşit olma yaş sınırı olan 18 yaşına ulaşmamasından dolayı olduğu düşünülmektedir. Haberdeki ikinci fotoğraf gazetenin 5. sayfasında HES çalışmalarını engellemek için eylem yapan Bağbaşı halkını gösteren fotoğraftır. Bu fotoğraf haberde kullanılan ardaan bilgisine katkı sunan ve ardaan bilgisini pekiştiren niteliktedir. Haberdeki son fotoğraf, eylemcilerin avukatı Ercüment Şenol’a ait olduğu düşünülen, Şenol’u masada oturmuş vaziyette elinde dava dosyalarına ait kağıtlarla gösteren fotoğraftır. Bu fotoğrafın habere görsel zenginlik katmasından ve Şenol’un yaptığı açıklamalara kanıt sunmasından dolayı kullanıldığı düşünülmektedir.

2. Şematik Yapı

Haber girişinde ana olayın ne olduğu verilmektedir. Buna göre ana olay HES eylemleri için eylem yapan Leyla Y. ve 14 kişinin HES çalışma alanlarına yaklaşmama ve HES eylemlerine katılan kişilerle görüşmeme cezası almasıdır. Cezanın nedeni olarak ‘görevi yaptırma suçu’ gösterilmektedir. Olayın sonuçlarına baktığımızda HES alanlarına girmesi yasaklanan ve HES eylemlerine katılanlarla görüşmeme cezası alanların bu cezaya saygı duydukları ve verilen cezadaki yaptırıma riayet edecekleri görülmektedir. Olayın sonuçlarından biri ise, bir mağduriyet algısının ortaya çıkmasıdır. Genç bir kızın iletişim kurmasının ve HES eylemlerine katılanlarla görüşmemesinin yasaklanması mağduriyet algısının ortaya çıkmasına sebebiyet verecektir.

Olayda arda alan bilgisinin genişçe kullanıldığı görülmektedir. Ceza alan kişilerin ceza almalarına neden olan olayların özeti haberde geniş bir şekilde yer almaktadır. Eyleme katılanların aldığı cezalar 6 Eylül 2011’de HES yapımına karşı gerçekleştirilen eylemlerden dolayı verilmiştir. Haberde 6 Eylül’de gerçekleştirilen eyleme dair geniş bir özet ‘HES protestosunda arbede çıktı’ alt başlığıyla verilmektedir.

Haber kaynağı olarak gazetenin haber merkezi gösterilmektedir. Olayın taraflarından ceza alanların avukatı ve Leyla Y.’nin açıklamalarına yer verildiği görülmektedir. Olayda mağduriyet algısı öne çıkmakta, bu algı avukat Şenol ve Leyla Y.’nin açıklamaları ile pekiştirilmektedir. Leyla Y. açıklamasında ‘benim tek üzüntüm jandarmanın bana taş attığım yönünde iftirada bulunması oldu’ ifadeleri Leyla Y.’nin eylemlere katılmaktan dolayı bir pişmanlık duymadığına işaret etmekte ve Leyla Y.’nin katıldığı eylemleri meşru bir eylem olarak gördüğüne işaret etmektedir. Çünkü kendi tanımlamasıyla Leyla Y.’nin tek üzüntüsü ‘jandarmaya taş atma iftirasıdır’.

B. Mikro Yapı

Haberin cümle yapıları genelde aktif cümle yapılarından oluşmaktadır. Bu tür bir kullanım haber aktörlerinin kararlılıklarını ifade eden bir durumdur. Gazete olayın taraflarından biri olan eyleme katılıp ceza alanları ve bu kişilerin avukatlarının söylemlerini öne çıkardığı görülmektedir. Gazetenin eylemcilerin ve onların avukatının söylemlerini öne çıkarırken alınan cezanın gerekçesini ve hukuki dayanağını da aktif cümlelerle habere taşıyarak denge unsurunu gözettiği görülmektedir. Gazete

eylemcilerden yana bir tutum sergilemektedir ama eylemcilere verilen cezaların hukuki dayanaklarını da habere taşıyarak bu cezaların meşruiyetini de göz ardı etmektedir.

‘İş makinelerinin çalıştırılmasına tepki gösteren vatandaşlarla güvenlik güçleri arasında çıkan arbedede 1 polis, 1 özel güvenlik görevlisi ve 2 vatandaş yaralandı.’, ‘Arbede sonrası soruşturma başlatan jandarma, yaşları 17 ile 66 arasında değişen 15 kişiyi ‘görevi yaptırmamakta direnme’ suçundan savcılığa sevk etti.’, ‘Cumhuriyet Savcılığına çıkarılan 10 erkek ile 5 kadın buradan Tortum Sulh Ceza Mahkemesi’ne gönderildi.’, ‘...kolluk birimine haftanın 5 günü giderek imza atmalarına karar verdi.’, ‘Mahkeme 17 yaşındaki Leyla Y. ile ilgili... HES konusunda çalışma yürütülen alanlara girmesini ve HES’lere karşı eylemlerde bulunan kişilerle ilişki kurmasını yasakladı.’, ‘...eylemcilerin avukatı Ercüment Şenol, köylülerin yaptığının pasif direniş olduğunu söyledi.’

Haberde yer alan bu cümleler arasında bir nedensellik ilişkisi olduğu görülmektedir. Haber cümlelerinde işlevsellik ilişkisinin bulunduğu anlaşılmaktadır. Bir cümlede verilen ifade sonraki cümlede açılmaktadır. Örneğin: ‘Bağbaşı Beldesinde inşa edilecek HES’e tepki için yaklaşık iki yıldan beri mücadele eden bölge halkı, 6 Eylül günü iş makinelerinin çalışma yapacağı haberi üzerine oturma eylemi düzenledi.’ Bu cümlenin devamında, ‘Bedensel engellilerin tekerlekli sandalyeleri ile katıldıkları, çoğunluğunu kadınların oluşturduğu vatandaşlar, Ödük vadisinde kurulacak HES’in meyve ve sebze bahçelerini kurutacağını ileri sürerek buna izin vermeyeceklerini belirtti.’ denmektedir. Görüldüğü gibi, bir cümlede verilen ifade sonraki cümlede açılmaktadır.

Haberde yer alan, “Tortum Sulh Ceza Mahkemesi tarafından ‘pes’ dedirten bir ceza verildi.”, “Hakim genç kızın HES’lere karşı eylemde bulunan kişilerle ilişki kurmasını, görüşmesini yasakladı.”, “görevi yaptırmamakta direnme” suçu işledikleri ileri sürülen 14 kişiye 250’şer lira para cezası ile birlikte adli kontrol kararı verildi., “Tortum Sulh Ceza Mahkemesi ayrıca, eylemcilerden Leyla Y.’nin CMK 109/3 b maddesi gereğince HES’in çalışma alanlarına girmesini ve HES’lere karşı eylemde bulunan kişilerle ilişki kurmasını yasakladı.” cümleleri ise ceza alan kişilerin mağdur oldukları algısını doğurmaktadır. Haber bu yönüyle eylemcilerin mağduriyeti üzerine kurulmuştur.

Haber retoriği göz önüne alındığında haber kaynağı olarak gazetenin haber merkezi gösterilmektedir. Fakat herhangi bir muhabir ismi zikredilmemektedir. Olayda taraflardan ceza alan kişilerin avukatı ve Leyla Y.'nin görüşlerine başvurulmaktadır. Haberde kullanılan fotoğraflar, eylemlerden bir kare ve haber aktörlerini gösteren fotoğraflardan oluşmaktadır. Fotoğraflarda haberin anlam bütünlüğüne ters etki edecek bir algı oluşmamaktadır.

Haberdeki hikayeye göre, Bağbaşı Beldesi'nde inşa edilmek istenen HES'ler için yapılan eylemlerin sembolü haline gelen Leyla Yalçinkaya ve 14 kişi Tortum Sulh ceza mahkemesi tarafından cezalandırılmıştır. Hikaye mağduriyet üzerinden anlatılmaktadır ve mağduriyete maruz kalan kişiler de başta Leyla Yalçinkaya olmak üzere Bağbaşı halkıdır.

Çözümlemede genel olarak başlıklarda enformasyon eksiltimine gidildiği görülmektedir. Başlıklar özetleyici bilgiler sunmakta, haber girişi ve spotlar haberin gövde kısmına temel oluşturmaktadır. Başlıklar ve spotlar fotoğraflarla desteklenmeye çalışılmıştır. Haber de eylemcilerin aldıkları cezalardan dolayı mağduriyet yaşadıkları algısını doğurmaktadır. Haber cümleleri genelde aktif yapıdadır. Ardalın bilgisi haberde yeterince verildiği halde bağlam bilgisi yeteri derecede verilmemiş ve haber mağduriyet üzerine kurulmuştur. Haberde bölgesel uyum bağlamında nedensellik, işlevsellik ve referansal ilişki kurulduğu görülmektedir. Haber kaynağı gazetenin haber merkezidir.

17 Eylül 2011

Doğu Ekspres gazetesinde incelenen üçüncü haber 17 Eylül 2011'de "Köylüler HES'i balyoza benzetti" başlıklı haberdir.

A. Makro Yapı

1. Tematik Yapı

Başlık: "Köylüler HES'i balyoza benzetti"

Başlığa bakıldığında 'balyoz' ifadesinin geçtiğini görmekteyiz. Bu ifade olayın yaşandığı tarihlerde darbe teşebbüsü iddiasıyla mahkeme kayıtlarına giren bir davanın adıdır. Davaya göre bir grup asker plan semineri adı altında darbe teşebbüsünde bulunarak halkın iradesiyle seçilen meşru hükümeti devirmekle suçlanıyordu. O

tarikhlerde milli iradeye karşı bir darbe girişimi olarak medya organlarında genişçe yer bulan bir dava idi. Gazete bu metaforu kullanarak HES yapımının köy halkının iradesine karşı bir darbe girişimi olduğu anlamını inşa etmektedir. Başlıkta genelleştirme yapıldığı görülmektedir. Genelleştirme ‘köylüler’ ve ‘HES’ ifadeleri ile yapılmıştır. Çünkü ‘köylüler’ ifadesi tüm köylüleri, ‘HES’ ifadesi ise tüm HES’leri kapsamamaktadır. Başlıkta ayrıca HES’in hangi HES, köylülerin de hangi köylüler olduğu belirtilmemektedir. Bu yönüyle başlıkta enformasyon eksiltimine gidildiği görülmektedir. Başlıktaki köylüler ifadesi dikkat çekicidir. Çünkü HES eylemlerinin geçtiği yer köy değil belde konumundadır. Burada köylüler ifadesinin belde halkının ait olduğu kır kültürünü tanımlamak suretiyle sınıfsal olarak belde halkının emekçi bir sınıfa dahil olduğunu göstermek için kullanıldığı düşünülmektedir.

Haber spotu: “Uygulanan cezalara ateş püsküren belde sakinleri, ‘Bizleri caydırmak için her yolu deniyorlar. Bu dava artık balyoz davasına döndü. Gece baskınlar yapılarak çocuklarımız alınıyor. Her gün karakola ifade vermeye gidiyoruz. Çocuklarımız okula başlayacak, alış veriş yapmak için şehre bile gidemiyoruz’ diye konuştular.”

Başlıkta kullanılan “köylüler” ifadesi spotta belde halkı olarak geçmektedir. HES’e tepki gösteren kişilerin belde halkı olduğu anlaşılmaktadır. Bu beldenin hangi belde olduğu olayı yakından bilenler tarafından kolayca cevaplandırılrsa da haberi ilk kez okuyanların beldenin Bağbaşı beldesi olduğunu tahmin etmeleri güçtür. Bu beldenin Bağbaşı beldesi olduğu haber girişinde verilmektedir. Ayrıca belde halkının uygulanan cezalara ateş püskürdüğü ifade edilmekte ve halkın tepkisinin çok sert olduğu belirtilmektedir. Başlıktaki enformasyon eksiltiminin burada da sürdüğü görülmektedir. Belde halkından tepki verenler kimlerdir? Karakola ifade vermeye gidenler kimlerdir?, vb. soruların cevabı spotta yer almamaktadır.

Gazete haberde iki fotoğraf kullanmıştır. İlk fotoğraf iş makineleri önünde oturma eylemi yapan eylemcileri gösteren fotoğraftır. İkincisi ise, iş makinelerine barikat kurarak yol açan polisler ve bunu seyreden kadınların görüldüğü fotoğraftır. Fotoğraflar haber başlığı ve haber spotunda inşa edilen anlamı destekleyen bir yapıda değildir. Fakat bu bir kusur olarak kabul edilmemelidir. Çünkü fotoğraflarda oluşan anlam, haberin ilk paragrafında inşa edilen anlamı destekler niteliktedir.

2. Şematik Yapı

Haberde ana olay olarak köylülerin HES çalışmalarına karşı direnişi, HES çalışmalarını engellemek için halkın yaptığı eylemlerdeki kararlılığı ve HES çalışmalarının yaratacağı mağduriyet gösterilmektedir.

Olayın sonuçlarına bakıldığında yöre halkı HES çalışmalarını engellemeyi başarmıştır. Yöre halkı mağduriyetlerini dile getirmekte ve bunun nedenlerini ifade etmektedir. Yöre halkı esasında HES yapımına karşı değildir. Yöre halkı HES yapımı nedeniyle tarla, bağ ve bahçelerini sulamak için yeterince sulama yapamayacağını düşünmektedir. Kendilerine yeterince sulama yapılacağı sözü verilirse eylemleri sona erdirebileceklerini söylemektedirler.

Eylemlerin yapılmasına neden olarak HES çalışmaları gösterilmektedir. Fakat olayların geçmişine dair haberde yeterince bilgi bulunmamaktadır. Haberde arılan bilgisi sadece yöre halkının avukatlığını yapan Ercüment Şenol'un geçmişteki eylemler nedeniyle yöre halkından ceza alanlara dair yaptığı açıklamalardan oluşmaktadır. Bunun dışında arılan bilgisi haberde yeterince kullanılmamıştır. Haberde mağduriyet algısı öne çıksa da, bağlam bilgisi haberde yeterince kullanılmamıştır. Buna rağmen olayın taraflarının yaptığı açıklamalardan mağduriyet algısının öne çıktığını söylemek mümkündür. Bu yönüyle, haber mağduriyet üzerine kurulmuştur denebilir. Mağduriyetin gerekçesi olarakda HES'lerden dolayı kesintiye uğrayacak ödük suyu nedeniyle yöre halkının yaz aylarında tarla, bağ ve bahçelerini sulayamamaları ve eylemler sonucunda alınan cezalar gösterilmektedir.

Haber kaynağı olarak İhlas Haber ajansı gösterilmektedir. Olayın taraflarından yöre halkının avukatlığını yapan Ercüment Şenol, Bağbaşı Belde Belediye Başkanı Karabey Eroğlu ve yöre halkının görüşlerine başvurulmuştur. Haberde Ercüment Şenol'un şöyle dediği belirtilmektedir:

“Eylemin gerçekleştirildiği alana gelen avukat Ercüment Şenol ise gazetecilere yaptığı açıklamada, HES çalışmalarına kimsenin karşı olmadığını, belde halkının kanuni yollarla haklarını aradıklarını ve hukuki çerçevenin dışına çıkmadığını söyledi. Şenol müvekkili olduğu belde halkının sorunlarını dinlemek üzere ve destek vermek için Erzurum Barosu avukatlarından Mustafa Karaca, Melih Şahin, Muhammet Tetikçi'ninde bölgeye gelerek incelemelerde bulduklarını bildirdi.”

Şenol'un söylediklerinden şu sonuçlar çıkmaktadır. Yöre halkı HES yapımına karşı değildir. Belde halkı kanuni yollarla haklarını aramaktadır.

Belediye Başkanı Eroğlu için ise haberde şu ifadeler yer almaktadır.

“HES çalışmalarının protesto etmek için toplanan belde halkına destek vermek için eylem alanına gelen Bağbaşı Belde Belediye Başkanı Karabey Eroğlu'da yaz mevsiminde bağ ve bahçelerin sulaması için 4 aylık bir zaman dilimine ihtiyaçları olduğunu söyledi. Eylem yapan belde halkıyla da görüşen Eroğlu, yaptıkları telefon görüşmelerinde projeyi üstlenen firmadan 5 gün süre istediklerini belirterek şunları konuştu: ‘İlçe kaymakamızla görüştük. Projeyi üstlenen firma ile yapılan görüşmelerde 5 gün çalışmaları durdurduklarını ifade ettiler. Bizde bu süre içerisinde tekrar görüşmelerimizi sürdürerek, Hödük deresinin yaz mevsiminde 4 ay akmasını sağlayacağız. Aksi takdirde bizlere 4 ay bağ ve bahçelerimizi sulamamız için su verilmeyeceği taahhüt edilmezse bu eylemler devam eder. Halkın mağduriyeti giderilmezse kimse çalışmalara izin vermez’”

Yöre halkının seçtiği bir Belediye başkanı olma özelliği taşıyan Eroğlu'nun açıklamalarına göre 4 ay boyunca bağ ve bahçelerin sulanmasına izin verilmesi durumunda yöre halkının HES çalışmaları için eylemlerini sonuçlandıracağı söylenmektedir.

Yöre halkının ifadeleri ise gazetede şu şeklide yer almaktadır:

‘Uygulanan cezalara ateş püsküren belde sakinleri, “Bizleri caydırmak için her yolu deniyorlar. Bu dava artık balyoz davasına döndü. Gece baskınlar yapılarak çocuklarımız alınıyor. Her gün karakola ifade evermeye gidiyoruz. Çocuklarımız okula başlayacak, alış veriş yapmak için şehre bile gidemiyoruz” diye konuştular’

‘...yöre sakinleri HES’in kendilerini mağdur edeceğini öne sürerek, taleplerinin karşılanması halinde çalışmalara izin vereceklerini belirttiler.’

‘Düzenlenen HES protestolarında mağdur oldukalarını belirten belde sakinleri ise , “HES projesinin tamamlanması ile bizim yaşam alanlarımızın tamamı yok olacak” diye konuştular.’

Yöre halkı HES çalışmalarının kendilerini mağdur ettiğini, mağduriyetin giderilmesi durumunda HES yapım çalışmalarına izin vereceklerini belirtmektedir.

Bunun yanı sıra, geçmişte yapılan eylemlerden dolayı verilen cezalara yöre halkının sert tepki gösterdiği görülmekte ve olayda yaşananlar ‘Balyoz’ davası sürecinde yaşananlara benzetilmektedir.

Gazete olayın taraflarından yöre halkının görüşlerine ver verdiği halde HES yapımını gerçekleştiren şirket ya da güvenlik güçlerinden herhangi birinin açıklamasına yer vermemektedir. Bu, haberde inşa edilen anlamın tek taraflı olmasına sebebiyet vermekte ve haber ilkelerinden dengelilik ilkesinin göz ardı edilmesine neden olmaktadır.

B. Mikro Yapı

Haberin cümle yapıları incelendiğinde cümlelerin genelde aktif yapıda olduğu görülmektedir. Bu haber öznelerinin kararlılığına işaret etmektedir. Gazete olay taraflarından yöre halkı ve onun temsilcilerinin söylemlerini öne çıkarmaktadır.

‘..yöre halkı oturma eylemi yaptı.’, ‘...sık sık şirket çalışanları ve köylüler arasında tartışmalar yaşandı.’ ‘...alana gelen avukat Ercüment Şenol ise gazetecilere yaptığı açıklamada...’

Haber cümleleri değerlendirildiğinde cümleler arasında işlevsellik ilişkisinin kurulduğu görülmektedir. Bir cümlede verilen ifade sonraki cümlede detaylandırılmaktadır. ‘Hidro Elektrik Santrali (HES) inşaatını protesto eden yöre halkı oturma eylemi yaptı.’ Cümlesinden sonra gelen ‘...toplanan yaklaşık bin kişi, eski taş ocağı mevkiindeki HES inşaatında çalışan iş makinelerinin önüne keserek, oturma eylemi yaptı.’ Cümlesi kendinden önceki cümlede verilen bilgiyi detaylandırmaktadır. Bu durum ‘Tüm köylülerin katıldığı oturma eyleminde rahatsızlanan vatandaşlara ise olay yerinde bulunan 112 acil servis ambulanslarınca müdahale edildi.’ cümlesiyle devam ettirilmektedir.

Referansal ilişki bağlamında habere bakıldığında haber içerisinde mağduriyet algısı doğuracak çok sayıda ifadenin geçtiği görülmektedir. ‘Gece baskınlar yapılarak çocuklarımız alınıyor.’, ‘...alış veriş yapmak için şehre bile gidemiyoruz’, ‘...bizim yaşam alanlarımızın tamamı yok olacak.’ Bu ifadeler mağduriyet algısının oluşmasına sebebiyet vermektedir. Ayrıca haberde yer alan bu benzer ifadelerden çıkan anlam şu olabilir: HES yapım çalışmalarının tamamlanması halinde yöre halkı bağ, bahçe ve

tarlalarını sulayamayacak, onlar için maddi bir kayıp ortaya çıkacak, HES'lerin yapılması nedeniyle sulama imkanları kısıtlanacak ve doğal denge bozulacaktır.

Haber retoriği bakımından haberin kendisi haber retoriğini oluşturmaktadır. Haber İHA muhabirinin gözünden aktarılmaktadır. Haberde ayrıca olayın taraflarından olan yöre halkı ve yöre halkının temsilcilerinin açıklamalarına yer verilmek suretiyle haber retoriği pekiştirilmiştir. Haberde kullanılan fotoğraflar haberin ilk paragrafında söylenen durumu destekleyen niteliktedir. Fotoğraf altı yazısında geçen 'Bağbaşı Beldesinde toplanan yaklaşık bin kişi eski taş ocağı mevkinde HES inşaatında çalışan iş makinelerinin önünü keserek oturma eylemi yaptı.' ifadesi ise fotoğraftaki durumu betimlemekte ve fotoğraflarda oluşan anlamı pekiştirmektedir.

Haberdeki hikayeye göre, Bağbaşı'nda yapılmak istenen HES çalışmalarını engellemek isteyen yöre halkı polis müdahalesi ile karşılaşmıştır. Eylemde yaralananlar vardır. Eylemciler HES yapılmasına karşı değillerdir. Onların karşı olduğu şey HES yapımının doğuracağı mağduriyettir. Ortaya çıkacak mağduriyeti giderecek adımların atılması durumunda eylemciler eylemlerinden vazgeçeceklerdir. Aksi taktirde eylemler devam edecektir. Eylemciler haklarını arayan kişiler olarak olumlanmaktadır.

Çözümlemede, başlıkta genelleştirme yapıldığı ve enformasyon eksiltimine gidildiği görülmektedir. Haberde kullanılan başlık haberde geçen olayların tamamını özeteyen bir nitelikte değildir. Haberde kullanılan fotoğraflar başlık ve spottaki anlam inşasını desteklememektedir. Fakat bu bir kusur olarak görülmemelidir. Çünkü fotoğraflarda oluşan anlam haberin ilk paragrafında oluşan anlamı destekler niteliktedir. Haberde cümle yapıları genelde aktif yapıdadır. Bu, haber öznelerinin kararlı duruşlarına işaret etmektedir.

Haberde bağlam ve ardalan bilgisi yeterince kullanılmıştır. Haber mağduriyet algısı üzerine kuruludur denebilir. Haberde referansal ilişkinin kurulduğu görülmektedir. Habere İHA muhabiri tanıklık etmektedir ve retorik unsurlar fotoğraflarla desteklenmektedir. Haberde ortaya çıkan sonuçlar şunlar olabilir: Doğanın dengesini bozacak ve mağduriyet yaratacak durumlarda HES çalışmalarına karşı çıkmak gerekmektedir. Bu nedenlerden dolayı yapılan eylemler meşrudur.

19 Eylül 2011

Doğu Ekspres gazetesinde inceleyeceğimiz 4. Haber ‘Aile boyu Hes cezası’ başlığıyla 19 Eylül 2011’de yayınlanan haberdir.

A. Makro Yapı

1. Tematik Yapı

Haber Başlığı: “Aile boyu Hes cezası”

Başlığa baktığımızda, başlıktaki ifadelerden olayın tam olarak ne olduğunu anlamak zordur. Başlıkta geçen ‘Hes cezası’ ifadesi alınan cezanın Hes eylemlerinden dolayı olduğunu çağırırsa da başlıkta buna dair açık bir ifade bulunmamaktadır. Başlıkta bir cezadan bahsedilmektedir, ama bu cezayı veren kim?, ceza kime verilmiş?, ceza neden verilmiş? sorularının cevabı bulunmamaktadır. Bundan dolayı başlıkta enformasyon eksilimine gidildiği görülmektedir.

Spot: “Ödük Vadisinde yapılacak HES’lere karşı çıkan ve cezalandırılan Leyla Y.’nin (17) sadece kendisinin değil babası ve babaannesinin de cezalandırıldıkları ortaya çıktı.”

Başlıktaki enformasyon eksiliminin spotta kısmen giderilmiş olsa bile, spotta da devam ettiği görülmektedir. Başlıkta verilen “aile boyu ceza” ifadesinin spotta açıldığı görülmektedir. Spotta Leyla Y.’nin yanı sıra babası ve babaannesinin de ceza aldığı dile getirilmekte, fakat alınan cezaların ne olduğu, neden dolayı ceza verildiği belirtilmeyerek enformasyon eksilimine gidilmektedir. Başlık ve spot arasında ilişkiye baktığımızda, genelden özele doğru bir gidişin olduğu görülmektedir. Başlıktaki ‘aile boyu ceza’ ifadesi spotta detaylandırılarak genelden özele doğru bir gidiş sağlanmıştır. Ayrıca spotta direkt ifade edilmese de ailenin mağduriyetine dair okuyucu zihninde bir mağduriyet algısının oluşması mümkündür. Çünkü aile bireylerinden birkaçının ceza aldığı ifade edilmektedir.

Haberde 2 fotoğraf kullanılmıştır. Fotoğrafların büyük puntolarla atılan başlığın iki yanına yerleştirildiği görülmektedir. Sol tarafta olan fotoğraf Leyla Y.’yi gösteren fotoğraftır. Sağ tarafta ise leyla Y. ve ailesini gösteren fotoğraf kullanılmıştır. İkinci fotoğrafta 6 kişinin olduğu görülmektedir. Fotoğrafın en başında görünen kişinin Leyla Y.’nin babası, ihtiyar kadının Leyla Y.’nin babaannesi, diğerlerinin ise Leyla Y.’nin

anne ve kardeşleri olduğu tahmin edilmektedir. Fotoğrafta Leyla Y.'nin kendisi de gözükmemektedir. Fotoğrafın başlıkta ortaya çıkan anlama görsel destek sunan nitelikte olduğu görülmektedir.

2. Tematik Yapı

Tematik yapının ilk unsuru olan ana olayın sunumuna baktığımızda Hes çalışmaları için yapılan gösterilere katılan, aldığı 'Hes eylemlerine katılanlarla görüşmeme' ve 'Hes çalışmalarının yapıldığı alanlara girmeme' cezaları ile bir anda kamuoyunun dikkatini çeken ve eylemlerin sembolü olan Leyla Yalçinkaya'nın yanı sıra aile fertlerinden bazılarının da ceza aldığına haberde dikkat çekilmekte ve ailenin mağdur olduğu örtülü olarak dile getirilmektedir.

Olayın sonuçlarına baktığımızda aile fertleri aldıkları cezaların ve açılan davaların haksız olduğuna inanmakta ve cezaların kaldırılmasını istemektedir. Bunun yanı sıra alınan cezalardan dolayı ailenin mağdur olduğu izlenimi doğmaktadır.

Haberde alınan cezaların geçmişine dair ardalın bilgisi ilk paragrafta verilmektedir. Buna göre, Leyla Yalçinkaya 6 Eylül 2011'de gerçekleştirilen eylemlerde bulunmuş ve bu eylemler sonucunda 'Hes eylemlerine katılanlarla görüşmeme' ve 'Hes çalışmalarının yapıldığı alanlara girmeme' cezası almıştır. Aile içerisinde ise babasına 5 bin liralık tazminat davası açılmış, babaannesine ise 250 lira para cezası verilmiştir. Haberdeki ardalın bilgisi olayın geçmişini aydınlatacak niteliktedir. Haber bağlamı yeterince güçlü olmasa da örtük olarak haber mağduriyet üzerinden kurulmuştur denebilir. Çünkü ailenin aldığı cezalar ve aile fertlerine açılan davaların haksızlığına işaret eden söylemler haber içerisine taşınmıştır.

Haberde haber kaynağının kim veya ne olduğuna dair herhangi bir ifade kullanılmamıştır. Haber üçüncü bir göz tarafından verilmektedir fakat bu üçüncü göz kimdir? sorusunun cevabına dair haberde bir bilgi bulunmamaktadır. Haber içerisinde Leyla Yalçinkaya'nın değerlendirmelerine yer verilmektedir. Fakat Leyla Yalçinkaya'nın olayla ilgili değerlendirmeleri gazete muhabirine mi yoksa bir ajansa mı yaptığı belli değildir. Bu yönüyle haber kaynağı eksik bırakılmıştır. Bunun yanı sıra olayda en fazla öne çıkan kişi olan Leyla Yalçinkaya'nın görüşlerini habere taşınarak bu eksik bir nebze olsun giderilmiştir. Yalçinkaya'nın değerlendirmeleri gazetede şu

şekilde yer almaktadır: “Konuyla ilgili bir değerlendirme yapan Leyla Y., ‘Bana taş attı diye iftira attılar. Bu yüzden savcının karşısına çıktım. Kesinlikle taş atmadım. Bir genç kız olarak gururumla oynadılar. Bu durum çok ağırıma gitti’ dedi. Leyla, babası Kemal hakkında 5 bin TL tazminat davası açıldığını, annesi Fikriye ile kız kardeşi Ayşegül’ün de jandarma tarafından karakola götürülüp ifadelerinin alındığını söyledi. ‘Cezamın kaldırılmasını istiyorum’ dedi.” Yalçinkaya’nın değerlendirmelerine göre, kendisi eylemlerde kimseye taş atmadığı halde kendisine ‘taş attı’ iftirası atılmıştır. Bu şekilde bir ithama maruz kaldığı için Leyla Yalçinkaya gururunun kırıldığını ve bunun çok ağrına gittiğini ifade etmektedir. Gazetenin cezaların gerekçelerine yer vermeyerek Yalçinkaya’dan yana bir tutum sergilediği anlaşılmaktadır.

B. Mikro Yapı

Haberin cümle yapıları genelde aktif yapıdadır. Bu durum haber öznelinin kararlılığına işaret etmektedir. Gazete olayın taraflarından Leyla Yalçinkaya’nın söylemlerini aktif cümle yapılarıyla vererek Yalçinkaya’nın savunduğu tezlerin yanında olduğunu göstermiştir.

Haberin cümlelerine baktığımızda, Tortum’un Bağbaşı beldesinde ‘HES’e tepki için 6 Eylül’de düzenlenen oturma eylemine katılan’, ‘... suçu işledikleri gerekçesiyle de 250’şer lira para cezasına çarptırılan’, ‘kendisi de... cezası verilen Leyla Y.’nin aile boyu cezalandırıldıkları ortaya çıktı.’ Cümlelerinde nedensellik ve işlevsellik ilişkisinin kurulduğu görülmektedir.

Habere referansal ilişki bağlamında bakıldığında, haberde ‘mağduriyet’ algısı doğuracak ifadelerin geçtiği görülmektedir. Haberde geçen ‘Bana taş attı diye iftira attılar’, ‘Bir genç kız olarak gururumla oynadılar’, ‘Bu durum çok ağırıma gitti’, ‘HES’lere karşı eylemde bulunan kişilerle ilişki kurmama” cezası verilen Leyla Y.’nin aile boyu cezalandırıldıkları ortaya çıktı.’ İfadelerinin mağduriyet algısı doğurduğu ve haksız bir durumla karşı karşıya kalındığı anlaşılmaktadır.

Haberin retoriğine baktığımızda, haber üçüncü bir göz tarafından aktarılıyor izlenimi verse de haber kaynağına dair herhangi bir açıklayıcı bilgi bulunmamaktadır. Haberde sadece Leyla Yalçinkaya’nın değerlendirmelerine yer verilmektedir.

Haberdeki hikayeye göre, Leyla Yalçinkaya ve ailesi 6 Eylüldeki eylemlere katılmış ve eylemlerden dolayı haksız bir şekilde cezalar almışlardır. Buna göre Yalçinkaya ve ailesi mağduriyet algısı üzerinden sunulmakta ve olumlanmaktadır. Örtük olarak ise bu cezayı verenler mağduriyete sebebiyet verenler olarak sunulmaktadır.

Çözümlemeye göre, haberin başlığından olayın ne olduğu tam olarak anlaşılammamaktadır. Başlıkta ve spotta enformasyon eksiltimine gidildiği görülmektedir. Haberde spotun haber için temel teşkil ettiği görülmektedir. Haberde iki fotoğraf kullanılmıştır ve kullanılan fotoğraf habere görsel zenginlik sunan bir içeriğe sahiptir. Haber kaynağı haberde belirtilmeyerek bu nokta eksik bırakılmıştır. Haberde genellikle aktif cümle yapıları kullanılmış ve haber haksızlık ve mağduriyet algısı üzerinden kurulmuştur. Haberde nedensellik ve işlevsellik ilişkisi kurulmuş ve olayın taraflarından Leyla Yalçinkaya'nın değerlendirmelerine yer verilmiştir. Haberde cezaların gerekçelerine yer verilmeyerek haberde denge unsuru göz ardı edilmiştir.

Haberde ortaya çıkan ana sonuçlar şunlar olabilir: Meşru bir gerekçe ile meşru eylem yapanlar mağdur edilecek durumlarla karşı karşıya getirilmemelidir. Onları mağdur edecek cezalar verilmemelidir. Meşru eylemlerde bulunan Leyla Yalçinkaya ve ailesi haksız bir şekilde cezalandırılmıştır. Bu cezalar sonucu ortaya bir mağduriyet çıkmaktadır ve bu mağduriyet giderilmelidir.

30 Eylül 2011

Doğu Ekspres gazetesinde inceleyeceğimiz son Haber 30 Eylül 2011'de 'Amazon vadisi' başlığıyla yayınlanan haberdir.

A. Makro Yapı

1. Tematik Yapı

Başlık: "Amazon Vadisi"

Başlığa baktığımızda olayın ne olduğuna, haberin içeriğinde nelerin olabileceğine dair herhangi bir enformasyonun başlıkta yer almadığı görülmektedir. Başlık bu yönüyle haberin ne olduğna dair okuyucuya bir bilgi sunmamaktadır. Fakat başlıktaki 'Amazon' ifadesi dikkat çekicidir. Haberin içeriğinde Hes çalışmalarına karşı eylem yapanlara destek için CHP'li kadın milletvekillerinin Bağbaşına geleceğinden söz

edilmektedir. Kadın dayanışmasını anlatmak amacıyla bu başlığın seçildiği düşünülmektedir. Fakat başlıkta seçilen ‘amazon’ ifadesi kadın savaşçı manasına gelmektedir ve şiddet olgusunu hatıra getirmektedir. Ayrıca bu tür bir söylem feminen bir söylemdir. Bu başlık bu yönüyle ideolojik bir sunum içermektedir. Genelden özele doğru bir gidişin olduğu anlaşılmaktadır. Çünkü başlığın açılımı spotta yapılmaktadır. Başlıkta neden Amazon vadisi dendiğinin cevabı spotta mevcuttur. Buna göre Chp’li kadın milletvekillerinin Hes eylemlerinin yapıldığı ödük vadisi ve Bağbaşı ziyaret edecek olmasından dolayı bu başlığın kullanıldığı anlaşılmaktadır.

Haberde bir alt başlık kullanılmıştır.

Alt başlık: “Melda Onur başı çekmişti”

Alt başlıkta enformasyon eksiltmine gidildiği görülmektedir. Melda onurun neye öncülük ettiğine dair herhangi bir bilgi alt başlıkta bulunmamaktadır. Alt başlıkta kullanılan ‘Melda onur başı çekmişti’ ifadesi olayın geçmişini hatırlatan ardalın bilgisi niteliği taşımaktadır. Başlıklardan ana başlık haber için temel oluşturmaktan yoksundur.

Spot: “CHP’nin mecliste bulunan 19 kadın üyesi, Ödük Vadisi’ne gelerek HES’lere karşı bayrak açan kadın direnişçilere destek verecek. Ödük, eylem günü adeta kadın savaşçıları ile bilinen Amazonların vadisine dönüşecek”

Haberin başlığında verilen ‘Amazon’ ifadesinin açılımının spotta verildiği görülmektedir. Spotta ‘eylem günü’ ifadesinden CHP’li kadın milletvekillerinin ödük vadisine geldiği gün eylem yapılacağı anlaşılmaktadır. ‘Ödük, eylem günü adeta kadın savaşçıları ile bilinen Amazonların vadisine dönüşecek’ ifadesinde yapılacak eyleme kadınların öncülük edeceğine işaret etmektedir. Spotta geçen ‘bayrak açmak’ ifadesi karşı durmak, karşı çıkmak manasında kullanılmış olsa da bu tabir siyasi bir tabirdir ve ‘başkaldırmak, ayaklanmak, isyan etmek’ manalarına gelmektedir (Türkçe bilgi, 2013 ve wikipedia, 2013)⁵ Halbuki Bağbaşı Beldesi’nde HES yapımına karşı meşru protesto eylemlerinin dışında ‘ayaklanma, isyan, başkaldırma’ manasına gelebilecek bir durum söz konusu değildir. Fakat bu bir eksiklik olarak görülmemelidir. Gazeteler haberin etkisini artırmak için bu tür metafor kullanımlarına haberlerde her zaman yer vermektedirler.

⁵ http://www.turkcebilgi.com/sozluk/bayrak_acmak#turkce ve http://tr.wiktionary.org/wiki/bayrak_acmak
Erişim tarihi: 31 Ocak 2014

Haberde haberin unsurlarını destekleyecek yeterlilikte fotoğraf kullanılmadığı görülmektedir. Haberde tek bir fotoğraf kullanılmıştır. Kullanılan bu fotoğraf CHP Milletvekili Melda Onur ve CHP Erzurum İl Başkanı Hasan Çiloğlu'nu gösteren bir fotoğraftır. Fotoğraf ara başlıktan sonra verilen bilgileri görsel olarak tamamlamak için gazeteye taşınmıştır. Bunun dışında haberin genelini tamamlayan bir görsel öge olmaktan uzak bir fotoğraftır.

2. Şematik Yapı

Haberde ana olay haber girişinde sunulmaktadır. Gazete, haberi kadın dayanışması olgusu üzerinden sunmaktadır. Haberde geçen; 'CHP'nin mecliste bulunan 19 kadın üyesi, Ödük Vadisi'ne gelerek HES'lere karşı bayrak açan kadın direnişçilere destek verecek. Ödük, eylem günü adeta kadın şavaşçıları ile bilinen Amazonların vadisine dönüşecek.', 'Cumhuriyet Halk Partisi (CHP) İl Başkanı Hasan Çiloğlu, önümüzdeki günlerde 19 kadın milletvekilinin Erzurum'a gelerek, Bağbaşı'na geçip, HES'lere karşı direniş gösteren kadınlara destek vereceklerini söyledi.', '...HES'lere karşı direnen kadınlara desteğe gelecekler.' İfadeleri kadın dayanışmasına vurgu yapan haber cümleleri olarak öne çıkmaktadır.

Olayın sonuçları değerlendirildiğinde, haberde olayın sonuçlarına dair yeterince bilgi bulunmadığı görülmektedir. Haberde CHP'li kadın milletvekillerinin Bağbaşı'nı ziyaret edeceğinden bahsedilmektedir. Fakat Bağbaşı'nda nasıl karşılandıklarından söz edilmemektedir. Sonuçlara dair sadece haber girişinde bilgiler bulunmaktadır. Haber girişinde CHP'li kadın milletvekillerinin Ödük Vadisi Bağbaşı Beldesi'ni ziyaret edecek olmalarından dolayı ziyaret gününde vadinin amazonlar vadisine döneceğini vurgulamakta ve örtük olarak kadın dayanışmasının bir örneğinin ziyaret günü gerçekleşeceğine işaret edilmektedir. Diğer yandan, haberde ardaan bilgisi de yeterince kullanılmamıştır. Ardaan bilgisi sadece iki yerde verilmektedir. Birincisi, 'Önceki gün toplanan MYK'da bu kararın alındığını belirten Çiloğlu...' ifadesinin geçtiği ilk paragraftır. Bu bilgiye göre, CHP'li milletvekillerinin bölgeyi ziyareti birkaç gün önce MYK toplantısında kararlaştırılmış olduğu anlaşılıyor. Ardaan bilgisinin kullanıldığı ikinci yer ise, 'Melda Onur başı çekmişti' alt başlığından sonra gelen kısımdır. Bu kısım şu şekilde gazetede yer almaktadır: "Tortum'un Ödük vadisinde yapılmak istenen HES'lere karşı çıkan kadınlara CHP'den ilk desteği İstanbul Milletvekili Melda Onur

vermişti. Onur, il başkanı Hasan Çiloğlu ile birlikte halkın derdini dinlemişti.” Burada HES yapımına karşı çıkan kadınlara CHP’den ilk desteği Melda Onur’un verdiği belirtilmekte ve CHP’nin daha önce de benzer desteklerde bulunduğu hatırlatılmaktadır. Haber kadın dayanışması üzerinden kurulmuştur. CHP’li kadınlar durduk yere Başbaşı’nı ziyaret etme kararı almış değillerdir. Bu kararın bir ardalanı mevcuttur. Onların Başbaşı’nı ziyaret etme sebepleri HES eylemlerinde kadınların aktif rol oynamaları ve eylemler sonucunda Leyla Yalçınkaya’nın aldığı cezalardan dolayı eylemlerin sembolü haline gelmesinden kaynaklanmaktadır. Haberde kadın dayanışması algısını doğuran ifadelerden ve bu ardalan bilgisinden dolayı haberin kadın dayanışması üzerinden kurulduğu görülmektedir.

Ayrıca haberin üçüncü bir göz tarafından yansıtıldığı, açıklamaları üçüncü bir gözün takip ettiği anlaşılmaktadır. Fakat haber kaynağı olarak bir muhabir ya da ajans ismi geçmemektedir. Bunun yanı sıra, haberin içerisinde yer alan, ‘Önceki gün toplanan MYK’da bu kararın alındığını belirten Çiloğlu Ekspres’e şunları söyledi...’ ifadesinden haberin kaynağının gazetenin kendisi olduğu anlaşılmaktadır. Fakat gazete herhangi bir muhabir ismi zikredilmemektedir.

B. Mikro Yapı

Haber aktörlerinin kararlılıklarına ve motivasyonlarına işaret eden aktif haber cümlelerinin haberde kullanıldığı görülmektedir. Haberde kadın dayanışmasına vurgu yapan ve CHP Erzurum İl Başkanı Hasan Çiloğlu’nun açıklamalarının yer aldığı cümlelerin aktif olması haberde inşa edilen anlamı güçlendirmektedir.

‘..önümüzdeki günlerde 19 kadın milletvekilinin Erzurum’a gelerek, kadınlara destek vereceklerini söyledi.’ Cümlesinde olduğu gibi haber cümlelerinin kendi içinde nedensel bir bağ ile verildiği görülmektedir.

‘HES’lere karşı çıkan kadınlara CHP’den ilk desteği İstanbul Milletvekili Melda Onur vermişti. Onur, il başkanı Hasan Çiloğlu ile birlikte halkın derdini dinlemişti.’ ifadelerinde birinci cümlede sunulan açıklamanın sonraki cümlede açılarak işlevsellik ilişkisinin kurulduğu görülmektedir.

Referansal ilişki bağlamında incelendiğinde haberde kadın dayanışması algısını yaratacak ifadelerin geçtiği görülmektedir. Metinde geçen; ‘CHP’nin mecliste bulunan

19 kadın üyesi, Ödük Vadisi'ne gelerek HES'lere karşı bayrak açan kadın direnişçilere destek verecek. Ödük, eylem günü adeta kadın şavaşçıları ile bilinen Amazonların vadisine dönüşecek.', 'Cumhuriyet Halk Partisi (CHP) İl başkanı Hasan Çiloğlu, önümüzdeki günlerde 19 kadın milletvekilinin Erzurum'a gelerek, Başbaşı'na geçip, HES'lere karşı direniş gösteren kadınlara destek vereceklerini söyledi.', '...HES'lere karşı direnen kadınlara desteğe gelecekler.' ifadelerinin kadın dayanışması algısını yaratacak ifadeler olduğu görülmektedir. Kadın dayanışmasına öncülük edecek olanlar CHP'li kadın milletvekilleridir. Bu şekilde bir sunum CHP ve CHP'li kadın milletvekillerini olumlamaktadır.

Haber retoriği bakımından haberde çok net bilgiler bulunmamaktadır. Haberin kaynağı olarak ne bir muhabir ismi ne de bir haber ajansı ismi zikredilmiştir. Sadece haberin içerisinde geçen '...Çiloğlu Ekspres'e şunları söyledi.' İfadesinden haber kaynağının gazetenin kendisi olduğu anlaşılakta, fakat muhabir ismi zikredilmemektedir. Haberde kullanılan fotoğraf haberi tamamlayan görsel zenginlikten uzaktır.

Haberdeki hikayeye göre HES yapımından dolayı eylem yapan Başbaşılı kadınlara destek vermek ve kadın dayanışması örneği sergilemek üzere CHP milletvekili 19 kadın Başbaşı Beldesi'ne gelerek eylemde bulunan kadınlara destek vereceklerdir. Buna göre CHP'li kadın milletvekilleri meşru bir nedenden dolayı eylemlerde bulunan kadınlara destek veren ve onların yanında yer alan kişiler olarak olumlanmaktadır. Ayrıca Başbaşı'na gelecek milletvekillerinin geliş kararının CHP MYK'sında, alındığından bu destek bir parti politikasının ürünü olarak ortaya çıkmaktadır. Bundan dolayı da CHP halkın sorunlarına duyarlı olan ve halkın meşru eylemlerine destek veren bir siyasi parti olarak olunlanmaktadır. Haberde ayrıca HES çalışmalarının hükümet onayı ile yapıldığı düşünülürse siyasi iktidar örtük olarak olumsuzlanmaktadır.

Çözümlemede, ana başlıkta olayın ne olduğu anlaşılammakta, başlıktaki durum ancak spot okununca açıklığa kavuşmaktadır. Alt başlıkta enformasyon eksiltimine gidildiği görülmektedir. Spotun haber için temel oluşturduğu görülmektedir. Haberde yeteri sayıda fotoğraf kullanılmadığından, haberdeki görsel tamamlayıcılar eksik kalmaktadır. Haberde ortaya çıkan sonuçlar şunlar olabilir: Meşru bir hak için eylem

yapan kadınlara destek çıkmak gerekmektedir. Bu noktada siyaset kurumunun içinde rol oynayan kadınlar öncülük etmeli ve kadın dayanışması gösterilmelidir. CHP milletvekillerinin ziyareti kadın dayanışmasına ön ayak olan bir ziyaret, CHP Milletvekilleri de mağdurun yanında yer alan ve adaletsizliğe karşı duran aktörler olarak tanıtılmaktadırlar. Aynı şekilde, CHP’de halkın isteklerine duyarlılık gösteren, halkın meşru eylemlerine destek sunan bir parti olarak sunulmaktadır.

SONUÇ

İtaat kültürünün son derece yerleşik olduğu Erzurum'da sivil itaatsizlik eylemlerinin ortaya çıkması Erzurum'un yakın tarihinde gözlemlenmiş bir olgu değildir. Bunun tek istisnası, Tortum'un Bağbaşı Beldesi'nde HES yapımına karşı girişilen eylemlerdir. Eylemlerin geçmişi 2009 yılına dayanmaktadır. Fakat kamuoyunun ilgisi 6 Eylül 2011'de yapılan eylemden sonra yöreye yönelmiştir. 6 Eylül'de gerçekleştirilen eyleme katılan ve eylemlerde görevi yaptırmama suçu işlediği gerekçesiyle 'HES alanlarına girmeme' ve 'HES eylemlerine katılanlarla iletişim kurmama' cezası alan Leyla Yalçınkaya bu eylemlerden sonra HES'leri protesto eylemlerinin sembolü haline gelmiştir. Eylemler genellikle oturma, slogan atma, pankart açma, yürüyüş yapma şeklinde gerçekleştirilmiştir. Eylemler karakteristik özellikleri itibarıyla sivil itaatsizlik eylemleridir. 5 Eylül 2011'deki eylemden sonra, olay birçok kez farklı yönleriyle yerel ve ulusal medyada kendine yer bulmuştur. Olayı haberleştiren gazeteler arasında Palandöken ve Doğu Ekspres gazeteleri de yer almıştır. Palandöken gazetesi 6 Eylül'deki ilk haberinde olayı duyururken eylemlerin meşru birer eylem olmadığına işaret eden bir sunum ortaya koymuştur. Gazete eylemcilerden bahsederken köylülerin eylemini 'baskın yaptı' kalıbıyla vermiştir. Bu bir ideolojik üretilerdir. Nitekim protesto etme bir haktır, dolayısıyla söz konusu anlam ideolojik bir anlamdır.

Gazete 6 Eylül'deki haberin ilk paragrafında 'bir kez daha' ifadesi ile benzer gerginliklerin daha önce yapıldığına dair bir bilgi sunmaktadır. Devamında ise, bu bilgi detaylarla pekiştirilmekte ve köylülerin geçmişte şiddete başvurduğunu, bugün de aynı şeyi yaptığını ve köylülerin bunu alışkanlık haline getirdiği algısını oluşturmaktadır. Bu sayede köylülerin yaptığı eylemlerin meşru ve yasal olmadığına dair bir anlam üretilmektedir. Güvenlik görevlilerinin bölgeye sevk edilmesi köylülerin yaptığı baskına bağlanmakta ve böylece güvenlik kuvvetlerinin olası müdahalesi meşru hale getirilmektedir.

Gazete 7 Eylül'de aynı olayı bu kez farklı bir sunum biçimiyle kamuoyuna duyurmaktadır. Öyle ki, bir önceki haberde eylemcilerin şiddet kullandığına dair verilen ardağan bilgisini 7 Eylül'deki haberde kullanmamıştır. 6 Eylül'de yapılan haberde şiddete başvuran taraf olarak sunulan eylemciler, bu haberde, bu sunumun dışında tutulmaktadır. 'Bir önceki haberde eylemcilerin meşru olmayan bir işe giriştiğine dair

bir sunum yapılırken, burada bundan vazgeçilmekte ve köylülerin protesto eylemi yaptığı vurgusu öne çıkarılmaktadır. Bu şekilde bir tavır değişikliğinin nedeni kamuoyundaki havanın eylemciler lehine dönmüş olmasına bağlanabilir.

Sonraki haberlerinde gazete, eylemleri ve eylemin yansımalarını okuyucuya sunarken eylemlerin karşısında duran bir sunum şeklinden kaçınmaktadır.

Doğu Ekspres gazetesi 6 Eylül'deki haberinde eylemleri meşru birer sivil itaatsizlik eylemi olarak sunmuş, bu tutumunu sonraki haberlerde de sürdürmüştür. Gazete Palandöken gazetesinden farklı olarak haberlerin sunumunu gerçekleştirirken okuyucunun duygularını harekete geçirecek ajitatif metaforları daha fazla kullanmıştır. Örneğin, 17 Eylül'deki haberinde 'balyoz' metaforunu, 30 Eylül'deki haberinde 'Amazon Vadisi' metaforunu kullanmıştır. Diğer yandan gazete eylemcilerin söylemlerine yer verirken eylemlerin meşruiyetine ve eylemler nedeniyle alınan cezaların haksızlığına vurgu yapan söylemleri haberlere taşıyarak eylemcilerden yana bir tutum sergilemiştir.

Her iki gazete de haber cümlelerini aktif yapıda verirken başlıklarda enformasyon eksiltimine gitmişlerdir. Her iki gazetede bazı haberlerde haber kaynağını belirtmemektedir. Örneğin Palandöken gazetesi 6 Eylül 2011, Doğu Ekspres gazetesinde 19 Eylül 2011'de yaptığı haberde haber kaynağını belirtmemektedirler.

Haberlerde kullanılan fotoğraflar genelde haber içeriklerini destekleyen niteliktedir. Haberlerde gazeteler HES yapımına karşı doğrudan bir karşı duruş sergilemek yerine daha çok eylemlerin meşruiyetini ortaya koyan bir sunum gerçekleştirmişlerdir. Palandöken gazetesinin 6 Eylül'deki haberi bu sunum biçiminin dışındadır. Doğu Ekspres gazetesi Palandöken gazetesine nazaran eylemciler ve eylemcilerin temsilcilerinin söylemlerine daha fazla yer vermiştir. Örneğin Doğu Ekspres gazetesi 6 Eylüldeki haberinde eylemcilerin görüşlerine yer verirken, aynı olayı 6 ve 7 Eylül'de haberleştiren Palandöken gazetesi eylemcilerin görüşlerine yer vermemiştir.

Haber yüklemeleri bağlamında Palandöken gazetesi daha çok nötr yüklemeleri tercih ederken, Doğu Ekspres gazetesinin haberde hem nötr yüklemeleri, hem de söylemin etkisini artıran yüklemeleri tercih ettiği görülmektedir. Doğu Ekspres gazetesinin eylemleri duyururken kullandığı kavramlar Palandöken gazetesine göre

daha metaforik ve sert ifadelerden oluşmaktadır. Örneğin Doğu Ekspres gazetesi, 17 Eylül'deki haberinde 'balyoz' metaforunu kullanmıştır.

Palandöken gazetesi haberleri genellikle şiddet, haksızlık, kadın dayanışması üzerine kurmuştur. Gazetenin 6 Eylül 2011'de şiddet üzerine kurduğu haber eylemcilerin aleyhinde bir sunum ile verilirken, sonraki haberlerde eylemcilerin lehine bir sunum benimsenmiştir. Doğu Ekspres gazetesi de haberleri şiddet, haksızlık, kadın dayanışması, mağduriyet üzerine kurmuştur. Gazete tüm haberlerde eylemcilerin lehine olan bir sunum biçimi sergilemiştir.

Gazeteler olayları haberleştirirken konuyu sivil itaatsizlik bağlamında ele almışlardır. Sadece Palandöken gazetesinin 6 Eylül 2011'deki haberi sivil itaatsizlik bağlamı dışında olayı değerlendirmektedir.

Palandöken gazetesinde haber başlıkları ve spotlar haber için temel oluştururken, Doğu Ekspres gazetesinin başlıkları genellikle haber için temel oluşturmaktan yoksunken, buna karşılık spotları haber için temel oluşturmaktadır. Başlıkların olayı özetleyen bir sunumdan uzak olması başlıklardaki metafor kullanımından kaynaklanmaktadır. Örneğin Doğu Ekspres gazetesi 30 Eylül'deki haberinde 'Amazon Vadisi' başlığını kullanmıştır. Başlık haber için temel oluşturmaktan uzaktır. Haberin spotunda "CHP'nin mecliste bulunan 19 kadın üyesi, Ödük Vadisi'ne gelerek HES'lere karşı bayrak açan kadın direnişçilere destek verecek. Ödük, eylem günü adeta kadın savaşçıları ile bilinen Amazonların vadisine dönüşecek" denilerek haberin temeli oluşturulmaktadır. Palandöken gazetesinde ise başlıklar habere temel oluşturacak niteliktedir. Örneğin gazete 6 Eylül'deki haberinde; 'Tortum'da yine HES gerilimi' başlığını kullanarak hem habere ilişkin bir ardalın bilgisine yer vermiş, hem de Tortum'da HES yapımından dolayı bir gerilim olduğu duyurularak habere temel oluşturmuştur.

Çalışmanın önerileri ise şunlar olabilir:

Sivil itaatsizlik eylemlerini haberleştirirken başlık ve haber metinlerinde çok sayıda metafor kullanılmaktadır. Bu tür bir kullanım algıyı güçlü kılsa da haberde dengelilik problemini ortaya çıkaracağından kaçınılması gereken bir durumdur.

Bazı haberlerde haber kaynağı belirtilmemektedir. Bu durum haberin inandırıcılığına gölge düşüren bir husus olmasından dolayı haber kaynağı yapılan haberlerde mutlaka belirtilmelidir.

Haberlerde kullanılan bazı görsel öğeler haber metni ile uyuşmamaktadır. Bu durum haberin inandırıcılığına negatif etki yapacağından haber metni ve kullanılan görseller birbirini destekler nitelikte olmalıdır.

Erzurum yazılı basınının iki önemli gazetesi olan Palandöken ve Doğu Ekspres gazetelerinin sunum biçiminden yola çıkarak Erzurum yerel basınının sivil itaatsizlik eylemlerini sunma biçiminin irdelendiği bu çalışmada sonuç olarak, bu tür olaylarda kamuoyunun algı biçiminin gazetelere yansıttığını ve gazetelerin olayı kamuoyu algısına paralel sunduğunu söylemek mümkündür.

KAYNAKÇA

Kitaplar

- Aslan, K. (2004). *Bende Yazarım*. İstanbul: Anahtar Kitaplar Yayınevi.
- Benli, F. (2011). *Türkiye’de ve Dünyada Başörtüsü Yasağı Kronolojisi*. İstanbul: Mazlumder Yayınevi.
- Ete, H., Taştan, C. (2013). *Kurgu İle Gerçek Arasında Gezi Eylemleri*. İstanbul: Seta Yayınları.
- Genç, Ö., İlhan, Ebru (2012). *Başörtüsü Yasağına İlişkin Değerlendirme ve Öneriler*. İstanbul: Tesev Yayınları.
- İnal, M.A. (1996). *Haberi Okumak*. İstanbul: Temuçin Yayınları.
- Nişancı, Ş. (2013). *Sivil İtaatsizlik*. İstanbul: Etkileşim Yayınları.
- Ökçesiz, H. (2011). *Sivil İtaatsizlik*. İstanbul: Legal Yayınları.
- Özer, Ö. (2011). *Haber Söylem İdeoloji Eleştirel Söylem Çözümlemeleri*. Konya: Literatürk Yayınları.
- Uyanık, M. (2001). *İslam Felsefesinde Sivil İtaatsizlik*. İstanbul: Kaknüs Yayınları.

Editörlü Kitaplar

- Büyükkantarcıoğlu, S.N. (2012). “Söylem İncelemelerinde Eleştirel Dilbilimsel Boyut: Eleştirel Söylem Çözümlemesi ve Ötesi”. (Editör: Ömer Özer). *Haberi Eleştirmek*. (ss.161 – 197).
- Dağtaş, E. (2008). “Medya Demokrasi Ekseninde Tabandan Yükselen Çılgılık: Sivil İtaatsizlik Üzerine Bir Değerlendirme”. (Derleyen: Erdal Dağtaş). *Sivil İtaatsizlik Toplumsal Hareketler ve Basın*. (ss. 27–78) Ankara: Ütopya Yayınevi.
- Doğru Arsan, E. (2004). “Medya – Güç İdeoloji Ekseninde Merve Kavakçı Haberlerinin İki Farklı Sunumu”. (Derleyen: Çiler Dursun). *Haberde Gerçekliğin İnşa Edilmesi Ne Demektir*. (ss. 151- 182) Ankara: Elips Kitap.
- Dursun, Ç. (2004). “Haberde Gerçekliğin İnşa Edilmesi Ne Demektir”. (Derleyen: Çiler Dursun). *Haber Hakikat ve İktidar İlişkisi*. (ss. 37-65) Ankara: Elips Kitap.

Ülkü, G. (2004) “Söylem Çözümlemesinde Yöntem Sorunu ve Van Dijk Yöntemi”. (Derleyen: Çiler Dursun). *Haber Hakikat ve İktidar İlişkisi*. (ss. 371 - 389) Ankara: Elips Kitap.

Özer, Ö. (2008). “İdeolojik Atmosferin Kapsama Alanı: Bozüyük Olaylarının Ortadoğu ve Ülkede Özgür Gündem Gazetelerinde Sunumu Örneğinde Haber Söyleminde Yapılan İdeolojik Üretime İlişkin Yeni Bir Çözümleme”. (Derleyen: Erdal Dağtaş). *Sivil İtaatsizlik Toplumsal Hareketler ve Basın*. (ss. 377- 432) Ankara: Ütopya Yayınevi.

Özsoy, S. (2012). “Dil ve Dil Bilim” (Editör: Sumru Özsoy, Zeynep Erk Emeksiz) *Genel Dilbilim- I*. (ss. 2 – 17) Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları.

Çeviri Kitaplar

Althusser, L., *İdeoloji ve Devletin İdeolojik Aygıtları*, (Çev.: Yusuf Alp - Mahmut Özışık), İletişim Yayınları, İstanbul 2000.

Herman, H., Chomsky. N., *Rızanın İmalatı*, (Çev.: Enver Abadoğlu), bgst Yayınları, İstanbul 2012.

Tez

Cankur, A.Serra. (2009). *Demokratikleşme Sürecinde Vicdani Red: Türkiye Örneği*. (Yüksek Lisans Tezi). İstanbul. İstanbul Bilgi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Gökalp, E. (2004). *Türkiye’de Spor Basını ve Milliyetçilik Söylemi*. (Doktora Tezi). Ankara: Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Kaya, B.(2005). *Medyanın Sivil İtaatsizlik Olgusuna Yaklaşımı*. (Yüksek Lisans Tezi). İstanbul: İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Kaya, İ.H.(2008). *Sivil İtaatsizlik*. (Yüksek Lisans Tezi). Sivas: Cumhuriyet Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Sözlük

TDK Sözlük, “Sivil Maddesi”, Erişim Tarihi: 25 Mart 2013, http://www.tdk.gov.tr/index.hp?option=com_gts&arama=gts&guid=TDK.GTS.5150137c3e61a3.99185944.

TDK Sözlük, “İtaat Maddesi”, Erişim Tarihi: 25 Mart 2013, <http://tdkterim.gov.tr/bts/>

Türkçe Bilgi, “Bayrak Açmak Maddesi”, Erişim tarihi: 31 Ocak 2014,

http://www.turkcebilgi.com/sozluk/bayrak_achmak#turkce.

Wikipedia, “Bayrak Açmak Maddesi”, Erişim tarihi: 31 Ocak 2014,

http://tr.wiktionary.org/wiki/bayrak_achmak.

Dergiler

Aka, A., (2009). “Antonio Gramsci ve Hegemonik Okul”, *Balikesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 12(21), 329-338.

Altunel, M. (2011). “Sivil İtaatsizlik ve Mohandas K. Gandhi”, *Türkiye Barolar Birliği Dergisi*, Mart – Nisan, 93, 443-458.

Anbarlı, Ş. (2001). “Bir Pasif Direnme Modeli Olarak Sivil İtaatsizlik”, *C.Ü. İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi* (Elektronik Sürüm), 2(1), 319-328, <http://iibfdergi.cumhuriyet.edu.tr/archive/bir%20pasif%20direnme%20modeli%20olarak%20sivil%20itaatsizlik.pdf>.

Candan, K., Bilgin, M. (2011)., “Sivil İtaatsizlik”, *Yasama Dergisi* (Elektronik Sürüm), Eylül, Ekim, Kasım, Aralık (19), (ss. 57 – 93) http://www.yasader.org/web/yasama_dergisi/2011/sayi19/57-94.pdf.

Girgin A. (2001). “Tarafsızlık(Nesnellik, Objektiflik)”. *Marmara İletişim Dergisi*, Sayı: 11, 247–254. <http://e-dergi.marmara.edu.tr/maruid/article/view/5000013260/5000013582>.

Gönenç, L. (2001). “Meşruiyet Kavramı ve Anayasaların Meşruiyeti Problemi”. *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 50(1), 131-152.

Kazancı, M. (2002). “Althusser, İdeoloji ve İletişimin Dayanılmaz Ağırlığı”. *Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi*, 57(1), 55 – 87.

Kocasavaş Y. (2007), “Etkili İletişimin Sözsüz Adımı Olan Beden Dili ve Türkçe Eğitimindeki Rolü”. *Hasan Ali Yücel Eğitim Fakültesi Dergisi*, 2007, Sayı: 7, 47-55, <http://www.journals.istanbul.edu.tr/iuayefd/article/download/1023015371/1023014571>.

Sefacı, A.N. (Mayıs 2012). “Eleştirel Söylem Çözümlemesi”. *Ankara Üniversitesi Dilbilim Topluluğu Dilbilim Dergisi* (Elektronik Sürüm) 9, 9–12, <http://www.linguistics.humanity.ankara.edu.tr/UserFiles/File/dilim/dilim9.pdf>.

Toruk, İ., Sine, R., (2012). “Haber Söylem Üretimindeki İdeolojik Etki: Wikileaks Haberleri” *Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, Bahar (32), 351 – 378.

Toruk, İ. (2011). “Türkiye’de Başörtüsü Sorunu ve Yazılı Medyada Sunumu”, *Türkiyat Araştırmaları Dergisi* (Elektronik Sürüm) 30, 483–514. <http://www.turkiyat.selcuk.edu.tr/pdfdergi/s30/19.pdf>.

Rapor

Stratejik Düşünce Enstitüsü (SDE) (2013). *Taksim Gezi Parkı Eylemleri Raporu*. Haziran 2013. SDE.

Bildiri

Özen, H. (2009), “Bergama Mücadelesi: Doğuşu, Gelişimi ve Sonuçları”. *Üniversitesi Kütüphanesi e-Bülten*. sayı:14, http://e-bulten.library.atilim.edu.tr/sayilar/2009-03/makale_04.html.

Yılmaz, S. (2011), “Demokratik Hukuk Devletinde Sivil İtaatsizlik Olgusu, Şiddet Döngüsünü Kırmada Hukukun Rolü” *II. Hukukun Gençleri Sempozyumu*, Ankara: Umut Vakfı http://www.umut.org.tr/Upload/Document/document/03/SibelYilmaz_demokratik%20hukuk%20devletinde%20sivil%20itaatsizlik%20olgusu.doc.

Gazeteler

Doğu Ekspres Gazetesi (2011). 6 – 15 – 17 – 19 – 30 Eylül Sayıları, Erzurum.

Palandöken Gazetesi (2011). 6 – 7 – 16 – 21 Eylül ve 4 Ekim Sayıları, Erzurum.

Gündem
Çarşamba 7 Eylül 2011

Palandöken

HES kavgası Tortum'u gerdi

Tortum'un Bağbaşı beldesinde yapımı sürdürülen Hidroelektrik Santrali (HES) inşaatını protesto etmek amacıyla çevre köylülere düzenlenen oturma eyleminde çıkan olaylarda 11 polis 4 kişi yaralandı.

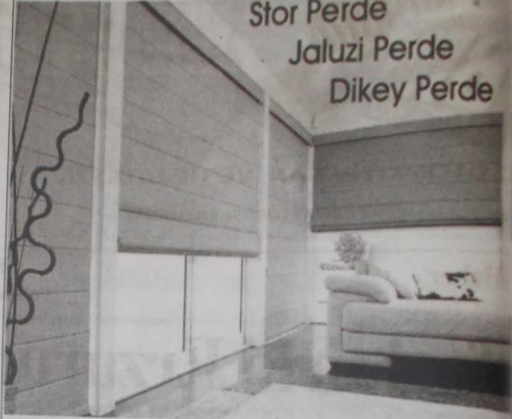
Tortum ilçesinde yapımı sürdürülen HES inşaatını protesto etmek için ilçenin Bağbaşı beldesinde toplanan ve çoğunluğu kadınlardan oluşan yaklaşık bin kişi, oturma eylemi yaptı. Grup HES inşaatında görevli iş makinelerinin geçişine izin vermemeye arbede çıktı. HES inşaatının kendilerini mağdur ettiğini söyleyen köylüler, projenin tamamlanmasıyla süz kalacaklarını öne sürdüler.

Yaşanan arbede üzerine Emniyet Müdürlüğünden bölgeye ekip takviyesi yapıldı. Çevik kuvvet İlçe Jandarma ekipleriyle birlikte iş makinelerine taş atan köylülere müdahale etti.

Yaşanan arbedede Çevik Kuvvet Şube Müdürlüğünde görevli 1 kadın polis memuru, 1 özel güvenlikçi ile 2 vatandaş yaralandı. Olayların ardından bölgede gerginlik devam ederken, köylüler sesiz bekleyişlerini sürdürüyorlar.

HAK-YIL

Stor Perde
Jaluzi Perde
Dikey Perde

hakyilinsaat@hotmail.com

Gürcükapı Polis Karakolu Arkası
Akif Hoca Sok.Araz Apt.Altı
No.3 ERZURUM

Tel : 0.442 233 99 00
Fax: 0.442 233 93 99

**PERFORMANSI
SINIFININ
ÜSTÜNDE**

37.500 TL
% 83
faz oran

**FAİZİ
SIFIRIN
ALTINDA**

Elemanlar Alınacaktır

Şirketimizin çeşitli departmanlarında
yetiştirilmek üzere
-MUHASEBE
-SATIŞ (Aktif satış elemanı)
-REYON ELEMANI

En az lise mezunu, askerliğini yapmış esnek
çalışma saatlerine uyacak, işi severek yapan takım
arkadaşları arıyoruz. Müracaatların şahsen CV
ile birlikte yapılması gerekmektedir.

16 Eylül 2011 Palandöken Gazetesi 3. Sayfa

BÜYÜK ERZURUMUN BÜYÜK GAZETESİ

Palandöken

BAĞBAŞI HALKI, CHP'nin kadın vekillerini 'bacı' ilan etti

www.palandokengazetesi.net - www.facebook.com/palandokengazetesi
www.twitter.com/PalandokenGZT

İYİ HAYAT SAĞLIĞI

FIYATI: 35 KURUŞ

Tortum'da kadın dayanışması

CHP'nin öncülüğünde

CHP'nin 7 kadın milletvekili, Bağbaşı'na çıkarma yaparak, HES'lere karşı direniş gösteren kadınlara destek verdi. CHP Lideri Kılıçdaroğlu da, telefonla Bağbaşı halkına seslendi.

Kadın vekillerden direnişe destek

● CHPLİ kadın milletvekillerinden oluşan bir heyet, Tortum'un Bağbaşı Beldesi'nde HES'e karşı direniş gösteren kadınlara destek verdi. CHP'nin parti teşkilatı ile Genel Sekreter ve İstanbul Milletvekili Bihban Tanıyıcı, Grup Başkanvekili Emine Ülker Tarhan, İstanbul Milletvekili Melde Onur, İzmir Milletvekili Hülya Güven, Balıkesir Milletvekili Ayye Nedret Akova, Manisa Milletvekili Sakine Öz, Kadın Kolları Genel Başkanı Zühal Samli ile Ankara ve İstanbul kadın kolları başkanları da Erzurum'a geldi.

Kılıçdaroğlu telefonla ulaştı...

● BELDE girişinde alkışlarla karşılanan CHPli Vekiller, köyüleriyle tek tek tokalaştı. CHP Genel Sekreteri Tanıyıcı, yaşlılara tokalaştıktan sonra, ellerini açıp: - Kimi yoresel kıyafet olan İbrazim, kimi çarşafı kimi ise yüzü peşetli kadınlara bol bol kucaklaşıp sohbet eden vekiller, "Biz buradayız ve hep sizin yanınızdayız" dediler. Belde sakinleri ise CHPli vekillere, "Artık bizim hacımız, anamızızın" sözleriyle teşekkür etti. CHP Genel Başkanı Kemal Kılıçdaroğlu da, kadınlara cep telefonu ile kısa bir konuşma yaptı. 11'de

Muhafazakâr şehirler neden mutsuz?-1

Birbirimizin hayatına ziyalestiyelerle müdahale ediyor, birbirimizle fazla mi uğraşıyoruz?
Murat ERTAŞ'ın yazısı 6'da

Türk Laikliği ve Türk Demokrasisi

Tarih milletlerin, medeniyetlerin, kültürlerin ve devletlerin mezarlığıdır.
Zübeyir KARS'ın yazısı 8'de

'Talihli bir bakanım'

SAGLIK Bakanı Recep Akdağ, kendisinin talihli bir Sağlık Bakanı olduğunu belirterek bunun sebebinin Başbakan'ın sigaraya karşı verdiği savaş olduğunu söyledi. Bakan Akdağ başbakanı sırasında algıyı iyi yönetmenin olduğunu belirterek, halkın desteğini alan "Demokrat Hava Sahası" adlı bir kampanyayı yönettiklerini ifade etti. HALKIN desteğini arkasına aldığından kaydeden Akdağ, "Sigara karşı politikalar Türkiye'yi bir dünya lideri haline getirdi" dedi. Akdağ, "Dünya Sağlık Örgütü vergilendirme ile ilgili konu da dahil olmak üzere kararlarının artmasını gerektiriyor. Türkiye'nin alkol tüketiminin düşük, Avrupa ortalamasının beşte biri oranındadır" diye konuştu. Sayfa 7'de

'İşimize bakıyoruz'

PALANDÖKEN'İN "Proje bitince si" ve "Proje kimin?" başlıklı haberleri üzerine Yakutiye Belediye Başkanı Ali Korkut yazılı bir açıklama yaptı. Büyükşehir Belediyesi'nin bülbülçülüküne atadığı "Büyükşehir'den des hamle" yazılı ilanların aksine Üç Kümbetler projesinin tüm yönüyle Yakutiye Belediyesi'ne ait olduğunu söyleyen Başkan Korkut, proje için 14 milyon 487 bin lira kamu yatırıma bedeli ödediklerini belirterek, "Üç Kümbetler ile ilgili olarak projemize yürüyoruz. Bunları ve panoları görmeyin, neden böyle olduğunu da bilmiyoruz. Biz işimize bakıyoruz" dedi. Haberi Sayfa 3'de

CHP Genel Sekreteri Bihban Tanıyıcı, direnişçi kadınlardan büyük ilgi gördü. Tanıyıcı, belde girişinde kendisine karşılayan yaşlı kadınların ellerini öptü.

CHP'nin kadın dayanışması atacağı haline gelen Leyla Yalçınkaya ile polislerden dayak yatan kadınların 30 yaşındaki Nafise Uslu'ya CHPli kadın vekiller yakın ilgi gösterdi.

Rezervasyon
Telefonu: 0442 234 15 15

11 Tur, yetkili
satış
acentesi

TOURISM & TRAVEL
11 Tur
AGENCY

Rezervasyon Adresi: Merkez
Kazım Karabekir Cad.
Çavuşoğlu İşhanı No: 7

ANADOLUJET

Yetkili Satış Acentesi

Gündem
Salı 4 Ekim 2011

Palandöken

SAYFA: 11

CHP'NİN HES ÇIKARMASI

CHP'li kadın milletvekillerinden oluşan bir heyet, Bağbaşı Beldesine giderek HES'e karşı eylem yaparak direnen kadınlara destek verdi. CHP Lideri Kılıçdaroğlu ise telefonla kadınlara seslenip destek verdi.

İkne çeyizi meyvelerin yetiştirildiği bağ ve bahçeleri gradiler. Kadınlara görüşmelerinden notlar alan kadın vekiller, köylü kadınlarla buharlı eylem sırasında mezarın kolunu gövdesi, buharlı su ile iletilecek jandarmaları ağır cezalarla göz kullanan caslarını yakıştırdan deri yandı. Köylüler, eylemlere katılmamak için çeyizi cezaları aldıkları, para cezası ve hırsızlarla konuşmaya cezası aldıklarını, bu cezaların kaldırılmasını istediler.

Milletvekillerinden birisi olarak bu direnişin parçası olmaktan onur duyuyorum. Burada derlececeğim, hukuksal olarak elimizden geleni yapacağız. Hukuksal alanda eylemsel ve toplumsal olarak neye yapabiliriz onu konuşacağız. Bugün onlarla buluşma günümüz bızın. Kadınlarımızın haklı direnişinin sonuna kadar arkasında olacağız" dedi.

CHP Genel Sekreteri Bihlun Tamaygil ise, dünyada direniş ve karp duruşun hep kadın hareketleriyle ortaya çıktığını belirtti.

Beldesine, suyu, geleceğini, ailesine, eşine sahip olmak üzere mücadele vermiş olan kadınlara ve yöre

CHP'nin parti coşutisi ile milletvekillerini Bihlun Tamaygil, Emine Ülker Tarhan, Melde Omar, Hülya Güven, Ayşe Nodret Akova, Sakine Öz, Kadın Kolları Genel Başkanı ve FM Başkanı Zübeyde Samli, Ankara Kadın Kolları Başkanı Nevriye Nergiz, İstanbul Kadın Kolları Başkanı Feyziye Pehlivan, Kadın Kolları MYK üyesi Yıldız Tokman ve yöneticileri ile birlikte Erzurum'a geldi. İl Başkanlığı'nda bir toplantı düzenleyen CHP'li heyet, daha sonra parti coşutisi ile Torum ilçesine bağlı Bağbaşı beldesine geçti.

DİRENİŞÇİ KÖYLÜ KADINLARLA KUCAKLAŞTILAR

Bağbaşı beldesi girişinde alkışlarla karşılanan CHP'li kadın vekiller, kimi yöresel kıyafet olan şerapın, kimi çarşaf, kimi ise yünü peçeli kadınlara böi böi kucaklaşıp sohbet ettiler.

CHP Genel Sekreteri Bihlun Tamaygil'in yaşlılarla toplanan sonra eylemini öptüğü görüldü.

İstanbul Milletvekili Bihlun Tamaygil ile Ankara Milletvekili Emine Ülker Tarhan, hidroelektrik santrali eylemlerindeki direnişin sonucuyle eyleme katılanlarla konuşmaya cezası alan 17 yaşındaki Leyla Yalçınkaya ile HES eylemi sırasında dayak yiyen ve kalp krizi geçirerek bayılan 83 yaşındaki Nafise Uslu'ya yakın ilgi gösterdiler. Çimenlerin üzerine oturarak onlarla derleştiren CHP'li vekiller, eylemler sırasında darp edildiğini söyleyen kadınların isimlerini arak konuyu meclise taşıyacaklarını söylediler.

Bağbaşı kadınlar, sularına kimsenin dokunmasına izin veremeyeceklerini tekrarlayarak, CHP'li kadın vekillere köylülere kadar çekkilere için teşekkür edip destek istedi.

"HES'LERİN NELER GÖTÜRDÜĞÜNÜ PAYLAŞMAK İÇİN BURADAYIZ"

CHP Ankara Milletvekili Emine Ülker Tarhan, yaptığı konuşmada "HES'lerle yapılacak istenen sadece vurdularla halkına destek olmak için çekkilere anılan Tamaygil, HES'lerin yapın istencinin neler getirip neleri alıp göndüğünü paylaşmak için burada olduklarını bildirdi.

Tamaygil, "Leyla Yalçınkaya'nın şetimin bakımı engeleleyen bir hukukun hukuk uygulamasına gabi olduğumuzu tüm Türkiye ile paylaşacağız. Kadınlara için mücadelesi için her zaman varız" dedi.

KILIÇDAROĞLU TELEFONDAN DESTEK VERDİ

"CHP'li heyet, köylüler tarafından kendileri için hazırlanan sofrada çay içtikten sonra kadınlara bir-

İşte SunExpress: Erzurum'dan İstanbul ve İzmir'e direkt uçuşlar!

Yaz boyunca her hafta: Erzurum'dan İstanbul'a 9, İzmir'e 5 sefer!

SunExpress

Yetkili Acente **11 Tur** 0442 234 15 15

BÜKEZ KANIDA AKTI!

Ne Mutlu Türküm Diyene

DOĞU Ekspres

6 EYLÜL 2011 SALI • 30 Kuruş

BAGBAŞI SAVAŞI

Günün haberi

Tortum'un Ödük Vadisi'nde yapılmak istenilen HES'lere karşı dün bir kez daha ayaklanan Bağbaşılilar, çalışmalarını engellemek isteyince biber gazı yedi. Eylem yapan yöre halkı, "Canımızı alırsınız, ama suyumuzu asla" diye slogan attı...

Daha güzeli ve gösterişlisi yapılacaktır

KARILAR Bölge Müdürlüğü, Erzurum'da münarisi sacızın yapılmış bir şekilde değişikliğe hazırlanıyor. İlk etapta 10 camiiye taş ve tuğladan münare yapılacaktır. Vakıflar Bölge Müdürü Kenan Urgan, komisyne ilgili şundan söyledi:

KURULDAN karar çıktıktan sonra münareleri de yeniden yapılmak amacıyla ihale ediliyor. Burada Gözcükapı'daki İsmail Camii'nin münaresi var. Bağbaşı münarisi beğenmediği Erzurum'da Camii münaresi ni de kurtul sayısından sonra yenilecek.

► Haber 7'de

TORTUMUN Ödük Vadisi'ne hayat veren Ödük Suyu'na Hidroelektrik Santrali (HES) yapmak amacıyla dün iş makinelerine start vermek isteyen şirket çalışanları, karyalarında muazzam bir halk direnişi görünce soğukla döndü. Sabah saatlerinde iş makinelerinin geçeceği köprüden başında toplanan bin 500 kadar vatandaş, geçişi engellemek için elinden geleni yaptığını gösterdi.

EYLEM yapan erkekler, ellerindeki Türk Bayrakları ile kadınlar ve çocuklar da destek olurken, polis ile jandarmanın çevrede geniş güvenlik önlemi aldığı görüldü. Bir grup engelinin de, tek tekli eylemleri ile gelecek destek verdiği eylemler bu kez kan aktı. Bir vatandaşın polisin müdahale etmesi, eylemcilerin fazlasıyla öfkelenmesini sağladı.

KENDİNİ yeri atarak direnen Ali Tutkun adındaki eylemciye, polisin müdahalesi sonrası taş atan grup, karabıçakla biber gazı yedi. Atılan taşlar bir iş makinesini de jandarmaya münabülantın camlarına kırarak, birisi polis, birisi özel güvenlik görevlisi ve iki vatandaşa da yaraladı. Başından kanlar akan bir vatandaş, hastaneye kaldırıldı.

Suyu vermeyeceğiz

ÖDÜK Vadisi'ne hayat veren suyu süpür çikan Bağbaşı Halkı, eylem sırasında "Canımızı alırsanız, suyumuzu asla", "Bu yolda ölürüz, ama suyumuzu vermeyeceğiz" diye slogan attı. İş makinelerinin geçişini engellemek ve çalışmalarını engellemek için, eylemciler gece saatleri boyunca çalıştı.

Kadınlar destek verdi

YÖREYE hayat veren Ödük Suyu'na HES yapılmamasını engellemek için eylem yapan erkeklerin, kadın ve çocuklar da destek verdi. Köylülerden Gülşeyir Yıldız (30), "Suyumuzca güle güle kullanın Bağbaşı Sema'ye çevirmelerine izin vermeyeceğiz" derken çocuklarını meyve bahçesinde yetiştirdiği ürünlerle atarak ikna-ına beliren Şükriye Salma adındaki bir başka bayan da, sonuna kadar direneceklerini söyledi.

Çalışmalar şimdilik durdu

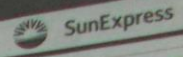
VADİYE yapılacak HES'inizi engellemek amacıyla eylemlerini sürdürülen vatandaşlar, işleri etmek için suyunu çalan güvenlik polisleri, biber gazı ve suyunun iş makinelerinin çalışmasını durdurdu. Çalışmaları durdurulmasıyla birlikte polis ve jandarmaya bir özel görevlilerle, eylemciler de evlerine döndü. Vatandaşlar, HES yapmanın engellenmesi konusunda çok kararlı olduklarını söylediler.

VATAN TOPRAĞI KUTSALDIR, KADERİNE TERK EDİLEMEZ! Mustafa Kemal Atatürk

İste SunExpress: Erzurum'dan İstanbul ve İzmir'e direkt uçuşlar!

Yaz boyunca her hafta Erzurum'dan İstanbul'a 9, İzmir'e 5 sefer!

Yetkili Acente **11 Tur** 0442 234 15 15

Kırtasiyecilerin isyancı

Öğrencilere bedava verilen ders kitapları yüzünden kırtasiyecilerin çok zor günler geçirdiğini belirten Matbaa ve Kırtasiyeciler Odası Başkanı Hikmet Karaca, Milli Eğitim Müdürü Bilgili'den destek istedi.

HÜKÜMETİN okul kitaplarını bedava dağıtması yüzünden kırtasiyeci esnafların sıkıntıda olduğunu belirten Matbaa - Kırtasiye ve Tabakalar Odası Başkanı Hikmet Karaca, "Bu akıntıyı, bazı okullardaki müdür ve öğretmenlerin baskınla belli birtakım kitap ve kırtasiye satan yerlere yönlendirmesi hiç de doğru bulmuyoruz" diyerek tepkilerini dile getirdi. Milli Eğitim Müdürü Abdullah Bilgili'yi, Oda Yönetim Kurulu Üyesi Arif İlhan'la birlikte ziyaret eden Karaca, yönlendirme yapan okul idarecilerinin uyarılmasını istedi, ortada bir gerekliliği olduğunu belirten Karaca, bu gerekliliğe de kırtasiyecilerin yılmadığını hatırlattı. Bilgili, hiçbir idarecinin yollanması gerektiğini söyledi, "Gereken uyarılar yapılacaktır" dedi.

Ne Mutlu Türküm Diyene

DOĞU Ekspres

15 EYLÜL 2011 PERŞEMBE

30 Kuruş

AFİŞ ASMAK HAKKIMIZ

Ekspres'in "Az iş, çok laf" haberine alınganlık gösteren Ahmet Küçükler, "O bölgede tam 50 dönüm arsaya kamulaştırdık" dedi ve ekledi: "Afış asmak bizim doğal hakkımız"

BÜYÜKŞEHİR Belediyesi olarak kırsalın yapıya geçişini hızlandırdık. Başta Hasanlı Barajı olmak üzere, Yakarlı Barajı'nın çevresinde 50 dönüm arsaya kamulaştırılarak belirlenen Ahmet Küçükler, "İnteraktif olarak beraber eleştirdiğiniz o afiş yerinden çekildim, ama bilin ki, bizim afişimiz hak ettiği yerde asılı duruyor" diye konuştu.

EKSPRESİN dünki manzumesi yer alan "Az iş, çok laf" haberi üzerine Genel Yayın Yönetmenimiz Özgür Akkoc'u dejenere edenler arasında bulunan Başkan Küçükler, "Kerem'e dönmüşümler adına önemli işler yapıyoruz. O bölgede 16 trilyon lira kamulaştırma parası olacak, daha da ödeyeceğiz. Afış, kamulaştırılmamış topraklarımız üzerinde asılı" dedi.

EBB dibe demirledi

ERZURUM Büyükşehir Belediyespor, 3 Türkiye Ligi maçını kazandı. Dün, kendisi gibi puanını kaybetmişlerdir de, deplasmanında karşılaştıkları Mersin Büyükşehir Belediyespor'u 2-1'le yenerek 16 puanla 10. sıraya yükseldi. **Haber: SPOR**

Kadının eğitimi şart

HAZIRLADIKLARI program KÜLTÜR ve Turizm Bakanlığı'nın hazırladığı kadının eğitimi şartı. Programın hazırlanmasında önemli rol oynayan KÜLTÜR ve Turizm Bakanlığı'nın hazırladığı kadının eğitimi şartı. **Haber: 7**

Pamuk ve turunç haric her şey!

Eselden "olmaz, yetişmez" denilen kavun, karpuz dahil farklı meyve ve sebzeler, şimdi üreticinin yüzünü güldürmeye başladı

BİR kişi memleketi olarak bildiği için orada tarım olmaz, sadece hayvancılık yapılabilir" yanlıy tezinin beyinlere işlendiği Erzurum'da, yanlış Atatürk Üniversitesi Ziraat Fakültesi Öğretim Üyesi Prof. Dr. Mukerrem Kaya ile omanın ve deklorin yerine gosteren bir avuç üretici güldü. **GEREK** fakültesinin dekanlığını yaptığı yıllarda, gerekse kırsalın başına döndükten sonra çalışmalarını araştıran şükreden Prof. Kaya, Bükkel lahanasından brokoliye, çiçeklere kavun, karpuz varıncaya kadar değişik türlerde çok sayıda sebze ve meyveyi üreterek, "olmaz" denileni başardı. **UZUNDERE'DE** bu yıl kavun ve karpuzun dışında domates, biber, patlıcan türü ürünlerde de patlama olarkün, Pasinler'de Diyarbakır ve Adana karpuzlarına rakip olacak trilekte ve tabakta karpuz üretildi. Prof. Kaya, Pasinler'de 18-20 dönümlük bir tarladan 90 ton karpuz elde edildiğini söyledi.

'Pes' dedirten HES kararı

HES'LERE karşı olumsuz eylemi yaptığı için "gilevi yaparsanızda direnme" seçti işlediğine karıştırdı getiren 17 sayılı Leryla Y'ye. Tortum Sulu Çözüm Mahkemesi tarafından "pes" dedirten bir karar verildi. **KENDİSİ** gibi, eylemi katanın 14 kişi ile birlikte hakim karıştırdı çıkan Leryla Y'ye önce 250 lira para cezası verildi. Hakim, gün, kaza, HES'lere karşı eylemlerde bulunan kişilerle ilgili karıştırdı, görüşmesini yapıldı.

Hakim suç işledi!

HES üsüklerini Avukatı Erhan Çetinkaya, müvekkili Leryla Y. hakkında suçlamıştı. Erhan Çetinkaya, "Hakim suçu işlediğine karıştırdı getiren bir karar verildi" dedi. **TORTUMA** için verilen hakim, T.C.K. ve "kavramlar" ile ilgili hakim memuru. **HES** üsüklerini Avukatı Erhan Çetinkaya, müvekkili Leryla Y. hakkında suçlamıştı. Erhan Çetinkaya, "Hakim suçu işlediğine karıştırdı getiren bir karar verildi" dedi. **Haber: 7**

Erzurum çığı merkezi üssü olacak **Haber: 7**

Hes eylemcisi kızı 'pes' ettiren ceza

Tortum İlçesi'ne bağlı Bağbaşı Beldesi'nde yaptırılacak HES'e tepki için 6 Eylül günü düzenlenen oturma eylemine katılarak 'görevi yaptırmamakta direnme' suçu işledikleri ileri sürülen 14 kişiye 250'er lira para cezası ile birlikte adli kontrol kararı verildi.

Tortum Sulh Ceza Mahkemesi ayrıca, eylemcilerden 17 yaşındaki Leyla Y.'nin CMK109/3-b maddesi gereğince HES'in çalışma alanlarına girmesini ve HES'ere karşı eylemlerde bulunan kişilerle ilişki kurmasını yasakladı. Mahkemenin genç kız hakkında vermiş olduğu karara tepki gösteren eylemcilerin avukatı Ercüment Şenol, hakimnin yada olmayan bir karar vererek suç işlediğini ileri sürdü. Adalet Bakanı'na seslenen avukat Şenol, "Tortum'a tayin ettiğiniz hakim Hakan Öztürk TCK, Cmk'de olmayan bu maddeyi nereden çıkarmış, uygulamıştır. Yasada olmayan bir karar vermiştir. Hakim suç işlemiştir. Suç duyurusunda bulunacağız. Burası demokratik, hukuk devletidir. İnsanların kiminle görüşüp görüşmeyeceğini hakimler tayin etmez, kendileri tayin eder" dedi.

HES PROTİSTOSUNDA ARBEDE ÇIKTI
Bağbaşı Beldesi'nde inşa edilecek HES'e tepki

ADLI TAKİP KARARI

Tortum Sulh Ceza Mahkemesi, 15 şüpheli hakkında 'görevi yaptırmamakta direnme', 'kamu görevlisine hakaret' suçlarından adli kontrol uygulamasına, şüphelilerin soruşturma ve dava sonuna kadar en yakın kolluk birimine haftanın 5 günü giderek imza atmalarına karar verdi. Mahkeme 17 yaşındaki Leyla Y. ile ilgili ise Cmk'nin 109/3-b maddesini gerekçe göstererek, Bağbaşı Beldesi ve diğer yerlerdeki HES konusunda faaliyet gösteren çalışma alanlarına girmesini ve HES'ere karşı eylemlerde bulunan kişilerle ilişki kurmasını yasakladı. Bunların yanı sıra mahkeme, Leyla Y. haric diğer şüphelilerin 250 lira güvence miktarı yatırmasını uygun buldu.

Bağbaşı Beldesi'nin Erzu-

rum'un sebze-meyve ihtiyacını karşılayan yöre olduğunu belirten eylemcilerin avukatı Ercüment Şenol, köylülerin yapının pasif direniş olduğunu söyledi. Yaklaşık 2 yıldan beri bölgede HES'le ilgili olaylar yaşandığını ifade eden Ercüment Şenol şöyle dedi:

"Ceza kanunluğuna göre, yani yasa koyucunun tayin etmediği bir hususu, hakim olarak kafamızdan uyduramazsınız. Cmk'nin 109'neu maddesi adli kontrolle ilgilidir. Burada hakimnin kararı karşılayan bir madde yoktur. Adalet Bakanına soruyorum Tortum'a tayin ettiğiniz hakim Hakan Öztürk adli kontrol kararını, TCK, Cmk'da olmayan bu maddeyi nereden çıkarmış, uygulamıştır? Adalet Bakanı çıksın cevap versin. Bu Türkiye'de yargının nereye götürülmek istendiğini canlı ve sıcak bir örneğidir. Yasada olmayan bir karar vermiştir. Hakim suç işlemiştir, hakkında suç duyurusunda bulunacağız. Burası demokratik hukuk devletidir. İnsanların kiminle görüşüp görüşmeyeceğini hakimler tayin etmez, kendileri tayin eder. Mahkemenin kararlarına bir üst mahkemede itiraz edeceğiz."

Avukat Ercüment Şenol, adli kontrol kararına da itiraz edebileceklerini sözlerine ekledi.

LEYLA 'PES' DEDİ

Köylerine düzenlenen HES protestosuna katıldığını, ancak taş atmadığını söyleyen Leyla Y., kendisine iftira edildiğini ileri sürdü. Yaşı küçük olduğu için kendisine para cezası verilmiyeyip adli kontrol da getirilmeyen Leyla Y. hakimnin verdiği HES çalışma alanlarına girmemesi ve HES'ere karşı eylemlerde bulunan kişilerle ilişki kurmasını yasasına uymak zorunda olduğunu söyledi.

Ortaokul mezunu ve 4 kardeşin en büyüğü olan Leyla Y., "Kimseye taş atmadım. Mahkemede yaşam küçük olduğu için diğerleri gibi ceza almadım. Bundan sonra eylemlere katılırsam tutuklanma ihtimalim var. Ben de verilen ceza-

ya saygı gösterip, eylemlere katılmayacağım. Benim tek üzüntüm jandarmanın bana taş attığını yönünde iftira bulunması oldu" dedi.

CMK109: Üst sınırı üç yıl veya daha az hapis cezasını gerektiren bir suç sebebiyle yürütülen soruşturmada, şüphelinin tutuklanması yerine adli kontrol altına alınmasına karar verilebilir.

CMK109/3-b: Adli kontrol, şüphelinin aşağıda gösterilen bir veya birden fazla yükümlülüğe tabi tutulmasını içerir: b) Hakim tarafından belirlenen yerlere, belirlenen süreler içinde düzenli olarak başvurmak.

● HABER MERKEZİ

Güvercin aşkı canından ediyordu

Pasinler İlçesinde güvercin sevdalısı genç adam, kuşlarını uçururken 3 metre yükseklikteki dandan düşerek ağır yaralandı.

Edilen bilgiye göre, Pasinler İlçesinde bağlı Övener köyünde ikamet eden 16 yaşındaki Ahmet K., kuşlarının uçururken dandan düştü. Ağır yaralanan Ahmet K., ambulansla kaldırıldığı Pasinler Devlet Hastanesinde tedavi altına alındı.

Ahmet K'nin güvercin sevdalısı olduğunu ve gününün büyük bir bölümünü kuşlarına bakmakla geçirdiğini belirten köy halkı, "Güvercin sevdası az kalsın öldürüyordu" dediler. ● İHA

ÖZGEÇMİŞ

Kişisel Bilgiler	
Adı Soyadı	Aytekin ATASOYU
Doğum Yeri ve Tarihi	Narman- 1980
Eğitim Durumu	
Lisans Öğrenimi	Atatürk Üniversitesi İletişim Fakültesi, Gazetecilik Bölümü
Y. Lisans Öğrenimi	Atatürk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü
Bildiği Yabancı Diller	İngilizce
Bilimsel Faaliyetleri	
İş Deneyimi	
Stajlar	
Projeler	
Çalıştığı Kurumlar	Dicle Üniversitesi
İletişim	
E-Posta Adresi	atb_ats@hotmail.com
Tarih	